

ΘΕΩΡΙΕΣ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΥΜΜΑΧΙΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΦΟΙΤΗΤΗ ΚΟΜΑΤΗ ΣΑΒΒΑ(16007)
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΣΥΝΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: κ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΕ:2018

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου» (ακολουθούν όνομα, επίθετο, υπογραφή)

Σάββας Κομάτης

Σκοπός της Εργασίας

Το αντικείμενο της εργασίας είναι συναφές με το αντικείμενο του μεταπτυχιακού στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Διακυβέρνηση του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών. Αυτό συμβαίνει, γιατί όλες οι χώρες που μελετώνται, είναι χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως γίνεται αντιληπτό, οι εξελίξεις στην πολιτικοοικονομική ζωή της χώρας έχουν άμεσο αντίκτυπο στην Ένωση, εξαιτίας της σχέσης που υπάρχει μεταξύ των δύο που μπορεί να περιγραφεί με τη φράση ότι “Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι οι χώρες και οι λαοί που συνυπάρχουν στο εσωτερικό αυτής”. Παράλληλα, το θέμα αυτό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από ακαδημαϊκής πλευράς, δεδομένης και της χρονικής διάρκειας που απασχολεί τον τομέα των πολιτικών επιστημών και όχι μόνο, καθώς αφορά και την κοινωνική ψυχολογία αλλά και τις οικονομικές επιστήμες. Χαρακτηριστικό είναι, ότι οι πρώτες μελέτες ξεκίνησαν στα μέσα της δεκαετίας του 1950. Ακόμη είναι ξεκάθαρο ότι η δημιουργία των συνασπισμών έχει άμεσες συνέπειες τόσο σε πολλούς τομείς στο εσωτερικό των χωρών όσο και στο εξωτερικό. Ένα παράδειγμα επ’ αυτού είναι, η επιρροή που ασκεί η δημιουργία ενός συγκεκριμένου συνασπισμού έναντι κάποιου άλλου στα χρηματιστήρια. Τέλος, η εκπόνηση της διπλωματικής με βοήθησε να ασχοληθώ μ’ ένα αντικείμενο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και πλούσιο υπόβαθρο αλλά και ταυτόχρονα απέκτησα και άλλες γνώσεις που μπορεί να μην άπτονται άμεσα του αντικειμένου που εξετάζεται, ωστόσο γοήτευσαν και αυτές και άνοιξαν νέους ορίζοντες.

Αντί Προλόγου

Στην εργασία, που αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια, θα γίνει προσπάθεια παρουσίασης των θεωριών δημιουργίας συμμαχίας μεταξύ των πολιτικών κομμάτων. Επιπλέον, εκτός από την παρουσίαση των διαφόρων θεωριών, παρουσιάζονται και παραδείγματα τεσσάρων χωρών, όπου κάποια στιγμή στην ιστορία τους υπήρξαν κυβερνήσεις συνασπισμού. Συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο δίνεται ένας ορισμός και παρουσιάζεται η θεωρία συνασπισμών. Στις ενότητες που ακολουθούν περιγράφονται οι στρατηγικές για τη μελέτη του αντικειμένου, καθώς και τα προβλήματα που προκύπτουν στη διάρκεια αυτής της προσπάθειας. Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφονται τα διάφορα μοντέλα πρόβλεψης, καθώς επίσης και κάποιες τεχνικές πειθούς μέσω ανταλλαγμάτων για την προσέλκυση οπαδών στις ομάδες που απαρτίζουν τους συνασπισμούς. Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται η θεωρία συμμαχιών από την οπτική των κοινωνικών επιστημών και συγκεκριμένα της κοινωνικής ψυχολογίας. Συγχρόνως, στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται και μια σύγκριση των μεθόδων και των διαφορών μεταξύ των δύο κλάδων. Τέλος, στο τελευταίο κεφάλαιο που είναι χωρισμένο σε ενότητες ανάλογα με την χώρα που εξετάζεται, παρουσιάζονται τα παραδείγματα των χωρών ξεκινώντας με μια ενότητα για την επικρατούσα κατάσταση στην πολιτικοοικονομική ζωή της χώρας. Ακολουθείται από τις ενότητες που περιγράφεται ο συνασπισμός. Έπειτα, ακολουθούν κάποιοι πιθανοί λόγοι που κατά τους επιστήμονες οδήγησαν στη δημιουργία των συγκεκριμένων συνασπισμών. Τέλος, η εργασία κλείνει με τη βιβλιογραφία που περιλαμβάνει μια πληθώρα πηγών, όπως η συμφωνία των CDU και SPD. Ακόμη περιλαμβάνονται άρθρα εφημερίδων της εποχής ενώ σημαντική πηγή πληροφοριών είναι τα κείμενα των επιστημόνων που έχουν ασχοληθεί εις βάθος με το αντικείμενο και καλύπτουν ένα μεγάλο χρονικό διάστημα από το 1962 μέχρι και το 2011 περίπου.

Instead of a Prologue

This master thesis, that consists of four chapters, is an effort aiming to present the theories of coalition formation among political parties. In addition to presenting the different theories, there are also examples of four countries, where at some point in their history, there have been coalition governments. The first chapter gives a definition and presents the theory of coalitions. The following sections describe the strategies for studying the subject, as well as the problems that arise during this effort. The second chapter presents and describes the various prediction models, as well as some means of persuasion, through exchanges, to attract supporters to the groups that make up the coalitions. The third chapter deals with the coalition theory from the point of view of social sciences and social psychology. At the same time, this chapter also presents a comparison of methods and differences between the two disciplines. Finally, in the last chapter, which is divided into sections, on a case by case examination, the examples of countries are presented starting with a section on the prevailing situation in the political and economic life of the country. The following sections describe the coalition. Then, there are the possible explanations that, according to researchers, led to the creation of these coalition governments. Finally, the paper closes with the bibliography that includes a wealth of sources, such as the CDU and SPD coalition agreement. Also included are newspaper articles of the time. Finally, an important source of information is the texts of scholars who have been deeply involved in the subject and cover a long time from 1962 to 2011.

Πίνακας περιεχομένων

1. Η Θεωρία Συμμαχιών.....	7
1.1. Ο ορισμός.....	7
1.2. Η περιγραφή της θεωρίας.....	7
1.3. Στρατηγική έρευνας.....	9
1.4. Τα προβλήματα με τη μελέτη των διαφόρων συμμαχιών.....	11
1.5. Οι θεωρίες.....	12
1.6. Ο ενδιάμεσος βουλευτής.....	15
2. Η Θεωρία Συμμαχιών και τα μοντέλα πρόβλεψης.....	17
2.1. Τα γνωστότερα μοντέλα πρόβλεψης των θεωριών συμμαχιών.....	17
2.2. Το μοντέλο του Bergman.....	18
2.2.1. Η θεωρία της λογικής επιλογής.....	18
2.3. Το δυναμικό μοντέλο του Riker.....	20
2.3.1. Τα είδη των ανταλλαγμάτων.....	22
2.3.2. Η απειλή των αντιποίνων.....	22
2.3.3. Το κόστος και η αξία των ανταλλαγμάτων.....	26
2.4. Η στρατηγική στη δημιουργία συνασπισμών.....	28
3. Η θεωρία συμμαχιών και οι κοινωνικές επιστήμες.....	30
3.1. Ο ρόλος της ψυχολογίας στην δημιουργία συνασπισμών.....	30
3.2. Οι σημαντικότερες θεωρίες συμμαχιών της κοινωνικής ψυχολογίας.....	31
3.3. Τα συμπεράσματα από τις τρεις θεωρίες.....	33
3.4. Ψυχολογία εναντίον θεωρίας παιγνίων.....	40
4. Οι πρακτικές εφαρμογές των θεωριών.....	43
4.1. Το παράδειγμα της Σουηδίας.....	43
4.1.1. Λόγοι υποχώρησης των Πράσινων.....	49
4.1.2. Κομματική οργάνωση και πολιτικοί στόχοι.....	54
4.1.3. Γενικά συμπεράσματα.....	57
4.2. Το παράδειγμα της Ισπανίας.....	58
4.2.1. Οι ισπανικές κυβερνήσεις από το 1977 μέχρι και το 2008.....	59
4.2.2. Ο ρόλος των περιφερειακών κομμάτων στη δημιουργία συμμαχιών.....	62
4.2.3. Τα συμπεράσματα από τη μελέτη της περίπτωσης της Ισπανίας.....	67
4.3. Το παράδειγμα της Γερμανίας.....	68
4.3.1. Η Γερμανία και οι μεγάλοι συνασπισμοί.....	68
4.3.2. Οι δυσκολίες της συνύπαρξης σε έναν μεγάλο συνασπισμό.....	69
4.3.3. Οι υπουργικοί θώκοι.....	69
4.3.4. Η παραγωγή πολιτικής.....	70

4.3.5.	Οι ψήφοι	71
4.3.6.	Η διοίκηση των μεγάλων συνασπισμών.....	71
4.3.7.	Σύγκριση των μεθόδων διακυβέρνησης.....	73
4.3.8.	Γερμανία ο δεύτερος Μεγάλος Συνασπισμός.....	74
4.3.9.	Οι συγκρούσεις και η συγκέντρωση εξουσίας υπό το πρίσμα της προεδρίας της ΕΕ και των G8.....	77
4.3.10.	Τα συμπεράσματα για τους Μεγάλους Συνασπισμούς.....	79
4.4.	Η κλασική μορφή της θεωρίας συνασπισμών και η περίπτωση της Γερμανίας την περίοδο 2009-2013.....	80
4.4.1.	Η προεκλογική περίοδος.....	80
4.4.2.	Τα κομματικά συνέδρια ενόψει εκλογών	82
4.4.3.	Το επόμενο βήμα πριν τις κάλπες	83
4.4.4.	Η τελική ευθεία	85
4.4.5.	Το αποτέλεσμα.....	87
4.4.6.	Η σκιά του μεγάλου συνασπισμού και το μέλλον	87
4.4.7.	Ο συνασπισμός	89
4.4.8.	Τα συμπεράσματα	95
4.5.	Το παράδειγμα της Φινλανδίας	95
4.5.1.	Το πολιτικό σύστημα της Φινλανδίας.....	96
4.5.2.	Τα ερωτήματα	97
4.5.3.	Οι λύσεις του συνασπισμού του ουράνιου τόξου.....	98
4.5.4.	Συμπεράσματα για την περίπτωση της Φινλανδίας.....	111
4.6.	Συμπεράσματα για τις χώρες	112
5.	Επίλογος.....	113
6.	Βιβλιογραφία	114

1. Η Θεωρία Συμμαχιών

1.1.Ο ορισμός

Η θεωρία συμμαχιών αναφέρεται στις διαδικασίες για την ανάλυση μιας ή περισσότερων ομάδων από άτομα/παίκτες οι οποίες δημιουργούνται με τέτοιο τρόπο ώστε τα μέλη να αποφασίσουν από κοινού τη δράση τους. Η θεωρία συσχετίζεται με αυτή των παιγνίων μέσω των συνεργατικών και μη συνεργατικών παιγνίων. Η θεωρία μπορεί να περιγραφεί ως μια ομάδα παικτών που συντονίζει συμφωνίες μεταξύ των μελών της, αλλά ταυτόχρονα αλληλοεπιδρά μη συνεργατικά με τα μη μέλη. Η θεωρία συμμαχιών μπορεί να χωριστεί σε δύο τομείς. Ο πρώτος ασχολείται με τις διεργασίες μέσω των οποίων δημιουργούνται οι ομάδες και ο τρόπος που συντονίζονται, ενώ ο άλλος τομέας ασχολείται με την επιβολή των αποφάσεων μιας ομάδας μέσω ενός παιγνίου.¹

1.2.Η περιγραφή της θεωρίας

Ο ανταγωνισμός στην πολιτική συχνά περιγράφεται αλλά κυρίως μετουσιώνεται ως η επιλογή μεταξύ δύο ή περισσότερων κυβερνήσεων. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, ιδίως σε κράτη όπου επικρατεί ο κοινοβουλευτισμός. Η βαρύτητα της απόφασης για την επιλογή των κομμάτων που θα ενταχθούν σε μία κυβέρνηση αυξάνεται με την απόσταση που έχουν μεταξύ τους τα κόμματα μετά το πέρας της εκλογικής διαδικασίας. Σε περίπτωση που το πρώτο κόμμα δεν έχει αυτοδυναμία, μπορεί να προσπαθήσει να καλύψει τις υπολειπόμενες έδρες ζητώντας στήριξη από κάποιο άλλο κόμμα, είτε ως συμμαχία είτε μέσω μιας μεμονωμένης συμφωνίας, όπως παραδείγματος χάριν πριν τη διαδικασία ψήφισης νομοσχεδίων. Στην πλειοψηφία των χωρών δεν υφίσταται η βεβαιότητα ότι το πρώτο κόμμα θα έχει και τις περισσότερες έδρες, επομένως και την αυτοδυναμία. Για τον λόγο αυτό οι μελέτες που ασχολούνται με τη διαδικασία που οδηγεί στη δημιουργία συμμαχιών είναι ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα με τα οποία καταπιάνονται οι πολιτικοί επιστήμονες. Η δημιουργία συμμαχιών είναι ένας τομέας που απασχολεί τους ερευνητές τουλάχιστον μισό αιώνα και έχει περάσει από πολλά στάδια. Οι συμμαχίες είναι αντικείμενο μελέτης πολλών κλάδων και επιστημόνων, όπως της θεωρίας

¹ Coalitiontheory.net.2017.

παιγνίων, ειδικών στις αναλύσεις κρατών, κοινωνικών ψυχολόγων και φυσικά των πολιτικών επιστημόνων. Το πεδίο αυτό θεωρείται πλέον αρκετά ώριμο, δεδομένης της πληθώρας των μεθόδων που υφίστανται για την ερμηνεία των αιτίων που οδηγούν στην επίτευξη και υλοποίηση κάποιων συμμαχιών και όχι κάποιων άλλων. Η πληθώρα των ερμηνειών και των προσεγγίσεων είναι τόσο μεγάλη ώστε διαφοροποιούνται και ανταγωνίζονται μεταξύ τους για το βαθμό της αξιοπιστίας τους, την εμβάθυνση στο αντικείμενο της μελέτης αλλά και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται για την απόκτηση των αποτελεσμάτων. Αυτό όμως δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι το αντικείμενο έχει φτάσει σε σημείο κορεσμού, καθώς ακόμη και σήμερα οι προσεγγίσεις ταλανίζονται από διάφορα προβλήματα. Αρχικώς, η πρόοδος που έχει επιτευχθεί στο θεωρητικό τμήμα του αντικειμένου συμβάλει ελάχιστα στη διαδικασία βελτίωσης των μεθόδων πρόβλεψης των κινήσεων των κυβερνήσεων. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί, ότι για την εξαγωγή συμπερασμάτων έχουν χρησιμοποιηθεί στατιστικές μέθοδοι με την παράλληλη χρήση πολλών μεταβλητών, όπως η κομματική κατανομή των εδρών στο Κοινοβούλιο. Παρ' όλες τις προσπάθειες όμως και τη χρήση τύπων με πολλές μεταβλητές τα αποτελέσματα εξηγούν λιγότερες από τις μισές σχηματισμένες κυβερνήσεις που είναι προϊόν συμμαχίας κομμάτων. Στο σημείο αυτό οι συγγραφείς τονίζουν, ότι με βάση τα αποτελέσματα θα πρέπει να αφιερωθεί η επιστήμη στη διαδικασία μελέτης περισσότερων μεθόδων διερεύνησης αλλά και πρόβλεψης αποτελεσμάτων. Έτσι θα μπορεί να υπάρξει βελτίωση του ποσοστού επιτυχίας αλλά και της ενίσχυσης της συνοχής των τύπων που χρησιμοποιούνται για την πρόβλεψη των συμμαχιών.²

Άλλο ένα σημαντικό πρόβλημα είναι το γεγονός ότι οι θεωρίες συμμαχιών που βασίζονται στα συνεργατικά παίγνια (Cooperative games)³ κάνουν προβλέψεις για τον τελικό σχηματισμό κυβέρνησης χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις διεργασίες που εκτελούνται και οδηγούν στο τελικό αποτέλεσμα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι περισσότερες μελέτες απλά να παρουσιάζουν τις εν δυνάμει ικανότητες πρόβλεψης αποτελεσμάτων των θεωριών ή την επιρροή διαφόρων μεταβλητών στις μεγάλης κλίμακας έρευνες. Αυτό που ουσιαστικά χρειάζεται και λείπει είναι η αναγνώριση των μηχανισμών που έχουν υιοθετηθεί από τις διάφορες θεωρίες ερμηνείας των αποτελεσμάτων. Πιο συγκεκριμένα, λείπουν οι διεργασίες αλλά και οι μεταβλητές μέσω των οποίων μια ανεξάρτητη μεταβλητή ασκεί επιρροή σε μια εξαρτημένη. Ομοίως ο Milton Friedman παρουσιάζει ένα φαινόμενο που παρατηρείται σε δύο διαφορετικούς κλάδους, αυτού

² Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 2011. From Coalition Theory to Coalition Puzzles. Routledge, σ. 1-3

³ Η διαφορά μεταξύ των δύο τύπων παιγνίων, συνεργατικών και μη, έγκειται στη δυνατότητα των παικτών να επιβάλλουν μεταξύ τους τη συνεργασία.

της θεωρίας συμμαχιών και αυτού των θεωριών για τη μελέτη της ορθολογικής σκέψης. Οι δύο αυτοί κλάδοι δέχονται πυρά για την ακρίβεια των προβλέψεών τους, χωρίς όμως να λαμβάνεται υπόψιν η ακριβής παρουσίαση της πραγματικότητας που είναι και ένας από τους βασικούς μηχανισμούς των θεωριών. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν οι θεωρίες που βασίζονται στα μη συνεργατικά παίγνια και βασίζονται στις διεργασίες που συντελούνται στη διάρκεια του “παζαρέματος”, δηλαδή των διαπραγματεύσεων, τοποθετώντας τις θεωρίες σε μια πιο ευνοϊκή θέση λόγω των αυξημένων πιθανοτήτων να αναλύσουν και να φέρουν στην επιφάνειά τους πιο χαλαρούς μηχανισμούς που επηρεάζουν τις διαπραγματεύσεις. Αυτό επιτυγχάνεται με τον συνυπολογισμό των περιορισμών που αποπνέουν οι διάφοροι θεσμοί οι οποίοι οδηγούν σε κάποιο αποτέλεσμα. Βέβαια, όπως αναφέρει και ο συγγραφέας, οι θεωρίες αυτές έχουν την εξής αδυναμία. Οι ερευνητές που στηρίζονται σ’ αυτή τη θεωρία πιστεύουν ότι το πρώτο κόμμα, το οποίο θα εκκινήσει τις διαπραγματεύσεις για τη δημιουργία μιας συμμαχίας, θα υπερτερεί έναντι των υπολοίπων συμμετεχόντων. Ωστόσο, αυτή η άποψη δεν έχει δοκιμαστεί ποτέ στον πραγματικό κόσμο. Αυτή η έλλειψη, κατά τον συγγραφέα, μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει από το γεγονός ότι οι μελετητές χρησιμοποιούν θεωρίες και μοντέλα για την πρόβλεψη αποτελεσμάτων έξω από το όριο των προκαθορισμένων παραμέτρων, βάσει των οποίων λειτουργούν. Επίσης από το γεγονός, ότι τα μοντέλα που χρησιμοποιούνται, έχουν κατασκευαστεί για συμμαχίες μεταξύ τριών κομμάτων, διαδικασία που δεν είναι πάρα πολύ συχνή στον πραγματικό κόσμο. Ο τρίτος λόγος είναι το γεγονός ότι οι θεωρίες που βασίζονται στα μη συνεργατικά παίγνια χρησιμοποιούν μοντέλα για την ανάλυση στα οποία είναι δύσκολο να προσαρμοστούν συγκεκριμένες ανεξάρτητες μεταβλητές. Έτσι τα μοντέλα αυτά δεν θεωρούνται κατάλληλα για την επιβεβαίωση τέτοιου είδους θεωριών.⁴

1.3.Στρατηγική έρευνας

Οι συγγραφείς περιγράφουν δύο στρατηγικές με τις οποίες ελπίζουν να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη των θεωριών που ασχολούνται με τη δημιουργία συμμαχιών μεταξύ των κομμάτων. Η πρώτη στρατηγική και αυτή που ουσιαστικά υιοθετούν οι συγγραφείς, είχε και έχει πολλούς υποστηρικτές και αφορά τον σχεδιασμό της έρευνας και της μελέτης μέσω ενός συνδυασμού μεθόδων. Οι συγγραφείς στο σημείο αυτό πηγαίνουν ένα βήμα παραπέρα τονίζοντας ότι κατά τη μελέτη των πιθανών αποτελεσμάτων θα πρέπει να διατηρούνται και να χρησιμοποιούνται

⁴ Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 2011. From Coalition Theory to Coalition Puzzles. Routledge, σ. 4

όλα τα βασικά στοιχεία που έχουν προκύψει από προηγούμενες μελέτες. Κατά τους συγγραφείς, η χρήση αυτής της στρατηγικής σε συνδυασμό με την αφαιρετική λογική επιτρέπει τη δημιουργία μοντέλων έρευνας με λογική δομή. Στη συνέχεια, αυτά τα μοντέλα σε συνδυασμό με στατιστικές αναλύσεις θα μπορούν να εκτιμήσουν την επιρροή των λειτουργικών μεταβλητών στην έρευνα καθώς επίσης και στον έλεγχο για τυχόν ανταγωνιστικές ερμηνείες. Αυτά τα διαδοχικά βήματα είναι μόνο το αρχικό στάδιο ενός αλληλένδετου ερευνητικού σχεδίου. Το σχέδιο αυτό θα πρέπει να συμπληρώνει αλλά και να ανατροφοδοτεί δημιουργώντας μια εντατική και μεγάλης κλίμακας ερευνητική προσπάθεια που θα κατέληγε να μην εξηγείται από τις προϋπάρχουσες ερευνητικές μεθόδους.⁵

Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η προσπάθεια του Pridham, ο οποίος επιμελήθηκε ένα βιβλίο αποτελούμενο από μελέτες κρατών. Χρησιμοποιώντας ένα συγκριτικό πλαίσιο, όπως ο ίδιος το ονόμαζε, ουσιαστικά βασιζόταν σε στοιχεία προηγούμενων επισήμων μελετών στα οποία προσπαθούσε να εισάγει στοιχεία των θεωριών για τα κομματικά συστήματα. Ωστόσο, κατά τον συγγραφέα, παραμένει ασαφές το όφελος για την ανάλυση από τη χρήση παλαιότερων δεδομένων. Ένα πιο σύγχρονο παράδειγμα είναι αυτό των Müller και Strøm με τίτλο *Policy, Office or Votes? Political Parties and Hard Choices* υπό την επίβλεψη τους. Ασχολήθηκε με περιπτώσεις όπου οι κομματικές ηγεσίες και οι στόχοι που θέτουν αλληλοαναιρούνται και οι ηγέτες είναι αναγκασμένοι να λάβουν αποφάσεις. Η διαφορά των δύο μελετών έγκειται στον τρόπο με τον οποίο οι συγγραφείς καταλήγουν στα συμπεράσματά τους. Η ειδοποιός διαφορά έγκειται στους συνδυασμούς των ποιοτικών και των ποσοτικών μεθόδων που χρησιμοποιούνται, καθώς για την επιλογή των χωρών που εξετάζονται, το κριτήριο ήταν η απόκλιση από την κλασική περίπτωση της θεωρίας συμμαχιών. Τέτοιες χώρες είναι η Σουηδία, η Ισπανία και άλλες, ενώ ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που εντάσσεται στην κλασική μορφή της θεωρίας συμμαχιών και των προβλέψεων είναι η Γερμανία με εξαίρεση την περίοδο των μεγάλων συνασπισμών.⁶

Η εξέταση των θεωριών και της βιωσιμότητάς τους γίνεται μέσω case studies κατά τη διάρκεια των οποίων οι μηχανισμοί των θεωριών υποβάλλονται σε διάφορα ποιοτικά τεστ τα οποία οδηγούν στην παραγωγή προβλέψεων. Βέβαια αξίζει να σημειωθεί πως υπάρχει και ένα ακόμη όφελος από τη διαδικασία αυτή, καθώς μέσω των case studies γίνεται και παραγωγή νέων θεωριών. Αν ο δεύτερος στόχος αποτελεί προτεραιότητα, τότε η βέλτιστη επιλογή είναι η

⁵ Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 2011. *From Coalition Theory to Coalition Puzzles*. Routledge, σ. 3

⁶ Στο ίδιο, σ. 3

μελέτη αποκλινοσών περιπτώσεων, καθώς τα νέα δεδομένα που θα προκύψουν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την περαιτέρω ανάπτυξη των θεωριών.⁷

1.4. Τα προβλήματα με τη μελέτη των διαφόρων συμμαχιών

Κατά τον Strøm, το πρόβλημα έγκειται στο γεγονός ότι μέχρι πρότινος οι ερευνητές δεν λάμβαναν σοβαρά υπόψιν τους ότι οι συμμαχίες δημιουργούνται από ανθρώπινους παίκτες. Επεξηγεί δηλαδή ότι, αντίθετα με τις συνήθεις διαδικασίες κατά τη διάρκεια των ερευνών άλλων όψεων της πολιτικής ζωής, στη θεωρία συμμαχιών δεν λαμβάνονταν υπόψιν οι μαρτυρίες των παραγόντων που συμμετείχαν στη δημιουργία συμμαχιών. Τα περισσότερα δεδομένα μέχρι τώρα προέρχονταν από ημερολόγια ή απομνημονεύματα διαπραγματευστών, αν και αυτή η περίπτωση είναι πιο σπάνια. Τα περισσότερα δεδομένα πάντως προέρχονταν από αρχεία της εποχής. Η προτεινόμενη από τον Strøm λύση είναι η χρήση της τεχνικής του process tracing,⁸ καθώς η τεχνική αυτή απαιτεί τη μετατροπή μιας ιστορικής μαρτυρίας σε δεδομένα τα οποία βασίζονται σε κάποιες θεωρίες. Βέβαια και σε σύγκριση με το έργο των ιστορικών, η χρήση της τεχνικής αυτής δεν επιτρέπει μόνο την εξήγηση κάποιων περιπτώσεων, αλλά στοχεύει και στην εξέταση και βελτίωση των υπαρχόντων θεωριών, την παραγωγή νέων και τελικά την εξήγηση κάποιου φαινομένου. Εξαιτίας όμως της φύσης της διαδικασίας είναι κατανοητό ότι η τεχνική του process tracing βασίζεται σε ήδη υπάρχουσες θεωρίες με την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων να εξαρτάται και από την αξιοπιστία της αρχικής θεωρίας. Το υλικό στο οποίο βασίζεται η μέθοδος αυτή είναι τα έγγραφα που παράγονται από τις διεργασίες και τις διαδικασίες δημιουργίας συμμαχιών. Τέτοια έγγραφα είναι επίσημα αρχεία, ημερολόγια, συνεντεύξεις και άρθρα. Τα δύο τελευταία μάλιστα βοηθούν στην εξακρίβωση δευτερευόντων πηγών αλλά και την επικοινωνία με αυτόπτες μάρτυρες. Εξάλλου, όπως τονίζει και ο συγγραφέας, μόνο μέσω της ενδεδειγμένης έρευνας είναι δυνατόν να εξακριβωθούν τα κίνητρα των δρώντων και η δημιουργία μιας ξεκάθαρης αλληλουχίας των γεγονότων.⁹

Επιπλέον και μέσω της διεξαγωγής εντατικών μελετών των αποκλινοσών περιπτώσεων με τη χρήση της μεθόδου του process tracing, διευκολύνεται η εμφάνιση μιας νέας γενιάς θεωρητικών μοντέλων βασισμένων σε πιο ρεαλιστικές παρατηρήσεις της συμπεριφοράς των

⁷ Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 2011. From Coalition Theory to Coalition Puzzles. Routledge, σ. 4-5

⁸ Process tracing: Είναι η ερευνητική διαδικασία κατά την οποία τα στοιχεία προέρχονται από διαφορετικά σημεία και διαφέρει από τις απλές μεθόδους εισαγωγής και εξαγωγής δεδομένων.

⁹ Στο ίδιο, σ. 5

παραγόντων με την επανεξέταση των υποθέσεων των προηγούμενων θεωριών. Με αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται ταυτόχρονα η λύση μιας πληθώρας πιθανών αιτιών αποτυχίας των προβλέψεων των υπάρχουσών θεωριών και της διαμόρφωσης της κυβέρνησης. Σε αυτό συμπεριλαμβάνεται και η ποιότητα των δεδομένων που χρησιμοποιούνται στις μελέτες μεγάλης κλίμακας. Οι εντατικές έρευνες είναι αξιοποιήσιμες ακόμη και για τον εντοπισμό πιθανών δυναμικών παραγόντων της διαμόρφωσης της κυβέρνησης, ένας τομέας που χαρακτηρίζεται ως ένα από τα κενά της υπάρχουσας θεωρητικής και εμπειρικής βιβλιογραφίας. Η επιρροή των δυναμικών παραγόντων αφορά στα πεπραγμένα κατά τη διαδικασία της ίδιας της διακυβέρνησης ή των δεσμών μεταξύ αυτής της διαδικασίας. Σημαντική είναι επίσης η επιρροή και άλλων παραγόντων, όπως η επιρροή των προηγούμενων και προσεχών εκλογών, αλλά και οι λόγοι για τους οποίους η προηγούμενη κυβέρνηση παραιτήθηκε. Επίσης σημαντική είναι και η επιρροή της προοπτικής των κομμάτων να συμμετάσχουν σε μελλοντικούς συνασπισμούς.¹⁰

Η σπάνια εμφάνιση δυναμικών μελετών της διαμόρφωσης συνασπισμών στις πολιτικές επιστήμες οδηγεί στην καλύτερη εναλλακτική για τη βελτίωση της εξήγησης του σχηματισμού κυβέρνησης μέσω της ανάλυσης των διαδικασιών διαπραγμάτευσης που οδηγούν στη δημιουργία συμμαχιών. Για αυτούς τους λόγους ο Strøm υποστηρίζει όχι μόνο ένα συνδυασμό ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων για την αξιολόγηση και την τροποποίηση των θεωριών, αλλά και έναν αναλυτικό εκλεκτικισμό. Αυτό συνεπάγεται την αναγνώριση των θεωρητικών και εμπειρικών συνδέσεων μεταξύ των αποκλινουσών περιπτώσεων των ευρημάτων και των ιστοριών που αναπτύχθηκαν σε εναλλακτικές ερευνητικές παραδόσεις βασισμένες σε ποικίλες επιστημολογικές προοπτικές.¹¹

1.5. Οι θεωρίες

Όπως αναφέρεται σε άλλες πηγές, μπορεί η θεωρία συμμαχιών να βασίζεται και στη θεωρία της λογικής επιλογής, αλλά η προοπτική για τη δημιουργία συμμαχιών πηγάζει από τη θεωρία παιγνίων. Αργότερα συμπεριελήφθησαν και οι θεωρίες περί κομματικού και εκλογικού ανταγωνισμού. Ιστορικά τα κόμματα και οι ηγεσίες τους γινόντουσαν αντιληπτά ως μια μονάδα με λογική δράση που στοχεύει στην βελτιστοποίηση της χρησιμότητας των στόχων

¹⁰ Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 2011. From Coalition Theory to Coalition Puzzles. Routledge, σ. 5

¹¹ Στο ίδιο, σ. 6

τους. Οι κλασικές σχολές που ασχολούνται με τη θεωρία συμμαχιών αναγνωρίζουν ότι τα κόμματα πρωτίστως στοχεύουν στην απόκτηση εξουσίας και δευτερευόντως ενδιαφέρονται για την παραγωγή πολιτικής ή εναλλακτικώς ενδιαφέρονται μόνο για την παραγωγή πολιτικής.¹²

Η πρώτη σχολή θεωρεί ότι τα κόμματα ενδιαφέρονται μόνο για την απόκτηση της εξουσίας. Αυτή η άποψη βασίζεται στη θεώρηση ότι για να πετύχουν το σκοπό της συμμαχίας και να υπάρξει διανομή του επάθλου, ο συνασπισμός πρέπει πρώτα να κερδίσει. Αυτό για τις κοινοβουλευτικές δημοκρατίες συνεπάγεται την κοινοβουλευτική πλειοψηφία, καθώς μια μειοψηφική κυβέρνηση δεν θα επιβίωνε έναντι μιας ισχυρής αντιπολίτευσης που θα είχε τον ίδιο στόχο, δηλαδή την απόκτηση εξουσίας. Η πιο γνωστή θέση αυτής της σχολής είναι η θεωρία των *minimal winning* συνασπισμών. Αυτός ο τύπος συμμαχίας προκρίνει ότι σ' έναν νικηφόρο συνασπισμό απαραίτητη είναι η συμμετοχή μόνο του ελαχίστου αριθμού ατόμων για την επίτευξη της νίκης, καθώς η παραπάνω συμμετοχή, έστω και από τον ένα εταίρο, θα οδηγούσε σε άνιση κατανομή του επάθλου. Αυτή η θεωρία υποστηρίζει μάλιστα ότι κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων εμφανίζεται μια πληθώρα εναλλακτικών για την επίτευξη της λύσης. Ωστόσο το ποσοστό επιτυχίας των προβλέψεων ήταν χαμηλό από τις τελικές συμμαχίες που δημιουργήθηκαν στον πραγματικό κόσμο. Μάλιστα μετά από έρευνες που διεξήχθησαν από τον Browne, οι ερευνητές οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα, ότι το 1/3 των κυβερνητικών συνασπισμών που δημιουργήθηκαν παγκοσμίως απείχαν από τη θεωρία που προέκρινε η σχολή αυτή. Αυτή η αποτυχία ήταν το έναυσμα για πολλούς ερευνητές, όπως ο Strøm και ο Bergman, να ασχοληθούν με τους λόγους εμφάνισης των κυβερνήσεων μειοψηφίας. Από αυτές τις έρευνες προέρχονται και οι θεωρήσεις του πρώτου και αφορούν τις πολιτικές απόψεις των κομμάτων και την επιρροή που έχουν στη διαπραγμάτευση για τον συνασπισμό στις οποίες όμως συμπεριλαμβάνονται και οι θεωρήσεις της σχολής αυτής. Ένα παράδοξο στις έρευνες είναι ότι περίπου το 1/4 των συνασπισμών είναι προϊόν μη λογικής επιλογής σε σχέση με το μέγεθός τους. Γενικώς, το ποσοστό επιτυχίας της θεωρίας της λογικής επιλογής δεν ξεπερνούσε το 40%, γεγονός που οδήγησε σε περαιτέρω επανεξέταση της θεωρίας. Σύμφωνα όμως και με τον Riker, αν η θεωρία της μεγιστοποίησης των οφελών ισχύει, τότε ο κάθε εταίρος θα ήθελε έναν συνεργάτη μικρού μεγέθους για να λάβει ο ίδιος μεγαλύτερο ποσοστό επί του επάθλου. Παρόμοια είναι η άποψη ενός άλλου ερευνητή του Leiserson, αλλά μ' ένα διαφορετικό επιχείρημα. Σύμφωνα λοιπόν με τον ίδιο, όσο περισσότεροι είναι οι εταίροι τόσο

¹² Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 2011. From Coalition Theory to Coalition Puzzles. Routledge, σ. 5

αυξάνεται και η δυσκολία στην επικοινωνία και στην τελική λύση. Επιπλέον, όσο πιο σύντομα τελειώσει η διαπραγμάτευση τόσο πιο γρήγορα θα μπορέσουν όλοι να αποκτήσουν τα οφέλη της νίκης τους. Παρ' όλα αυτά το ποσοστό της θεωρίας αυτής δεν άλλαξε ιδιαίτερα.¹³

Οι δύο πρώτες θεωρίες, που αναγνωρίζουν το ρόλο των πολιτικών στόχων των κομμάτων, καταλογίζονται στους Leiserson και Axelrod. Μάλιστα, η δεύτερη θεωρία περί σύγκρουσης συμφερόντων μεταξύ των εταίρων που προέρχεται από τις πολιτικές τους απόψεις, προκρίνει ότι όσο μικρότερη είναι η ιδεολογική απόσταση τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να βρεθεί μια συμφωνία για συνεργασία και τελικώς του σχηματισμού ενός σταθερού συνασπισμού. Για τον λόγο αυτό προκρίνεται ότι οι *minimal connected winning* συνασπισμοί θα πρέπει να είναι το αποτέλεσμα του σχηματισμού κυβέρνησης. Σε τέτοιου είδους συνασπισμούς η απώλεια ενός μέλους, είτε θα οδηγήσει στην απώλεια της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας είτε θα συνεχίσει να κυβερνά, όμως με μεγαλύτερη αστάθεια.¹⁴

Να σημειωθεί, ότι στην τελευταία περίπτωση, ο *minimal winning* συνασπισμός θα ήταν ένας υπερμεγέθης συνασπισμός και προϊόν της συμπεριφοράς των κομμάτων στα πλαίσια της προσπάθειας της απόκτησης της εξουσίας. Τα κόμματα με μεγάλη ιδεολογική απόσταση θα απαιτούσαν, προκειμένου να επιβιώσει η συνεργασία, την προσθήκη ενός εταίρου που θα γεφύρωνε το χάσμα.¹⁵

Ως εκ τούτου, αυτή η βελτιωμένη μορφή της θεωρίας ήταν η πρώτη που προέβλεψε τους *minimal winning* συνασπισμούς και επομένως μπορεί να δικαιολογήσει την εμφάνιση των υπερμεγεθών συνασπισμών στον πραγματικό κόσμο. Κατά τον Leiserson, ο νέος τύπος συνασπισμών που λεγόταν *minimal range* αφορούσε τη μικρή ιδεολογική απόσταση. Αυτό σημαίνει ότι τα κόμματα επιθυμούν έναν εταίρο που δεν θα απέχει ιδεολογικά πολύ από τη δική τους άποψη στα δύο τους άκρα. Η διαφορά με τον προηγούμενο τύπο συνασπισμού είναι ότι η ιδεολογική συγγένεια είναι βαρύνουσα σημασίας.¹⁶

Παράλληλα και καθώς αυτές οι δύο προσεγγίσεις έθεσαν την απόκτηση της εξουσίας ως δευτερεύοντα στόχο, ένας άλλος ερευνητής ο De Swaan προχώρησε περαιτέρω. Αναφέρθηκε σ' έναν νέο όρο, αυτού του *pivotal actor*, δηλαδή του κόμματος του οποίου η ιδεολογική θέση

¹³ Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 2011. *From Coalition Theory to Coalition Puzzles*. Routledge, σ. 7

¹⁴ Στο ίδιο, σ. 7

¹⁵ Στο ίδιο, σ. 7-8

¹⁶ Στο ίδιο, σ. 7-8

είναι πιο κοντά στην παραγόμενη πολιτική του συνασπισμού στον οποίο συμμετέχει. Επομένως αναδεικνύεται ιδιαίτερα η διάσταση της ιδεολογίας ως παράγοντας που επηρεάζει και προβλέπει την τελική λύση και τη δημιουργία των συνασπισμών. Τελικώς όμως οι ερευνητές απέδειξαν ότι το μοντέλο του De Swaan ήταν αντιφατικό και επομένως δεν ήταν κατάλληλο προς χρήση. Παρ' όλα αυτά ήταν το έναυσμα για μια νέα ιδέα που στηριζόταν σε μια πιο σκληρή μορφή της άποψης ότι μόνο η παραγωγή πολιτικής μετρά. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, το μέσο κόμμα θα μπορούσε πάντα να κερδίζει μια θέση στους συνασπισμούς.¹⁷

1.6.Ο ενδιάμεσος βουλευτής

Με την ιδέα του ενδιάμεσου βουλευτή καλύπτεται το κενό με τα κίνητρα των κομμάτων για τη συμμετοχή τους σε μια κυβέρνηση. Η θεώρηση αυτή αναφέρεται ακριβώς στους συνασπισμούς εκείνους που επιδιώκουν αποκλειστικά την εξουσία, αλλά δεν μπορούσαν να εξηγηθούν από τις προηγούμενες θεωρίες, καθώς επρόκειτο για υπερμεγέθεις ή συνασπισμούς μειοψηφίας. Σύμφωνα με τη θεωρία, μια κυβέρνηση μειοψηφίας δεν μπορεί να ηττηθεί από κάποιο κόμμα ή συνασπισμό με πιο ελκυστική πολιτική, καθώς ελέγχει τον μέσο βουλευτή. Για του λόγου το αληθές, έρευνες αποδεικνύουν ότι τα δύο τρίτα των κυβερνήσεων των μειονοτήτων ελέγχουν το ενδιάμεσο κόμμα. Στο σημείο αυτό πρέπει να εξεταστεί και η ακόλουθη περίπτωση. Αν, ένα κόμμα που ελέγχει τον ενδιάμεσο βουλευτή καταφέρει να σχηματίσει πλειοψηφία, τότε μπορεί να χρησιμοποιήσει τη στρατηγική του θέση στο Κοινοβούλιο για να καλέσει τα κόμματα, είτε στα δεξιά είτε στα αριστερά, για να ενταχθεί στην κυβέρνηση ή να δημιουργήσει μια νέα κυβέρνηση με νέους εταίρους. Τέτοιες περιπτώσεις καλύπτουν περίπου το 80% των περιπτώσεων στη Δυτική Ευρώπη την περίοδο 1945-1999. Κομβικό σημείο αποτελεί η παραδοχή των ερευνητών ότι η ικανότητα πρόβλεψης ή η αποτελεσματικότητα της θεωρίας εξακολουθεί να είναι πολύ ασταθής και προβλέπει μόνο τη συμμετοχή στον συνασπισμό μόνο ενός κόμματος με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Δεν βοηθά στην ανάλυση της πλήρους σύνθεσης του συνασπισμού, ενώ παραμένουν ανοικτές εναλλακτικές με ίσες πιθανότητες υλοποίησης. Παράλληλα οι ερευνητές προσπαθούσαν και με άλλους τρόπους να εξηγήσουν την εμφάνιση των κυβερνήσεων μειοψηφίας σε σχέση όμως με την παραγωγή πολιτικής. Στη λογική αυτή κινείται και ο Luebbert ο οποίος πρότεινε ότι οι αρχηγοί των κομμάτων προσμετρούν τους κινδύνους της συμμετοχής σ' ένα κυβερνητικό

¹⁷ Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 2011. From Coalition Theory to Coalition Puzzles. Routledge, σ. 9

σχήμα σε συνδυασμό με τους απαραίτητους συμβιβασμούς που θα τους κόστιζαν τη θέση τους στην ηγεσία του κόμματος. Ένας κίνδυνος που μπορεί να αποφευχθεί με την άρνηση συμμετοχής. Δύο άλλοι ερευνητές οι Laver και Schofield θεώρησαν ότι οι κυβερνήσεις μειοψηφίας μπορούν να προκύψουν εξαιτίας πολιτικών διαφορών μεταξύ κομμάτων της αντιπολίτευσης που δεν μπορούν να συμφωνήσουν στη διαμόρφωση μιας βιώσιμης εναλλακτικής πολιτικής θέσης. Επομένως οι κυβερνήσεις μειοψηφίας μπορούν να εκμεταλλευτούν αυτές τις διαιρέσεις σχηματίζοντας πλειοψηφίες με τα κόμματα της αντιπολίτευσης. Με βάση το ίδιο επιχείρημα, άλλοι ερευνητές πιστεύουν ότι όσο μεγαλύτερο το ιδεολογικό χάσμα της αντιπολίτευσης που ελέγχει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία τόσο αυξάνεται η πιθανότητα να σχηματιστεί ένα κυβερνητικό σχήμα μειοψηφίας.¹⁸

Στην πραγματικότητα, για τα κόμματα με ακραίες ιδεολογικές θέσεις, η επιλογή μιας λύσης μειοψηφίας μπορεί να αποτελέσει μια επιλογή με θετικό πρόσημο, καθώς η συμμετοχή σε έναν συνασπισμό θα προκαλούσε απώλειες εξαιτίας των απαραίτητων και αναπόφευκτων πολιτικών συμβιβασμών. Ειδικά θα οδηγούσαν στην κατάρρευση του σχήματος ή στη δημιουργία μιας κυβέρνησης πλειοψηφίας ιδεολογικά πιο απόμακρη έναντι του προηγούμενου σχήματος. Στο σημείο αυτό ο Strøm θέτει μια νέα μεταβλητή, αυτή του κινήτρου των ψήφων στα κόμματα που επιδιώκουν τη συνεργασία με κάποιο κόμμα με μικρή ιδεολογική απόσταση, είτε ανήκει στο κυβερνητικό σχήμα είτε όχι.

Γενικά, η προσθήκη της πολιτικής ως μεταβλητής έχει βελτιώσει την ικανότητα πρόβλεψης της θεωρίας, αν και τα ποσοστά παρέμειναν σε μέτρια επίπεδα, υπήρξε βελτίωση. Σημαντικό στοιχείο είναι η ανακάλυψη των Mitchell και Nyblade, καθώς κατόπιν μελέτης παρατήρησαν ότι μόνο το 1/5 των κυβερνήσεων που σχηματίστηκαν στη Δυτική Ευρώπη κατά την περίοδο 1945-1999 ήταν του τύπου *minimal connected*. Στο σημείο αυτό διαφαίνεται ότι οι θεωρίες συνασπισμού, με κυρίαρχο κριτήριο την παραγωγή πολιτικής, μπορεί να περιέχουν μια πληθώρα θεωρητικών όρων. Ωστόσο χρειάζεται η τοποθέτηση των κομμάτων σε μια ιδεολογική κλίμακα, ώστε να μπορούν να ελεγχθούν. Όπως είναι φυσικό, έχουν υπάρξει και άλλες προσπάθειες που οδήγησαν σε αποτελέσματα που μπορούν να ελεγχθούν και να αναπαραχθούν. Συγκεκριμένα, ο ρόλος των θεσμικών οργάνων έχει εξεταστεί από πολλούς ερευνητές που αναζητούσαν τα αίτια της ύπαρξης αποτελεσμάτων που δεν είναι ορθολογικά, όσον αφορά το μέγεθός των συνασπισμών, αλλά είναι ικανά για την εξέταση. Για παράδειγμα, ο Bergman διερεύνησε το ρόλο των προτάσεων μομφής για τις κυβερνήσεις μειοψηφίας.

¹⁸ Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 2011. *From Coalition Theory to Coalition Puzzles*. Routledge, σ. 9

Ακόμη ασχολήθηκε με τη διαφορά μεταξύ σκληρών και ήπιων θεσμικών κανόνων που περιορίζουν το σύνολο των υλοποιήσιμων εναλλακτικών για τη δημιουργία κυβέρνησης. Παράλληλα οι Lijphart και Sjölin εξέτασαν την επίδραση της ύπαρξης δύο Κοινοβουλίων στο σχηματισμό των μεγάλων κυβερνήσεων. Ακόμη η θεώρηση ότι η δημιουργία συνασπισμού είναι ανεξάρτητο γεγονός, έχει εξεταστεί και αμφισβητηθεί μέσω μελετών. Αυτές εξέτασαν κατά πόσο συνασπισμοί σε περιφερειακά επίπεδα χρησιμοποιήθηκαν ως πρόδρομοι για μελλοντικές συνεργασίες σε εθνικό επίπεδο. Ακόμη μελετήθηκαν παλαιότερες περιπτώσεις κομμάτων που κυβερνούσαν σε συνασπισμό, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο έληξε η συνεργασία τους. Ένα άλλο αντικείμενο μελέτης είναι τα εκλογικά αποτελέσματα μεμονωμένων κομμάτων, ώστε να γίνει πρόβλεψη των πιθανών μετεκλογικών κυβερνητικών σχηματισμών. Σημαντική αναφορά γίνεται επίσης και στις αρκετά πρόσφατες αναθεωρήσεις της θεωρητικής και εμπειρικής προόδου στο πεδίο.¹⁹

2. Η Θεωρία Συμμαχιών και τα μοντέλα πρόβλεψης

2.1. Τα γνωστότερα μοντέλα πρόβλεψης των θεωριών συμμαχιών

Οι υπάρχουσες θεωρίες για τη δημιουργία συνασπισμών που εφαρμόζονται σε ομάδες κοινωνικές ή μη, οργανισμούς υπερεθνικούς και μη, παράγουν δύο ειδών προβλέψεις. Προβλέπουν, είτε τις πιθανότητες του σχηματισμού διαφόρων συνδυασμών συνασπισμού ή απλά προβλέπουν ότι συγκεκριμένοι συνδυασμοί είναι πολύ πιθανό ή εντελώς απίθανο να υλοποιηθούν. Αυτοί οι δύο τύποι μπορούν να χωριστούν ως στοχαστικοί ή ως προσδιοριστικοί. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι το χαρακτηριστικό της δεύτερης κατηγορίας είναι η παντελής έλλειψη αναφορών στις πιθανότητες της υλοποίησης. Ως εκ τούτου, το πρόβλημα που προκύπτει είναι ότι μόνο τα αποτελέσματα των στοχαστικών μοντέλων είναι μετρήσιμα. Αυτό συμβαίνει γιατί οι προβλέψεις στοχαστικού τύπου αξιοποιούν μια κλίμακα και ουσιαστικά τοποθετούν εκεί τα αποτελέσματα ανάλογα με τα ποσοστά πιθανοτήτων, ενώ το ίδιο πρόβλημα

¹⁹ Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 2011. From Coalition Theory to Coalition Puzzles. Routledge, σ. 9-11

ισχύει και με τα μοντέλα πρόβλεψης της κατανομής των επάθλων σε περίπτωση νίκης μεταξύ των εταίρων.²⁰

2.2. Το μοντέλο του Bergman

Το μοντέλο του Bergman που χρησιμοποιήθηκε, με μικρές τροποποιήσεις, για την ανάλυση της πολυεπίπεδης πολιτικής σκηνής της Ισπανίας αλλά και της πολιτικής κατάστασης της Σουηδίας βασίζεται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία για την κομματική συμπεριφορά και τους κομματικούς στόχους στις κοινοβουλευτικές δημοκρατίες. Μ' αυτό το μοντέλο ο Bergman υποθέτει ότι η ηγεσία ενός κόμματος, πριν λάβει μια απόφαση για τη δημιουργία μιας συμμαχίας, λαμβάνει υπόψιν τέσσερις παράγοντες που είναι το χαρτοφυλάκιο, η παραγόμενη πολιτική, οι πιθανές απώλειες ψήφου και η επιρροή της απόφασης στην κομματική συνοχή. Με βάση το μοντέλο αυτό, οι ηγεσίες αξιολογούν τη χρησιμότητα μιας απόφασης στηριζόμενες στην παραπάνω κλίμακα. Για κάθε εναλλακτική λοιπόν αναμένονται οι συνηθισμένες επιπτώσεις για το κόμμα σε σχέση με τους παραπάνω στόχους. Στο σημείο αυτό ο καθηγητής Bergman τονίζει ότι οι τομείς αυτοί δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να εξεταστούν μεμονωμένα αλλά σε συνδυασμό του ενός με του άλλου. Μάλιστα για την μελέτη τους αναπτύχθηκε και μια κλίμακα χρησιμότητας για το κάθε ένα ξεχωριστά. Η κλίμακα εκτείνεται από το -3 μέχρι το +3, όπου -3 συνεπάγεται σοβαρές απώλειες, ενώ το +3 μεγάλα κέρδη και το 0 συμβολίζει ασήμαντες συνέπειες. Συνδυάζοντας τα αποτελέσματα των παραγόντων δημιουργείται μια κλίμακα από το -12 ως το +12 με βάση την οποία γίνεται και η επιλογή της εναλλακτικής με την υψηλότερη βαθμολογία.²¹

2.2.1. Η θεωρία της λογικής επιλογής.

Όπως προαναφέρθηκε, στις πολιτικές επιστήμες επικρατεί η ιδέα ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται βάσει της λογικής επιλογής. Η θεωρία της λογικής επιλογής εκτείνεται γύρω από πέντε κριτήρια. Κατά τον Bergman, η συμπεριφορά προσδιορίζεται ανάλογα με τον στόχο που έχει τεθεί και επηρεάζεται από την ταυτόχρονη ύπαρξη προτιμήσεων. Ωστόσο, δεν πρέπει να θεωρείται ότι οι προτιμήσεις αυτές είναι σταθερές και αμετάβλητες. Αυτό συνεπάγεται, ότι

²⁰ Bonasich, Philip. «A single measure for point and interval predictions of coalition theories.» 1979. Behavioral Science, σ. 9

²¹ Bergman, Torbjörn. *Constitutional Rules and Party Goals in Coalition Formation An Analysis of Winning Minority Governments in Sweden*. 1995. Umeå: Department of Political Science, σ. 87

εφόσον ο παίκτης έχει προτιμήσεις θα είναι σε θέση τουλάχιστον να δώσει στις εναλλακτικές του ένα βαθμό από την κλίμακα χρησιμότητας.. Μια τρίτη υπόθεση του Bergman είναι ότι το κριτήριο με το οποίο οι παίκτες ιεραρχούν τις εναλλακτικές, είναι μεταβατικό. Αυτό σημαίνει ότι αν ένας παίκτης προτιμά την πρώτη εναλλακτική από τη δεύτερη και τη δεύτερη έναντι της τρίτης, τότε θα προτιμά και την πρώτη έναντι και της τρίτης. Επιπλέον η θεωρία προκρίνει ότι ο παίκτης θα επιλέξει την καλύτερη εναλλακτική. Τέλος η πέμπτη υπόθεση θέλει τους παίκτες να ικανοποιούν ανάγκες παρά να μεγιστοποιούν οφέλη.²²

Όπως είναι φυσικό, τα πέντε κριτήρια εγείρουν ερωτήματα για την οριστικοποίηση των αποτελεσμάτων των μελετών της έρευνας. Λειτουργούν άραγε πάντα οι παίκτες με ορθολογικό τρόπο; Τι συμβαίνει όταν ο παίκτης επιλέγει μια φαινομενικά χειρότερη εναλλακτική; Το λάθος οφείλεται στον παίκτη ή στον ερευνητή που δεν κατανόησε επαρκώς τους στόχους του παίκτη; Ο Bergman στις παραπάνω ερωτήσεις απαντά λέγοντας ότι σε ένα τέτοιο φαινόμενο θα προσπαθήσει να δώσει απαντήσεις με βάση την υπάρχουσα δομή. Αυτή θα είναι η πρώτη αντίδραση, καθώς η βιβλιογραφία για την συμπεριφορά των ομάδων έχει γερές βάσεις και είναι και βιωματική, στοιχείο που την καθιστά μια ασφαλή θεωρία από την οποία δύσκολα κάποιος θα επέλεγε να παρεκκλίνει. Εξάλλου, ακόμη και στην περίπτωση που ο παίκτης δεν λειτουργεί με ορθολογικό τρόπο, αυτή η επιλογή από μόνη της θα αποτελέσει ενδιαφέρον ερευνητικό πεδίο.²³

Ένα άλλο ενδιαφέρον ερώτημα είναι κατά πόσο οι παίκτες προτιμούν να ικανοποιούν συνθήκες παρά να μεγιστοποιούν οφέλη. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι παίκτες προτιμούν τη μεγιστοποίηση των οφελών. Βέβαια η θεωρία αυτή έχει πολλούς επικριτές ένας εκ των οποίων, ο Hebert Simon²⁴, που υποστηρίζει ότι στον πραγματικό κόσμο είναι απίθανο ένας άνθρωπος να έχει όλες τις πληροφορίες για τη χρησιμότητα των διαθέσιμων εναλλακτικών. Για τον λόγο αυτό θα επιλέξει την εναλλακτική που θεωρεί ως την πιο ικανοποιητική. Αν όμως, κάποιος αντιλαμβάνεται τη λογική μέσω της επιλογής της καλύτερης εναλλακτικής, τότε στην πραγματικότητα ο παίκτης ταυτόχρονα προσπαθεί να μεγιστοποιήσει τα οφέλη αλλά και να ικανοποιήσει συνθήκες. Επομένως, η διαφορά μεταξύ των συμπεριφορών έγκειται στον όγκο των πληροφοριών που ο παίκτης έχει στη διάθεσή του.²⁵

²² Bergman, Torbjörn. Constitutional Rules and Party Goals in Coalition Formation An Analysis of Winning Minority Governments in Sweden. 1995. Umeå: Department of Political Science, σ. 88

²³ Στο ίδιο, σ. 87-88

²⁴ Simon Herbert: Γνωστός οικονομολόγος και πολιτικός επιστήμονας. Του απονεμήθηκαν πολλά βραβεία μεταξύ των οποίων το Nobel Οικονομίας και το βραβείο Turing. Ασχολήθηκε μεταξύ άλλων με τη λήψη αποφάσεων.

²⁵ Στο ίδιο, σ. 89-90

2.3. Το δυναμικό μοντέλο του Riker

Το δυναμικό μοντέλο του Riker περιλαμβάνει μια δομή λήψης αποφάσεων αποτελούμενο από έναν συγκεκριμένο αριθμό παικτών υπό την ηγεσία ενός. Στη δομή αυτή υπάρχουν κάποιοι διαφορετικοί ρόλοι. Οι παίκτες όμως έχουν ίδια χαρακτηριστικά και επομένως μπορούν να έχουν οποιαδήποτε από τις παραπάνω θέσεις, αν και εφόσον η επικρατούσα κατάσταση το επιτρέπει. Κάποια χαρακτηριστικά των παικτών διαφέρουν. Αυτά πιθανόν να είναι η εξουσία, η σημασία ή η επιρροή, Τότε είναι πιθανό κάποιοι ρόλοι να ανταποκρίνονται καλύτερα στους ισχυρότερους παίκτες και κάποιοι άλλοι στους λιγότερο ισχυρούς. Σ' αυτή τη περίπτωση τότε το ισχυρό μέλος μπορεί να επιβάλει την άποψή του σε ολόκληρη τη δομή λήψης αποφάσεων. Αυτό σημαίνει μια πληθώρα εναλλακτικών, επειδή όμως το παίγνιο είναι μηδενικού αθροίσματος η οποιαδήποτε απόφαση δεν επιτρέπεται να οδηγήσει στη διάσπαση της δομής. Αυτό βέβαια, όπως αναφέρει και ο Riker, δεν είναι πάντα εφικτό καθώς στην πραγματικότητα υπάρχουν καταστάσεις μηδενικού αθροίσματος, όπως ένας πόλεμος ή μια επανάσταση, όπου ο ένας αντίπαλος θέτει ως στόχο τη ζωή του άλλου μη δίνοντας στον δεύτερο τη δυνατότητα παραίτησης. Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, τα πιθανά αποτελέσματα μπορεί να είναι άπειρα.²⁶

Κατά κανόνα, η διαδικασία σχηματισμού συνασπισμού ορίζεται ως η στιγμή που ο ηγέτης, δηλαδή το μέλος που διαχειρίζεται τον συνασπισμό, αναλαμβάνει να αποφασίσει. Για να σχηματιστεί όμως ένας συνασπισμός δεν φτάνει απλά ένας ηγέτης αλλά χρειάζονται και αυτοί που ενστερνίζονται την ιδέα του και θα δεχθούν να τον ακολουθήσουν. Στο σημείο αυτό ο συγγραφέας τονίζει ότι πρέπει να αποσαφηνιστεί η διαφορά μεταξύ της αρχικής και της τελικής μορφής στη διαδικασία σχηματισμού συνασπισμών. Σύμφωνα λοιπόν με τον ίδιο, το τελικό αποτέλεσμα είναι ο συνασπισμός με κάποια χαρακτηριστικά όπως νικηφόρος, συνασπισμός ήττας, εμπλοκής ή ένας μεγάλος συνασπισμός. Η ομάδα στην οποία κάποιος αποφασίζει να συμμετάσχει ώστε να φτάσει στο τελικό στόχο, θα ονομαστεί πρώτο-συνασπισμός. Οι πρώτο-συνασπισμοί δεν έχουν σταθερό μέγεθος, καθώς οι κινήσεις των μελών, είτε προσχωρήσεις είτε αποχωρήσεις, επηρεάζουν τη δομή του και την έκτασή του. Κάθε κίνηση που γίνεται επιδρά στην εσωτερική δομή και στη στρατηγική που ακολουθείται λόγω της μετατόπισης των προσδοκιών για το τελικό αποτέλεσμα, Οι σχέσεις μεταξύ των

²⁶ Riker, William H. *Theory of Political Coalitions*. 1962. New Haven and London: Yale University Press, σ. 102-103

πρώτο-συνασπισμών θα χαρακτηριστούν ως στάδια στη διαδικασία δημιουργίας της συμμαχίας. Σύμφωνα με μια παλαιότερη θεωρία του Riker, μια κίνηση των πρώτο-συνασπισμών είναι ένα γεγονός, ενώ ένα επίπεδο είναι μια κατάσταση. Τα στάδια διαφοροποιούνται ανάλογα με τον αριθμό των πρώτο-συνασπισμών, οι παίκτες όμως δεν γνωρίζουν σε ποιο στάδιο βρίσκονται, καθώς δεν μπορούν να προβλέψουν την μελλοντική έκβαση. Η δυναμική της ανάπτυξης των πρώτο-συνασπισμών εξαρτάται από τη δράση της ηγεσίας στην προσέλευση ακολούθων. Ένα μέσο για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι η χρήση δελεαστικών μεθόδων που χαρακτηρίζονται ως side payments (παράπλευρες πληρωμές). Συνήθως αυτή η αναφορά γίνεται όταν υπάρχουν χρήματα, αλλά σ' αυτές τις περιπτώσεις περιλαμβάνονται πολλών ειδών ανταλλάγματα. Κάθε ηγέτης έχει στη διάθεσή του αυτό το οπλοστάσιο το οποίο όμως σταδιακά και ανάλογα με τη δράση, εξαντλείται, ενώ θεωρητικά θα αναζωογονηθεί από τη διανομή του επάθλου. Ουσιαστικά, ο ηγέτης λειτουργεί με υποσχέσεις και την προσδοκία των ακολούθων ότι θα τηρήσει τις υποσχέσεις.²⁷

Η αξία αυτών των ανταλλαγμάτων δεν επηρεάζεται από τη μορφή τους, είτε είναι υλική, όπως χρήματα, είτε άυλη, όπως οι υποσχέσεις. Το σημαντικό είναι ότι ουσιαστικά η προσδοκία για τη λήψη του ανταλλάγματος γίνεται αποδεκτή από τους υποψήφιους ακολούθους/υποστηρικτές. Κύριο χαρακτηριστικό αυτών των ανταλλαγμάτων είναι η συχνότητα με την οποία εμφανίζονται καθώς πρέπει να είναι κάτι το ιδιαίτερο ώστε να θέλει η άλλη πλευρά να παραχωρήσει κάτι για να πάρει αυτό το ανταλλάγμα. Παράλληλα, συχνό φαινόμενο είναι να υπάρχει και ανταγωνισμός για τα υλικά αγαθά αλλά και τα άυλα με τη διαφορά ότι η σύνδεση δεν είναι τόσο ξεκάθαρη. Αρχικά υπάρχει το όριο των ατόμων που ο ηγέτης μπορεί να ζητήσει την υποστήριξή τους. Αν το έπαθλο είναι χρήματα, τότε ο ηγέτης θα πληρώσει εκείνους μόνο για τους οποίους διαθέτει τα απαραίτητα ποσά. Αν μπορούσε να τους πληρώσει όλους, τότε το αντικείμενο θα έχανε την αξία του. Αυτό συνεπάγεται ότι κάποια άτομα πρέπει να μείνουν έξω από τους πρώτο-συνασπισμούς. Εξάλλου, όπως αναφέρθηκε, η καλύτερη επιλογή είναι οι minimal winning συνασπισμοί γιατί όσο περισσότερα άτομα συμμετέχουν τόσο αυξάνονται τα έξοδα, ενώ μειώνονται τα κέρδη. Ο δεύτερος λόγος πηγάζει εκ των πραγμάτων από τον πρώτο, καθώς αυτοί που δεν θα συμπεριληφθούν, θα έχουν αντιπολιτευτική στάση. Αυτή η κατάσταση είναι μηδενικού αθροίσματος, αφού οι παίκτες για να κερδίσουν θα πρέπει να θυσιάσουν κάτι άλλο. Η εναλλακτική λύση είναι η δημιουργία ενός ξεχωριστού πρώτο-συνασπισμού ο οποίος μάλιστα θα πρέπει να κερδίσει για να μην υπάρξει

²⁷ Riker, William H. *Theory of Political Coalitions*. 1962. New Haven and London: Yale University Press, σ. 103-104

απώλεια. Σταδιακά φαίνονται και τα διαφορετικά στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι η δημιουργία της πρώτης ομάδας με το δεύτερο στάδιο να είναι η αντίδραση στο πρώτο. Δεδομένων όμως των περίπλοκων διεργασιών, που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης, είναι δύσκολο να ξεκαθαρίσουν τα υπόλοιπα στάδια. Ωστόσο, γίνεται αντιληπτό ότι οι πληρωμές αυτές παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των πρώτο-συνασπισμών.²⁸

2.3.1. Τα είδη των ανταλλαγμάτων

Σε αντίθεση με τις οικονομικές συναλλαγές, όπου το προϊόν που ανταλλάσσεται είναι χρήματα και αποτελεί αντικείμενο μαθηματικής μελέτης, στις πολιτικές επιστήμες η κατάσταση δεν είναι τόσο ξεκάθαρη, καθώς οι ανταλλαγές στην πολιτική γίνονται με την πρώιμη μορφή του παζαρέματος μεταξύ των πλευρών που συμμετέχουν και με τα αντικείμενα της ανταλλαγής να μην εξισώνονται με κάποια χρηματική αξία. Δεδομένης της ποικιλίας των πιθανών αντικειμένων, υπάρχουν κατηγοριοποιήσεις ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους.²⁹

2.3.2. Η απειλή των αντιποίνων

Σε μια παράταξη η ηγεσία μπορεί να επηρεάσει τα γεγονότα με τέτοιο τρόπο ώστε να εξαναγκάσει τα μέλη, υπό την απειλή κάποιου είδους τιμωρίας, να ενταχθούν στην πρώτο-συμμαχία. Σ' αυτήν την περίπτωση το αντάλλαγμα της συμμετοχής είναι η υπόσχεση της μη υλοποίησης της απειλής και η αποφυγή της τιμωρίας. Κατά τον Riker, αυτού του είδους το αντάλλαγμα υπάρχει μόνο σε πολιτικά συστήματα που δεν είναι δημοκρατικά καθεστώτα παρά αστυνομοκρατούμενα κράτη ή σε κράτη όπου η δημιουργία συνασπισμών δεν εντάσσεται στις συνήθεις διαδικασίες του πολιτικού συστήματος. Ακόμη όμως και στις δημοκρατίες, όπου οι θεσμοί προστατεύονται επαρκώς, ένα τέτοιου είδους αντάλλαγμα είναι αποδεκτό και συχνό. Αυτό το εργαλείο έχει συχνή χρήση, αφού αρκετές φορές κατέστη απαραίτητη η χρήση του για τη διατήρηση της κομματικής συνοχής και πειθαρχίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διαγραφή μελών από μια παράταξη, όταν η συμπεριφορά τους ξεπερνά τα δέοντα ή ασκούν εσωτερική αντιπολίτευση. Επιπλέον, όταν η διαγραφή συνοδεύεται και με την απώλεια κάποιας θέσης εξουσίας, τότε η ποινή είναι ακόμη μεγαλύτερη και το κόστος ακόμη υψηλότερο. Ακόμη και αν ο ηγέτης δεν μπορεί να επιβάλει μια τέτοια τιμωρία, μπορεί να

²⁸ Riker, William H. *Theory of Political Coalitions*. 1962. New Haven and London: Yale University Press, σ. 108

²⁹ Στο ίδιο, σ. 105-107

επιηρεάσει τα γεγονότα ώστε ο αποδέκτης της πιθανής τιμωρίας να αναγκαστεί να συμμορφωθεί. Τα παραδείγματα είναι πολλά και κυρίως προέρχονται από τις ΗΠΑ και συγκεκριμένα από το Κογκρέσο. Κατά τη διάρκεια ψήφισης νομοσχεδίων είναι συχνό φαινόμενο ο νομοθέτης να παρουσιάζει το νομοσχέδιο με τέτοιο τρόπο ώστε η οποιαδήποτε στάση αντιπολίτευσης να εμφανίζεται σχεδόν ως πράξη προδοσίας.³⁰

Η δεύτερη περίπτωση αφορά την ανταλλαγή αντικειμένων με κάποια χρηματική αξία. Όπως είναι φυσικό, το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πληρωμή με χρήματα εκ της οποίας και ο όρος που χρησιμοποιείται για την περιγραφή των διαδικασιών αυτών. Στη συζήτηση για τη δημιουργία συνασπισμών αυτού του είδους η αναφορά προσβάλλει το δημοκρατικό συναίσθημα, ενώ σε αντίθεση με άλλους τομείς της κοινωνίας, όπως στον επιχειρηματικό κόσμο για παράδειγμα, τέτοιου είδους ανταλλαγές αποτελούν σχεδόν τον κανόνα. Για παράδειγμα στην επιθετική εξαγορά μιας εταιρίας, είναι συχνό η πλευρά που ξεκινά τη διαδικασία να εξαγοράζει πρώτα τις μετοχές μελών του συμβουλίου. Όμως δεν αποκλείεται και το ανάποδο, όταν η αμυνόμενη πλευρά εφαρμόζει την ίδια τακτική εξαγοράς μετοχών για να συγκεντρώσει μεγαλύτερα ποσοστά. Σε δημόσιους οργανισμούς όμως η πληρωμή σε χρήματα είναι παράνομη και ανήθικη. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει για ανταλλαγές με άλλα είδη που είναι νόμιμες και είναι πιο συχνά ηθικά αποδεκτές. Θέσεις που στο γραφειοκρατικό κόσμο έχουν αξία που μπορεί να υπολογιστεί σε χρήμα. Μια δουλειά είναι μια ιδιότητα της οποίας η αξία μπορεί να υπολογιστεί απλά με τον πολλαπλασιασμό του ετήσιου εισοδήματος κατά τη διάρκεια της καριέρας του ατόμου. Αν η θέση φέρει πολύ μεγάλο κύρος, τότε ένας απλός υπολογισμός πιθανώς δεν αποκαλύπτει την αξία του. Το γεγονός ότι πλέον αυτό δεν ισχύει, τόσο πολύ σήμερα, γιατί η δωροδοκία είναι παράνομη, έχει οδηγήσει πολλούς επιστήμονες να θεωρούν ότι το έργο των ηγετών έχει δυσκολέψει πολύ εξαιτίας αυτού.³¹

Η επόμενη ανταλλαγή αφορά την υπόσχεση για την παραγωγή πολιτικής. Αυτού του είδους η ανταλλαγή αποτελεί τον κανόνα για τις ανταλλαγές των ηγεσιών τόσο στην πολιτική όσο και σε άλλους τομείς, όπου χρειάζονται τέτοιου είδους ανταλλαγές. Τυπικά ένας ηγέτης ξεκινά με κάποια πρόταση, συχνά με κάποιο νομοσχέδιο. Συνήθως μια ομάδα ατόμων με την ίδια άποψη θα συνταχθούν μαζί του και θα τον ακολουθήσουν. Γι' αυτή την αρχική ομάδα υποστηρικτών, το έπαθλο θα είναι η επίτευξη του στόχου και θα είναι και επαρκής, ανεξάρτητα από τα κίνητρα που τους οδήγησαν στην απόφασή τους. Αν όμως ο συνασπισμός δεν είναι νικηφόρος, τότε η

³⁰ Riker, William H. *Theory of Political Coalitions*. 1962. New Haven and London: Yale University Press, σ. 109

³¹ Στο ίδιο, σ. 109-110

υπόσχεση δεν είναι αρκετή. Υποθέτοντας ότι η υπόσχεση στην υπάρχουσα μορφή της δεν μπορεί να προσελκύσει νέους υποστηρικτές, τότε μπορεί να χρησιμοποιήσει την ίδια υπόσχεση, απλά τροποποιώντας την. Αυτή η αλλαγή έχει δύο όψεις, γιατί μπορεί να προσελκύσει νέους υποστηρικτές, αλλά μπορεί να απομακρύνει τους αρχικούς, καθώς θα αισθανθούν αδικημένοι.³²

Αν και το είδος αυτού του διλήμματος είναι υπαρκτό, οι ηγέτες με πειθώ και επαρκείς ρητορικές και πολιτικές ικανότητες μπορούν εύκολα να αποτρέψουν αυτό το ενδεχόμενο. Πράγματι, αυτό το είδος πληρωμής με την τροποποίηση της ερμηνείας των υποσχέσεων είναι ένα από τα συνηθέστερα χαρακτηριστικά των δημοκρατικών κυβερνήσεων. Είναι τόσο συνηθισμένο το φαινόμενο που οι δημοκρατικές κυβερνήσεις συχνά περιγράφονται και ως "κυβερνήσεις συμβιβασμού". Δεν είναι παράλογο όμως να ξεχωρίσουμε αυτό το φαινόμενο για να χαρακτηρίσουμε τη δημοκρατία ως "συμβιβασμό". Μπορεί αυτό να ακούγεται τόσο εύκολο και ασήμαντο, όταν περιγράφεται με μία λέξη, αλλά στην πράξη είναι πολύ πιο δύσκολο ιδίως όταν σημαίνει για έναν ηγέτη ότι θα κριθεί, δηλαδή με την ανάκληση των υποσχέσεών του, προκειμένου να προσελκύσει νέους υποστηρικτές. Δια μέσου των υποσχέσεων για μεταγενέστερες αποφάσεις, ένας ηγέτης μπορεί όχι μόνο να πείσει τους οπαδούς του σχετικά με το περιεχόμενο της άμεσης απόφασης για την οποία σχηματίζεται το πρωτόκολλο συνασπισμού, αλλά μπορεί επίσης να πληρώσει με υποσχέσεις για το περιεχόμενο των μελλοντικών αποφάσεων. Εάν ένας ηγέτης ενός πρώτο-συνασπισμού αναμένεται να διατηρήσει την ίδια στάση σε πολλές μελλοντικές αποφάσεις, τότε το αποθεματικό του πολιτικού του κεφαλαίου αυξάνεται ραγδαία. Με υποσχέσεις για την επιδίωξη ή το αντίθετο ή την τροποποίηση ή την παράλειψη της τροποποίησης κάποιας μελλοντικής απόφασης, που ίσως να είναι τελείως άσχετη με το ζήτημα για το οποίο δημιουργήθηκε ο συνασπισμός, οι ηγέτες μπορούν να προσελκύσουν πρόσθετα μέλη αρκετές φορές χωρίς την ανάγκη διόρθωσης της τρέχουσας πορείας.³³

Είναι γεγονός ότι η θέση ενός θεσμικού ηγέτη ασκεί μεγαλύτερη επιρροή έναντι ενός περιστασιακού ηγέτη. Ο θεσμικός ηγέτης είναι αυτός που αναμένεται να αναλάβει την διακυβέρνηση στο μέλλον και μπορεί να προσφέρει υποσχέσεις για την πορεία των μελλοντικών αποφάσεων, ενώ ο περιστασιακός ηγέτης συνήθως δεν μπορεί. Με τον τρόπο αυτό όμως ακόμη και ο περιστασιακός ηγέτης μπορεί να υποσχεθεί μελλοντική δράση για την

³² Riker, William H. *Theory of Political Coalitions*. 1962. New Haven and London: Yale University Press, σ. 111

³³ Στο ίδιο, σ. 111-112

εξαγορά της υποστήριξης των μελών. Αυτή είναι η τεχνική της ανταλλαγής ψήφων. Σύμφωνα με αυτή την τεχνική, ένας ηγέτης ανταλλάσσει την υπακοή ενός υποστηρικτή ως αντάλλαγμα της μελλοντικής του υποστήριξης. Παρόλο που ίσως είναι λιγότερο κοινό από τις άμεσες υποσχέσεις για την πολιτική, αυτό το είδος πληρωμής χρησιμοποιείται ευρέως, έτσι ώστε ένας πρόσφατος και αντιληπτός απολογισμός της λήψης αποφάσεων στα δημοκρατικά όργανα, το τοποθετεί στο επίκεντρο της διαδικασίας.³⁴

Τα είδη πληρωμών που περιγράφονται και αφορούν την εξαγορά για την ικανοποίηση των συναισθημάτων είναι αρκετά διαφορετικά από τα προηγούμενα. Με τη συναισθηματική ικανοποίηση εννοείται κάτι περισσότερο από την απλή ρητορική της πειθούς. Είναι αλήθεια ότι οι ηγέτες συχνά προσελκύουν τους οπαδούς υποστηρίζοντας σθεναρά ότι μια συγκεκριμένη προτεινόμενη απόφαση είναι η πιο κατάλληλη υπό το πρίσμα κάποιου πολιτισμικά συμφωνημένου κανόνα, όπως η «λογική», η θρησκεία, ο πατριωτισμός, τα πρότυπα, η ιδεολογία ή οποιαδήποτε άλλη έννοια που χρησιμοποιείται συνήθως για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς. Αλλά αυτή η πειθώ που έχει ήδη κατηγοριοποιηθεί από τον Riker, συχνά επιτυγχάνει τον στόχο της λόγω της ρητορικής ικανότητας του αρχηγού της ομάδας. Κατά τον Riker, αυτό που εννοείται ως συναισθηματική ικανοποίηση, είναι κάτι πιο μαγικό που δεν έχει απόλυτη σχέση με την ορθολογική σκέψη. Ο Freud χαρακτήρισε την ηγεσία ως μια σχέση αγάπης μεταξύ κάθε οπαδού και ηγέτη. Ο Max Weber προσπαθώντας να περιγράψει αυτό το φαινόμενο, το οριοθέτησε με τη λέξη "χάρισμα". Η λέξη αυτή για να περιγράψει το στοιχείο της προσωπικότητας ενός ηγέτη φαίνεται σαν να είναι η χάρη του Θεού ή τουλάχιστον ένα ένστικτο πιο ισχυρό από αυτό των άλλων ανθρώπων για τη σωστή δράση. Αν ο υποστηρικτής πιστεύει ότι οτιδήποτε προτείνει ένας ηγέτης είναι το καλό και το σωστό απλώς και μόνο επειδή το πρότείνει, τότε η πλήρης πληρωμή για την υπακοή του περιλαμβάνεται στην πράξη του ηγέτη να ξεκινήσει τις διαδικασίες για τη δημιουργία των συνασπισμών. Το περιεχόμενο των προτάσεων σχετικά με την πολιτική και τις υποσχέσεις των επακόλουθων ανταμοιβών είναι εξ ολοκλήρου άσχετες. Το μόνο που μετράει είναι η άποψη του ηγέτη. Όμως αυτό αφορά μόνο, οποιαδήποτε ενέργεια ή πρόταση ή απόφαση υπό την προϋπόθεση ότι την ξεκινά ο ηγέτης. Κατά την ομολογία του Riker, αυτό είναι ένα περίεργο είδος πληρωμής, όμως εάν το μοντέλο πρόκειται να καλύψει όλες τις αξίες που οι ηγέτες διανέμουν στους οπαδούς, τότε και αυτό πρέπει να συμπεριληφθεί.³⁵

³⁴ Riker, William H. *Theory of Political Coalitions*. 1962. New Haven and London: Yale University Press, σ. 113

³⁵ Στο ίδιο, σ. 114

Αξίζει να σημειωθεί, ότι αυτό το νόμισμα σχετίζεται με το μοντέλο μόνο όταν οι οπαδοί που αποδέχονται αυτή την πληρωμή έχουν μικρότερο βάρος από τον ηγέτη. Αν έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα, τότε το σύστημα αντί να βασίζεται στη λήψη αποφάσεων και στο σχηματισμό συνασπισμού, μετατρέπεται σε δικτατορία. Όταν η ισχύς των οπαδών είναι μικρότερη από την ηγεσία, τότε αυτοί μπορούν μόνο να προσφέρουν στον ηγέτη τους αρχικούς του οπαδούς. Έπειτα ο ηγέτης χρειάζεται να διαπραγματευτεί ξανά με τον συνήθη τρόπο για τον σχηματισμό συνασπισμού. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, αυτού του είδους οι ανταλλαγές έχουν πάντα ένα κόστος και μια κυμαινόμενη αξία.³⁶

2.3.3. Το κόστος και η αξία των ανταλλαγμάτων

Οι ηγέτες αντιλαμβάνονται τα ανταλλάγματα που δίνονται για τη δημιουργία του πρώτου συνασπισμού και τοποθετούνται από τους ίδιους σε κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορά τις πληρωμές από τα προσδοκώμενα οφέλη σε περίπτωση νίκης. Η δεύτερη κατηγορία αφορά τις πληρωμές από τις υπάρχουσες δυνατότητες της ηγεσίας. Τέλος η τρίτη κατηγορία αφορά τις πληρωμές που γίνονται και έχουν πολύ υψηλό κόστος.³⁷

Στην πρώτη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων, οι πληρωμές μέσω υποσχέσεων για τη στήριξη του οπαδού ή την προώθηση συγκεκριμένων πολιτικών που εξαρτώνται άμεσα από την έκβαση του συνασπισμού. Επιφανειακά αυτού του είδους οι πληρωμές εμφανίζονται σαν να μην έχουν κόστος, εκτός από τον χρόνο που απαιτείται για τη διαπραγμάτευση. Βέβαια, αυτού του είδους οι υποσχέσεις είναι μοναδικές γιατί, αν για παράδειγμα υποσχεθεί ο ηγέτης μια θέση σε κάποιον, δεν μπορεί να υποσχεθεί την ίδια θέση σε κάποιον άλλον. Επομένως ένα παράπλευρο κόστος είναι το όριο που τίθεται στην ελευθερία κινήσεων. Στο κόστος αυτό περιλαμβάνεται και ο κίνδυνος που υπάρχει λόγω χάριν στην προώθηση πολιτικής που δεν ήταν στους αρχικούς στόχους της ηγεσίας, αλλά και στον κίνδυνο της αποξένωσης, μέρους της βάσης που την στήριξε. Τέλος, για τέτοιου είδους ανταλλάγματα, το κόστος δεν μπορεί να ξεπερνά το σύνολο των προσδοκώμενων οφελών σε περίπτωση νίκης.³⁸

Οι πληρωμές βάσει των τωρινών δυνατοτήτων διαφέρουν γιατί το κόστος δεν αφορά μόνο τον χρόνο που θα απαιτηθεί για το κλείσιμο της συμφωνίας, αλλά αφορά και την πληρωμή με

³⁶ Riker, William H. *Theory of Political Coalitions*. 1962. New Haven and London: Yale University Press, σ. 115

³⁷ Στο ίδιο, σ. 115

³⁸ Στο ίδιο, σ. 115

πολύτιμα είδη, όπως τα χρήματα ή ο διορισμός σε κάποια θέση. Το σκεπτικό αυτών των ανταλλαγών είναι ότι θα υπάρξει απόσβεση του κόστους από τα οφέλη που προσφέρει η προσδοκώμενη νίκη, αν και το κόστος των υποσχέσεων δεν διαφαίνεται άμεσα, αλλά σταδιακά. Το παράδειγμα που παρουσιάζει εδώ ο συγγραφέας αναφέρεται σε δύο νομοθέτες τον Α και τον Β και σε δύο νομοσχέδια το 1 και 2. Κάθε νομοθέτης ηγείται ενός πρώτου-συνασπισμού. Αν υποθέσουμε ότι ο Α δεν θέλει να ενωθεί με τον Β, τότε ο τελευταίος θα πρέπει να του προσφέρει κάτι σαν αντάλλαγμα. Επειδή όμως κανείς δεν μπορεί να είναι απόλυτος για τα πραγματικά κίνητρα του αντιπάλου, δεν μπορεί να γνωρίζει εκ των προτέρων το αποτέλεσμα. Αν για παράδειγμα ο Α σκόπευε να συνταχθεί με τον Β και χωρίς αντάλλαγμα και ο Β προσέφερε την υποστήριξή του στον Α για το νομοσχέδιο 1, τότε ο Β ουσιαστικά χάνει γιατί παραχωρεί τον δικό του στόχο έναντι του Α.³⁹

Επιπλέον οι πληρωμές από το υπάρχον απόθεμα έχουν σε κάθε περίπτωση κόστος, είτε σε περίπτωση ήττας είτε σε περίπτωση νίκης. Αυτό θα συμβεί γιατί ο ηγέτης δεν μπορεί να ζητήσει πίσω το αντικείμενο της ανταλλαγής, αλλά πρέπει να τιμήσει και την υπόσχεση που έδωσε. Για παράδειγμα, αν ο Β τελικώς ηττηθεί, πρέπει να υποστηρίξει τον Α στην προώθηση του νομοσχεδίου 1. Μια άλλη βασική διαφορά μεταξύ των μελλοντικών πληρωμών και των άμεσων είναι ότι το κόστος τους δεν είναι τόσο εύκολα μετρήσιμο, ακόμη και για αυτόν που πληρώνει. Μια απάντηση σ' αυτό το ερώτημα μπορεί να δοθεί από τον οικονομικό τομέα. Αν το κόστος είναι μετρήσιμο σε χρησιμότητα που μπορεί να υπολογιστεί, όπως τα χρήματα, τότε τα ποσά μπορούν να προστεθούν και να καταλήξουν στο σύνολο. Το πρόβλημα είναι ότι αυτή η μονάδα μέτρησης είναι ανύπαρκτη και μη εφαρμόσιμη στον πραγματικό κόσμο. Το αποτέλεσμα είναι ότι το κόστος δεν μπορεί να υπολογισθεί ούτε στον πραγματικό κόσμο ούτε στον φανταστικό. Μια άλλη ενδιαφέρουσα άποψη είναι ότι το κόστος μπορεί να προσμετρηθεί από τον ηγέτη ανάλογα με την αξία που δίνει στον επιδιωκόμενο στόχο. Για παράδειγμα ο πληρωτής μπορεί να δηλώσει, *ότι έδωσα ότι θεωρώ πως αξίζει ο στόχος που έχω*.⁴⁰

Σε σχέση με την τρίτη κατηγορία ο υπολογισμός του κόστους είναι ακόμη πιο δύσκολος. Το τίμημα είναι πολύ υψηλό και με μεγάλο ρίσκο, καθώς ανάλογα με την περίπτωση μπορεί να περιλαμβάνει τη ζωή ή την καριέρα του ατόμου που υπόσχεται ή παραχωρεί, επειδή στην πλειοψηφία των περιπτώσεων πρόκειται για παίγνια μηδενικού αθροίσματος.⁴¹

³⁹ Riker, William H. *Theory of Political Coalitions*. 1962. New Haven and London: Yale University Press, σ. 116

⁴⁰ Στο ίδιο, σ. 117-118

⁴¹ Στο ίδιο, σ. 118

Η αντίληψη του καθενός για την αξία του συνασπισμού διαφέρει από την αντικειμενική αξία. Αυτή η παραδοχή ίσχυε τόσο για την ηγεσία όσο και για τους υποστηρικτές της. Το ερώτημα που προκύπτει είναι πως με αυτές τις αξίες μπορεί να προκύψει συναλλαγή. Κατά τον Riker, μια εναλλακτική είναι η χρήση μιας μονάδας μέτρησης ανάλογα με τη χρησιμότητα. Επειδή όμως η χρησιμότητα είναι μια υποκειμενική έννοια δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Για τον λόγο αυτό λοιπόν, προτείνει μια εναλλακτική και περιγράφει πως γίνονται οι διαπραγματεύσεις ανάλογα με την περίπτωση. Για παράδειγμα, αν ένα νομοσχέδιο δεν μπορεί να προσελκύσει άλλους υποστηρικτές ο βουλευτής, αν πρόκειται για βουλευτή, θα πρέπει να προσφέρει κάποιου είδους κίνητρο. Η πρώτη επιλογή είναι η τροποποίηση του περιεχομένου του νομοσχεδίου. Οι αλλαγές που θα γίνουν όμως δεν θα πρέπει να αποξενώσουν τους ήδη υπάρχοντες υποστηρικτές, αλλά ταυτόχρονα να μπορούν να προσελκύσουν και νέους. Όμως όπως φαίνεται και πάλι, εμφανίζεται η μεταβλητή της υποκειμενικότητας, καθώς ο ηγέτης του πρώτο-συνασπισμού κρίνει ανάλογα με την άποψή του για τον στόχο που έχουν οι άλλοι αλλά και την αξία που του δίνουν, ενώ και ο υποψήφιος υποστηρικτής κρίνει την πρόταση βάσει του βαθμού εκπλήρωσης των φιλοδοξιών αλλά και των εναλλακτικών που υπάρχουν.⁴²

2.4. Η στρατηγική στη δημιουργία συνασπισμών

Στις πολιτικές επιστήμες συχνά θεωρείται ότι τα καθοριστικά γεγονότα που οδηγούν στη δημιουργία των συνασπισμών είναι μοναδικά. Σε μεγάλο βαθμό αυτό ισχύει, καθώς οι μεταβλητές του χαρακτήρα των ανθρώπων, η παράδοση, το στυλ αλλά και η τύχη έχουν μεγαλύτερη επιρροή στο συνασπισμό κομμάτων απ' ό,τι η ίδια η γενική στρατηγική των υποψηφίων μελών του συνασπισμού. Ο Riker υποθέτει ότι η γενική στρατηγική απλά υφίσταται, αλλά κανείς δεν είχε ασχοληθεί μέχρι τότε. Η αρχή γίνεται με το δυναμικό μοντέλο που είχε αναλυθεί προηγουμένως. Υποτίθεται ότι οι παίκτες στα πρώτα στάδια της διαπραγμάτευσης συμπεριφέρονται βάσει των προσδοκιών που έχουν για την κατάσταση στην οποία θα βρίσκονται στο τελικό στάδιο της διαπραγμάτευσης. Το ερώτημα που προκύπτει είναι με ποιο τρόπο η γνώση για τις υπάρχουσες εναλλακτικές επηρεάζει τη στάση των παικτών στα αρχικά στάδια και με ποιο τρόπο στο τελικό στάδιο. Μια απάντηση έρχεται από τον Shapley ο οποίος αναφέρει τον παίκτη κλειδί. Στην περίπτωση αυτή, υπολογίζονται οι πιθανότητες κάθε παίκτη να βρεθεί σ' αυτήν την πλεονεκτική θέση. Η θέση κλειδί ορίζεται ως αυτή που

⁴² Riker, William H. *Theory of Political Coalitions*. 1962. New Haven and London: Yale University Press, σ. 118

καταλαμβάνεται από τον τελευταίο παίκτη που εντάσσεται σ' έναν minimal winning συνασπισμό. Το πρόβλημα με το μοντέλο του Shapley έγκειται στο γεγονός ότι εφαρμόζεται μόνο πριν την έναρξη του παιχνιδιού/διαπραγματεύσεων. Ωστόσο, αποτελεί άριστη επιλογή για την αξιολόγηση των κανόνων που θα επιτρέψει στον χρήστη να αναγνωρίσει τη χρησιμότητα ένταξης στη διαδικασία σχηματισμού κυβέρνησης ή απλά στο παίγνιο, αν πρόκειται για πειράματα. Οι ηγεσίες των κομμάτων για να αξιολογήσουν τα πιθανά οφέλη κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, δεν χρειάζονται τις πιθανότητες για τη θέση του παίκτη κλειδί, αλλά τις πιθανότητες νίκης στη επικρατούσα τάξη πραγμάτων, καθώς η νίκη μπορεί να εξαρτάται από μοναδικά γεγονότα που συμβαίνουν στη ροή των συνομιλιών. Βέβαια στον πραγματικό κόσμο δεν πρέπει να ξεχνάμε και τους προσωπικούς παράγοντες, αλλά σε πολύ μικρότερη κλίμακα. Μια μεταβλητή που πρέπει να έχουν υπόψιν οι παίκτες είναι το μέγεθος της τελικής συμμαχίας. Αν για παράδειγμα, υπάρχουν δύο μεγάλοι πρώτο-συνασπισμοί και αρκετοί μικρότεροι, τότε δεν θα ενωθούν οι δύο μεγαλύτεροι, καθώς θα αναιρεθεί η οποιαδήποτε ισχύς τους. Αυτό στην πολιτική παράδοση μεταφράζεται ως η άρνηση της δημιουργίας συνασπισμού μεταξύ των δύο μεγαλύτερων κομμάτων, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων. Έτσι μια πρώτη μορφή συμμαχίας που μπορεί να μετατραπεί σε minimal winning βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση, καθώς θα μπορούν να συμφωνήσουν σε μια πιο λογική διανομή του επάθλου. Εξάλλου, η ιδέα ενός μοναδικού νικηφόρου συνασπισμού είναι σε κάποιες περιπτώσεις ισχυρότερη έναντι άλλων και από την ιδέα των Von Neumann και Morgenstern για μια λύση. Για αυτούς η λύση είναι ή ένα σύνολο παραμέτρων, έτσι ώστε καμιά να μην κυριαρχεί, καθώς αυτό εξυπηρετεί τους περισσότερους παίκτες ή μια παράμετρος εσωτερική να επηρεάζει οποιαδήποτε άλλη εξωτερική.⁴³

⁴³ Riker, William H. *Theory of Political Coalitions*. 1962. New Haven and London: Yale University Press, σ. 123-127

3. Η θεωρία συμμαχιών και οι κοινωνικές επιστήμες

3.1.Ο ρόλος της ψυχολογίας στην δημιουργία συνασπισμών.

Η ψυχολογική διάσταση είναι ένας από τους λιγότερο ευνοούμενους τομείς σε σχέση με τη θεωρία των συμμαχιών, καθώς εξετάζεται και αναλύεται κυρίως από πολιτικούς επιστήμονες. Βέβαια και στον τομέα της ψυχολογίας έχουν γίνει μελέτες για τη θεωρία συμμαχιών. Αρχικά πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι και οι πολιτικοί επιστήμονες και οι ψυχολόγοι, όταν μελετούν το συγκεκριμένο θέμα, στηρίζονται στην ίδια βάση που δεν είναι άλλη από τη θεωρία παιγνίων. Η αρχή έγινε το 1959, όταν δύο ερευνητές οι John Tribaut και Harold Kelley έδωσαν τον πρώτο ορισμό υπό το πρίσμα της ψυχολογίας για τη δημιουργία συμμαχιών. Σύμφωνα λοιπόν με τους ερευνητές, μια συμμαχία υφίσταται, όταν δύο ή περισσότερες μονάδες, είτε είναι άτομα είτε ομάδες, αποφασίζουν να συνταχθούν μαζί έναντι σε έναν κοινά αποδεκτό στόχο, που μπορεί να έχει οποιαδήποτε μορφή, είτε υλική είτε άυλη. Επιπλέον, οι μεταγενέστεροι ερευνητές τόνισαν ότι μια συμμαχία πρέπει να θεωρείται ως ένα παράδειγμα αυτού που στην ψυχολογία ονομάζεται ως *mixed motive interaction*. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να υπάρχει συνεργασία μεταξύ δύο μονάδων αλλά ταυτόχρονα και σύγκρουση για την απόδοση των οφελών από την κατάκτηση του στόχου. Η πρώτη διαφοροποίηση μεταξύ των δύο κλάδων εμφανίζεται στον τρόπο εξέτασης της θεωρίας συμμαχιών, καθώς οι κοινωνικοί ψυχολόγοι δημιουργούν πειράματα με διαφορετικές μεταβλητές στα οποία οι συμμετέχοντες πρέπει να σχηματίσουν ομάδες για να πετύχουν ένα στόχο. Η διαφοροποίηση των μεταβλητών έγκειται στη δυνατότητα των διαφορετικών ομάδων να αποκτήσουν το ίδιο ή διαφορετικό έπαθλο. Στην πρώτη περίπτωση το πείραμα χαρακτηρίζεται ως απλό παίγνιο (*simple game*), ενώ στη δεύτερη ως παίγνιο μεικτών μεταβλητών (*mixed value game*). Η άλλη διαφορετική μεταβλητή αφορά την ποσότητα των διαθέσιμων πόρων που κάθε ομάδα έχει στη διάθεσή της. Έπειτα η πλειοψηφία των μελετών αφορά ένα συγκεκριμένο τύπο παιγνίου, το λεγόμενο και ως απλό πλειοψηφικό παιχνίδι (*simple weighted majority games*). Σε αυτού του είδους τα παίγνια, οι συμμετέχοντες για να κερδίσουν το έπαθλο πρέπει να δημιουργήσουν συμμαχίες οι οποίες θα τους αποφέρουν την πλειοψηφία των πόρων, ενώ παράλληλα θα γνωρίζουν ότι όλες οι συμμαχίες αγωνίζονται για το ίδιο έπαθλο. Παράλληλα και με την πάροδο των ετών,

αναπτύχθηκαν πολλές θεωρίες για τη δημιουργία συμμαχιών, αλλά τρεις κατάφεραν να υπερκαλύψουν όλες τις άλλες.⁴⁴

3.2. Οι σημαντικότερες θεωρίες συμμαχιών της κοινωνικής ψυχολογίας

Η πρώτη θεωρία που λέγεται θεωρία ελαχίστων πόρων (minimum resource theory) πρωτοεμφανίστηκε τη δεκαετία του 1960 και στηρίζεται σε δυο υποθέσεις. Η πρώτη υπόθεση θέλει τους παίκτες να θέλουν να μεγιστοποιήσουν τη συμμετοχή τους στο έπαθλο, ενώ η δεύτερη αναφέρεται στο γεγονός ότι οι παίκτες θέλουν να μοιραστούν το έπαθλο μεταξύ τους, ανάλογα με το ποσοστό συμμετοχής. Αν αυτές οι υποθέσεις συνδυαστούν, τότε το προβλεπόμενο αποτέλεσμα είναι μια συμμαχία η οποία θα ελαχιστοποιεί τους πόρους των μελών, επειδή μεγιστοποιεί το παραγόμενο όφελος για τα ίδια μέλη.⁴⁵

Ένα παράδειγμα που μπορεί να αναφερθεί είναι το γεγονός ότι αν χρησιμοποιηθεί το παίγνιο 5(4 3 2) θα διαπιστωθεί ότι θα σχηματιστεί μια συμμαχία μεταξύ ΒΓ βάσει της οποίας ο Β παίρνει το 60% και ο Γ το 40% του επάθλου. Η συμμαχία αυτή είναι η προβλεπόμενη γιατί οι συμμετέχοντες μπορούν να μεγιστοποιήσουν το κέρδος τους με βάση την αναλογία που τους αντιστοιχεί. ανάλογα με τους πόρους που διέθεσαν για την επίτευξη του στόχου. Αυτό θα συμβεί γιατί σε μια συμμαχία ΑΓ το μερίδιο του Γ ανέρχεται σε 33% έναντι του 40% σε μια συμμαχία ΒΓ. Το συμπέρασμα από αυτή τη θεωρία είναι ότι ένας παίκτης με πολλούς πόρους θα συνασπιστεί δυσκολότερα απ' ό,τι ένας παίκτης με μειωμένους πόρους.⁴⁶

Η δεύτερη θεωρία της ελάχιστης δύναμης παρουσιάστηκε από τον Gamspon το 1964 και βασίζεται στον πίνακα της διαπραγματευτικής ισχύος των Shapley και Shubik. Η διαπραγματευτική ισχύς ενός παίκτη ορίζεται από τη συχνότητα με την οποία οι πόροι που θα διαθέσει σε μια συμμαχία, θα την μετατρέψουν σε νικητήρια συμμαχία. Ομοίως με την πρώτη θεωρία και σ' αυτή τη περίπτωση λαμβάνεται ως δεδομένο ότι οι παίκτες θα μεγιστοποιήσουν τη διανομή των κερδών, αλλά αυτή τη φορά κατανέμοντας το έπαθλο ανάλογα με τη διαπραγματευτική ισχύ του καθενός. Το αποτέλεσμα θα είναι ότι η συμμαχία στην οποία θα ελαχιστοποιηθούν οι δείκτες διαπραγματευτικής ισχύος, θα έχει και τις περισσότερες πιθανότητες να σχηματιστεί.⁴⁷

⁴⁴ Van Beest, Ilya.. «A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation.». 2011, σ. 24-25

⁴⁵ Στο ίδιο, σ. 25-26

⁴⁶ Στο ίδιο, σ. 26

⁴⁷ Στο ίδιο, σ. 26

Τέλος, η τρίτη θεωρία της διαπραγμάτευσης υποθέτει ότι οι παίκτες θα θέλουν να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη, αλλά υποθέτει ακόμη ότι οι διάφοροι παίκτες θα χρησιμοποιήσουν και διαφορετικές μεθόδους κατανομής των πόρων που έχουν στη διάθεσή τους. Η αντίθεση με τις δύο προηγούμενες θεωρίες είναι η υπόθεση ότι οι παίκτες θα χρησιμοποιήσουν την ίδια μέθοδο και λογική κατανομής των πόρων. Όμως η θεωρία της διαπραγμάτευσης λαμβάνει ως δεδομένο ότι σίγουρα οι παίκτες θα κατανέμουν τους πόρους με τρόπο που θα μεγιστοποιήσει το μερίδιο που θα λάβουν από το έπαθλο. Αυτό ουσιαστικά σημαίνει ότι ένας παίκτης με πλεονέκτημα στους πόρους θα απαιτήσει μεγαλύτερο μερίδιο από το έπαθλο, ενώ ένας παίκτης με λιγότερους, θα ζητήσει την ίση κατανομή τους. Η θεωρία της διαπραγμάτευσης είναι ρητή για το γεγονός ότι οι συμφωνίες δεν στηρίζονται στην εξουσία κάποιου αλλά στον αριθμό των παικτών που χρειάζονται για τη δημιουργία του συνασπισμού. Προκειμένου να επιλυθεί αυτή η ασυμφωνία, θεωρείται βέβαιο ότι οι παίκτες θα καταλήξουν σε συμφωνία κάνοντας μια παραχώρηση.⁴⁸

Ωστόσο υπάρχει ένα στοιχείο της θεωρίας της διαπραγμάτευσης ακόμη πιο αξιοσημείωτο που είναι ότι οι προηγούμενες θεωρίες θεωρούνται στατικές, δηλαδή θεωρούν ότι η κατανομή των πόρων και ο διαμοιρασμός του επάθλου είναι πάντα τιμές σταθερές σε όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων/πειραμάτων. Αντίθετα για τους μελετητές της θεωρίας διαπραγμάτευσης, οι μεταβλητές αυτές δεν είναι σταθερές αλλά εξελίσσονται με την πάροδο των διαπραγματεύσεων/πειραμάτων, τις εμπειρίες από προηγούμενες καταστάσεις αλλά και από τη βιωσιμότητα και τα οφέλη των προσφορών για τη δημιουργία μιας συμμαχίας και τις εναλλακτικές που υπάρχουν.⁴⁹

Πρότερα, η κυρίαρχη άποψη και μέθοδος ήταν η σύγκριση των τυπικών προβλέψεων μιας θεωρίας με το πραγματικό αποτέλεσμα αναφορικά με τη σύνθεση του συνασπισμού και την κατανομή των ανταμοιβών ενός συγκεκριμένου παιγνίου. Αυτή η σύγκριση μεταξύ του προβλεπόμενου και του πραγματικού αποτελέσματος στη συνέχεια αξιοποιείται ως απόδειξη για την υποστήριξη μιας θεωρίας έναντι μιας άλλης. Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι αυτή η μέθοδος σύγκρισης διαφόρων θεωριών έχει σταματήσει. Αυτό συνέβη γιατί οι περισσότεροι κοινωνικοί ψυχολόγοι που διεξάγουν έρευνα σχετικά με τη συμπεριφορά του συνασπισμού, έχουν υιοθετήσει μια διαφορετική προσέγγιση για να κατανοήσουν τη συμπεριφορά του. Αντί να γίνονται συγκρίσεις μεταξύ θεωριών, η νέα προσέγγιση επικεντρώνεται περισσότερο στις υποθέσεις των επίσημων θεωριών και ως εκ τούτου οι ψυχολογικές μελέτες επικεντρώνονται

⁴⁸ Van Beest, Πγα.. «A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation.». 2011, σ. 27

⁴⁹ Στο ίδιο, σ. 28

περισσότερο στους παράγοντες που ελέγχουν άμεσα τις διαδικασίες που προκύπτουν από τις επίσημες θεωρίες.⁵⁰

3.3. Τα συμπεράσματα από τις τρεις θεωρίες

Μελετώντας και συγκρίνοντας τις τρεις θεωρίες η πρώτη παρατήρηση που γίνεται αφορά το γεγονός ότι η ψυχολογική διαδικασία που περιγράφουν είναι παρόμοια. Αρχικά σε όλες τις θεωρίες λαμβάνεται ως δεδομένο ότι οι παίκτες στα παίγνια συμμαχίας έχουν απαιτήσεις ως προς την κατανομή του επάθλου. Συγκεκριμένα κάθε παίκτης που εντάσσεται σε μια συμμαχία, θεωρεί ότι το μερίδιο που θα λάβει είναι ανάλογο της ενέργειας που έχει αφιερώσει για την επίτευξή του. Η ενέργεια αυτή εννοείται είτε ως πόροι είτε ως διαπραγματευτική ισχύς. Ουσιαστικά οι συμμαχίες διέπονται από δύο συμπεριφορές. Στην μια άκρη υπάρχει το δίκαιο ανάμεσα στους παίκτες, παράλληλα με το κίνητρο της προσμονής της ανταμοιβής, καθώς όλοι περιμένουν να κερδίσουν κάτι για την προσπάθειά τους. Στην άλλη πλευρά του δίπολου υπάρχει η δημιουργία συμμαχιών που διέπεται από το προσωπικό συμφέρον, καθώς όταν οι παίκτες εξετάζουν τις εναλλακτικές που είναι διαθέσιμες, θα επιλέξουν αυτές που θα τους δώσουν τα μεγαλύτερα κέρδη και έπειτα θα προσαρμόσουν τον τρόπο δράσης τους. Βέβαια εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια των μελετών χρησιμοποιήθηκαν παίγνια τα οποία επιτρέπουν την ικανοποίηση και των δύο προαναφερόμενων συνθηκών. Παράλληλα, ένα σημείο που δεν έχει διερευνηθεί σχεδόν καθόλου, είναι η κατάληξη που έχουν οι διαπραγματεύσεις, όταν οι δύο συνθήκες δεν συντρέχουν αλλά είναι αντίθετες η μία προς την άλλη. Εξάλλου είναι και δύσκολο να εντοπιστεί κάτι τέτοιο στην πραγματική ζωή, καθώς στην πολιτική θεωρείται σχεδόν αδύνατον να επιτευχθεί ο ένας στόχος χωρίς την υποβάθμιση ή την παραχώρηση σε κάποιον άλλο τομέα.⁵¹

Για την επιβεβαίωση αυτής της υπόθεσης ο Van Beest πραγματοποίησε μια σειρά πειραμάτων στα οποία το προσωπικό συμφέρον και το δίκαιο δεν θα μπορούσαν να συνυπάρξουν εύκολα. Σε αυτά τα πειράματα ο διαμοιρασμός της ανταμοιβής χειραγωγήθηκε. Η βασική παραδοχή των πειραμάτων ήταν ότι οι παίκτες θέλουν να μεγιστοποιήσουν τις δικές τους απολαβές αλλά και να αποκτήσουν ένα δίκαιο μερίδιο στην ανταμοιβή. Ακόμη, υποτίθεται ότι όταν οι παίκτες δεν μπορούν ταυτόχρονα να ικανοποιήσουν το συμφέρον και το δίκαιο, η ένταση των διαπραγματεύσεων θα κλιμακωθεί και οι παίκτες θα στραφούν σε άλλους συνασπισμούς στους

⁵⁰ Van Beest, Πγα.. «A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation.». 2011, σ. 28

⁵¹ Στο ίδιο, σ. 28-29

οποίους μπορούν να λάβουν ένα δικαιότερο μερίδιο της ανταμοιβής. Πιο συγκεκριμένα, υποτίθεται ότι όταν τα μέλη μιας μη νικηφόρας συμμαχίας δεν μπορούν να αποκτήσουν ένα δίκαιο μερίδιο επί του επάθλου, θα χρειαστεί περισσότερος χρόνος για την επίτευξη συμφωνίας. Επιπλέον τα μέλη μπαίνουν πιο εύκολα στον πειρασμό να σχηματίσουν εναλλακτικούς συνασπισμούς. Όπως είναι φυσικό, αυτό με τη σειρά του μπορεί να οδηγήσει στο σχηματισμό περιττά μεγάλων συμμαχιών. Κατά τον Van Beest, αυτό σημαίνει ότι όταν τα μέλη ενός αδύναμου συνασπισμού δεν μπορούν να αποκτήσουν ένα δίκαιο μερίδιο της ανταμοιβής, προσπαθούν να σχηματίσουν έναν εναλλακτικό συνασπισμό στον οποίο μπορούν να λάβουν ένα δικαιότερο μερίδιο του επάθλου, ακόμα και αν αυτό μειώνει το δικό τους αποτέλεσμα.⁵²

Η δεύτερη παρατήρηση που προέρχεται από την έρευνα του Van Beest είναι ότι η πιθανή σύγκλιση δικαίου και προσωπικού οφέλους επηρεάζει τη διαπραγματευτική διαδικασία. Φάνηκε ξεκάθαρα ότι όταν η κατανομή δεν γινόταν ισορροπημένα σε όλους τους παίκτες εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των μελών, τότε η διασφάλιση της συμφωνίας απαιτούσε περισσότερο χρόνο. Για παράδειγμα, μια συμφωνία με εννιά μέλη χρειάζεται περισσότερο χρόνο σε σχέση με μια συμφωνία μεταξύ έξι μελών.

Η τρίτη παρατήρηση είναι ότι όλες οι θεωρίες προϋποθέτουν ότι οι παίκτες θα σχηματίσουν συμμαχίες με τον ελάχιστο δυνατό αριθμό μελών. Όπως φάνηκε και στα προηγούμενα παραδείγματα αλλά και σε άλλες μελέτες που δεν περιγράφονται εδώ, παρατηρείται το ακόλουθο φαινόμενο. Οι παίκτες δεν διστάζουν να αποκλείουν την ένταξη άλλων μελών στη συμμαχία. Στο σημείο αυτό όμως χρειάζεται προσοχή, καθώς δεν πρέπει να εξαχθούν συμπεράσματα βεβιασμένα και με την υπόθεση ότι αυτό γίνεται για να εξασφαλίσουν το προσωπικό τους κέρδος αφού και στα πειράματα που έγιναν, η αύξηση του προσωπικού κέρδους δεν επηρέαζε τους αποκλειόμενους παίκτες. Ωστόσο, στον πραγματικό κόσμο πολλές φορές υπάρχει διαφοροποίηση, καθώς από τη δημιουργία μιας συμμαχίας μπορούν να ωφεληθούν και παίκτες εκτός αυτής. Για την απόδειξη αυτού, ο Van Beest προχώρησε στην πραγματοποίηση δύο πειραμάτων στα οποία η ανταμοιβή ενός αποκλεισμένου παίκτη ήταν βαρύνουσας σημασίας. Τα πειράματα αυτά βασίστηκαν στη αρχή του do no harm.⁵³ Με βάση την αρχή αυτή θεωρήθηκε ότι οι παίκτες θα απέφευγαν να δημιουργήσουν μικρές συμμαχίες, μια απόφαση που θα έβλαπτε τους παίκτες που θα αποκλείονταν.⁵⁴

⁵² Van Beest, Ilya.. «A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation.». 2011, σ. 31

⁵³ Baron, Jonathan. 1997. «Do no harm.»

⁵⁴ Van Beest, Ilya.. «A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation.». 2011, σ. 32-33

Σε μια πρώτη μελέτη ο Van Beest χρησιμοποίησε ένα παίγνιο με τρεις παίκτες. Οι συμμετέχοντες στο πείραμα ενημερώθηκαν ότι σε κάθε παίκτη ανήκε ένα τμήμα γης έκτασης ενός στρέμματος και ότι ένας εργολάβος ήθελε να αγοράσει τουλάχιστον δύο στρέμματα στη σταθερή τιμή των 24.000 €. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν ότι σχηματίζοντας ένα μικρό συνασπισμό, δημιουργώντας μια έκταση δύο στρεμμάτων, αυτομάτως θα επηρεαζόταν η αξία της τρίτης απούλητης έκτασης. Ανάλογα με την έκβαση των διαπραγματεύσεων, το απούλητο στρέμμα ή θα αύξανε την αξία του κατά 50% ή θα διατηρούσε την ίδια αξία ή θα έχανε την αξία του κατά 50%. Πιο συγκεκριμένα, η τελική τιμή του απούλητου αγροτεμαχίου ήταν πάντα € 3.000. Όμως, ανάλογα με την έκβαση η αρχική τιμή ήταν είτε € 6.000 στην περίπτωση της μείωσης ή €3.000 στην περίπτωση της ίσης, είτε € 2.000 στην περίπτωση της αύξησης. Τέλος, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν ότι έπρεπε να επιλέξουν να σχηματίσουν έναν μικρό συνασπισμό στον οποίο θα έπαιρναν ένα ίσο μερίδιο της ανταμοιβής ή ένα μεγάλο συνασπισμό στον οποίο θα έπαιρναν πάλι ίσο μερίδιο της ανταμοιβής. Αυτό συνεπάγεται ότι θα κέρδιζαν έτσι € 12.000 στον μικρό συνασπισμό και μόνο € 8,000 στον μεγάλο συνασπισμό. Ως εκ τούτου, ήταν πιο επωφελής η δημιουργία του μικρού συνασπισμού παρά του μεγάλου που ήταν με τη σειρά του καλύτερος ως λύση από την περίπτωση του αποκλεισμού. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν την υπόθεση ότι τα άτομα ενδιαφέρονται για τις απολαβές αυτών που δεν είναι μέλη ενός νικηφόρου συνασπισμού. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν δίστασαν να μεγιστοποιήσουν το κέρδος τους όταν οι απολαβές των αποκλεισμένων παικτών δεν άλλαζαν προς το χειρότερο ή αυξάνονταν. Ωστόσο, οι παίκτες ήταν απρόθυμοι να σχηματίσουν μικρούς συνασπισμούς, όταν αυτό θα μείωνε τα κέρδη του αποκλεισμένου παίκτη. Όταν το απούλητο αγροτεμάχιο θα έχανε την αξία του, πολλοί παίκτες προτίμησαν να σχηματίσουν ένα μεγάλο συνασπισμό που δεν θα μεγιστοποιούσε τα δικά τους κέρδη. Πράγματι, πολλοί συμμετέχοντες αρκέστηκαν στα €8,000 παρά στα € 12,000, ώστε να αποτρέψουν μια οικονομική ζημία € 3.000 στον αποκλεισμένο παίκτη.⁵⁵

Στο δεύτερο πείραμα οι ίδιοι ερευνητές υποστήριξαν ότι αποκλείεται να δείξουν όλοι τον ίδιο βαθμό ευαισθησίας, καθώς οι άνθρωποι που ενδιαφέρονται για το κοινό καλό έχουν περισσότερες πιθανότητες παρόμοιας αντίδρασης. Μια άλλη διαφορά ήταν ότι οι συμμετέχοντες δεν είχαν μια ξεκάθαρη επιλογή ανάμεσα σε μια ελάχιστη νίκη και έναν μεγάλο συνασπισμό. Αντιθέτως, έπρεπε να διαπραγματευτούν με δύο άλλους παίκτες. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν την προηγούμενη διαπίστωση ότι οι άνθρωποι ενδιαφέρονται για

⁵⁵ Van Beest, Ilya.. «A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation.». 2011, σ. 34

τις απολαβές αποκλεισμένων παικτών. Οι μικρές συμμαχίες σχηματίστηκαν και πάλι με μεγαλύτερη συχνότητα, όταν η αξία ενός απούλητου αγροτεμαχίου παρέμενε ίση ή αυξανόταν. Παράλληλα, με την επέκταση των ευρημάτων του πρώτου πειράματος, οι παίκτες με στόχο το κοινό καλό επηρεάστηκαν περισσότερο από αυτή την πληροφορία παρά αυτοί που έβαζαν ως προτεραιότητα το προσωπικό κέρδος. Οι Prosocial μείωσαν την προτίμησή τους για τη δημιουργία ενός μικρού συνασπισμού, όταν μειώθηκε η απολαβή του αποκλεισμένου παίκτη. Οι ίδιοι προτιμούσαν να είναι μέλη μικρών συμμαχιών ανεξάρτητα από την απολαβή του αποκλεισμένου παίκτη.⁵⁶

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό των κοινωνικοψυχολογικών ερευνών είναι ότι όλες οι μελέτες βασίστηκαν σε παίγνια, όπου οι παίκτες ήταν μεμονωμένα άτομα, σε αντίθεση με τις πολιτικές επιστήμες, όπου οι παίκτες είναι οντότητες, όπως κόμματα. Επιπλέον οι πολιτικές επιστήμες βασίζονται στη θεωρία της λογικής επιλογής, η οποία είναι προσαρμοσμένη σε μεμονωμένα άτομα και όχι οντότητες. Για να κατανοήσει τη διαφορά και να την επιβεβαιώσει ο Van Beest διεξήγαγε ακόμη ένα πείραμα με τις υποθέσεις του να επηρεάζονται από τις διατομικές-διαομαδικές θεωρίες. Παράλληλα δύο άλλοι ερευνητές υποστήριζαν ότι οι διαμάχες μεταξύ ομάδων είναι πιο έντονες παρά μεταξύ ατόμων για τρεις λόγους:

- 1) Τα μέλη σε μια ομάδα αλληλοϋποστηρίζονται για την επιδίωξη του κοινού στόχου.
- 2) Οι ομάδες προσφέρουν την προστασία της ανωνυμίας στην επιδίωξη του ατομικού συμφέροντος.
- 3) Η αναμονή της σύγκρουσης ενεργοποιεί διεργασίες στο εσωτερικό της ομάδας.

Έτσι το πείραμα πραγματοποιήθηκε δύο φορές με δυο διαφορετικές παραμέτρους.

Οι παίκτες ενημερώθηκαν ότι διέθεταν ένα αγροτεμάχιο αξίας 20.000 €. Στη συνέχεια, ενημερώθηκαν ότι εργολάβος θα αγόραζε τουλάχιστον δύο αγροτεμάχια για 60.000€ και τα υπόλοιπα θα έχαναν όλη την αξία τους υπό την προϋπόθεση ότι τα μέλη του συνασπισμού θα είχαν ίσο μερίδιο επί των κερδών. Αυτό σήμαινε ότι οι παίκτες θα μπορούσαν να λάβουν περισσότερα χρήματα από την εκτιμώμενη αξία, αν σχημάτιζαν έναν μικρό συνασπισμό. Η διαφορά ήταν ότι ο Van Beest τώρα άλλαξε τον αριθμό των ατόμων που θα αποφάσιζαν είτε για τον σχηματισμό μιας ελάχιστης συμμαχίας ή μιας μεγάλης. Στην ατομική περίπτωση οι συμμετέχοντες διαπραγματεύθηκαν ως άτομα με δύο άλλα άτομα. Στη περίπτωση των ομάδων, οι συμμετέχοντες παίκτες ως ομάδες με δύο άλλες ομάδες. Επίσης, μια άλλη διαφορά ήταν ότι

⁵⁶ Van Beest, Ilya.. «A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation.». 2011, σ. 34-35

ο κοινωνικός προσανατολισμός της αξίας, καθώς όλοι οι συμμετέχοντες αξιολογήθηκαν τουλάχιστον δύο εβδομάδες πριν από το πείραμα. Αυτό επέτρεψε στη διερεύνηση των συνεδριών στις οποίες ήταν μόνο οι prosocial ή στις οποίες συμμετείχαν μόνο οι proself, ενώ ετερογενής ομάδες δεν ερευνήθηκαν.⁵⁷

Τα αποτελέσματα ήταν παρόμοια, καθώς οι prosocial δειλίαζαν να συμμαχήσουν σε βάρος του τρίτου παίκτη. Αντίθετα στο πείραμα με τις ομάδες, η κατάσταση επιδεινώθηκε, καθώς οι prosocial επέλεξαν ένα μικρό συνασπισμό με μεγαλύτερη ευκολία από τους proself σε μια διατομική περίπτωση. Αυτό που εξάγεται από τα πειράματα έρχεται να επιβεβαιώσει τις τρεις υποθέσεις.⁵⁸

Τέλος και παρόλη τη μηδενική γνώση για τα αποτελέσματα των δυο κλάδων υπάρχουν κάποιες ομοιότητες μεταξύ των δύο. Τόσο οι πολιτικές επιστήμες όσο και η κοινωνική ψυχολογία στηρίζονται στη θεωρία της λογικής επιλογής. Ως εκ τούτου, είναι απόλυτα φυσικό να θεωρείται ότι θα σχηματίσουν μικρές συμμαχίες. Η διαφορά όμως έγκειται στο γεγονός ότι στον τομέα της ψυχολογίας πραγματοποιήθηκαν πειράματα τα όποια ήταν ειδικώς σχεδιασμένα για τον σκοπό αυτό. Αν και υπάρχουν αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα των πειραμάτων με τη συμμετοχή φοιτητών, πρέπει να αναγνωρισθεί ότι παρέχουν ευκαιρίες για την εξέταση παραμέτρων που δεν υφίστανται στον πραγματικό κόσμο.⁵⁹

Εξάλλου, πολλές από τις ερωτήσεις που απαντώνται από την κοινωνική ψυχολογία, συνεχίζουν να απασχολούν τις πολιτικές επιστήμες. Ένα ξεκάθαρο παράδειγμα επ' αυτού είναι η κατανομή των υπουργικών θώκων σε μια κυβέρνηση συνασπισμού με το ερώτημα να παραμένει γιατί η αναλογικότητα και όχι η διαπραγματευτική ισχύ συνεχίζει να καθορίζει την κυβερνητική σύσταση. Μάλιστα κάτι που προκαλεί ενδιαφέρον είναι η δυσκολία με την οποία οι πολιτικοί επιστήμονες απομακρύνονται από τη θεωρία της λογικής επιλογής. Αντίθετα, οι ψυχολόγοι δέχονται με μεγαλύτερη ευκολία το γεγονός ότι το ατομικό συμφέρον αλλά και οι διάφορες επικρατούσες συνθήκες επηρεάζουν τη λήψη των αποφάσεων. Αυτό που προκαλεί όμως έκπληξη είναι το γεγονός ότι οι πολιτικοί των οποίων ο ρόλος είναι να θέτουν όρια και κανόνες, θα πρέπει να έχουν ανοσία σε αυτούς.⁶⁰

⁵⁷ Van Beest, Ilya.. «A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation.». 2011, σ. 35

⁵⁸ Στο ίδιο, σ. 36

⁵⁹ Στο ίδιο, σ. 36

⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 37

Παρόμοια είναι η κατάσταση και στην περίπτωση των μεγάλων συνασπισμών⁶¹, όπου δεν υπάρχει επαρκής εξήγηση από τον τομέα των πολιτικών επιστημών. Αντίθετα, ορισμένα από τα πειράματα δείχνουν τους πιθανούς λόγους για τη συγκεκριμένη συμπεριφορά. Αυτό συμβαίνει γιατί η αναγνώριση των επιπτώσεων δεν αναγνωρίζεται στις πολιτικές επιστήμες αλλά και της πιθανότητας ο αποκλεισμός από μια συμμαχία να αποφέρει οφέλη.⁶²

Επιπλέον σημαντική είναι η συμβολή της ψυχολογίας στη διαδικασία του σχηματισμού συνασπισμών. Πολλά πειράματα που παρουσιάστηκαν σε αυτό το κεφάλαιο προχώρησαν πέρα από τις μεταβλητές των αποτελεσμάτων, όπως η σύνθεση του συνασπισμού και η κατανομή του επάθλου. Επιπλέον, η διαίρεση των παικτών στα πειράματα, απέδειξε ότι όταν οι παίκτες δεν μπορούσαν να αποκτήσουν ένα δίκαιο μερίδιο της ανταμοιβής σε ένα μικρό συνασπισμό, απαιτήθηκε περισσότερος χρόνος για να επιτευχθεί συμφωνία με τα μέλη του. Οι παίκτες αυτοί πείθονται ευκολότερα για το σχηματισμό ενός εναλλακτικού συνασπισμού από εκείνους που θα μπορούσαν να λάβουν ένα δίκαιο μερίδιο της ανταμοιβής.⁶³

Η σημασία για τους πολιτικούς επιστήμονες είναι ότι τα αποτελέσματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την πρόβλεψη του πιθανού χρονικού σημείου που τα πολιτικά κόμματα είναι πιο πιθανό να βιώσουν συγκρούσεις. Τα αποτελέσματα των ψυχολογικών μελετών δείχνουν ότι οι ισχυρισμοί που βασίζονται σε διαφορές στην διαπραγματευτική ισχύ, θα οδηγήσουν σε περισσότερες συγκρούσεις έναντι των ισχυρισμών που βασίζονται στις διαφορές των πόρων. Δηλαδή, μπορεί να είναι πιο ωφέλιμο να δηλώνεται ότι κάποιος αντιπροσωπεύει ένα μεγάλο μέρος του εκλογικού σώματος σε έναν δυνητικό εταίρο από αυτόν που έχει πολλές άλλες εναλλακτικές λύσεις για να σχηματίσει συνασπισμό. Επιπλέον, το γεγονός ότι χρειάστηκε περισσότερο χρόνο για να επιτευχθεί συμφωνία, όταν τα άτομα δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τους κανόνες κατανομής για να μεγιστοποιήσουν τα δικά τους κέρδη, υποδεικνύει ότι οι πολιτικοί επιστήμονες πρέπει να εξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο τα οφέλη παρουσιάζονται στις πολιτικές διαπραγματεύσεις. Φυσικά, στο τέλος τα κέρδη μπορούν να διανεμηθούν με την προσθήκη υπουργικών θέσεων, αλλά αυτό δεν μπορεί να συμβαίνει πάντα.⁶⁴

Ακόμη κάποιος μπορεί να συσχετίσει τις διεργασίες για τη δημιουργία συνασπισμών με τις ατομικές διαφορές. Εξάλλου τα πειράματα έδειξαν ότι οι prosocial επηρεάζονται πιο εύκολο

⁶¹ Το 22% των κυβερνήσεων στο δυτικό κόσμο από το 1945 μέχρι και το 1999 αποτελούνταν από μεγάλους συνασπισμούς.

⁶² Van Beest, Ilya.. «A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation.». 2011, σ. 37

⁶³ Στο ίδιο, σ. 37-38

⁶⁴ Στο ίδιο, σ. 38-39

και περισσότερο από εξωγενείς παράγοντες απ' ότι οι proself. Ο συσχετισμός με τους πολιτικούς επιστήμονες είναι ότι θα πρέπει και εκείνοι να σκεφτούν ότι οι αποφάσεις των ηγεσιών δεν επηρεάζονται μόνο από τις κομματικές ιδεολογίες αλλά και από την προσωπικότητά τους, αφού τα πειράματα έδειξαν ότι τα άτομα μπορούν να επηρεαστούν και από το περιβάλλον τους, ιδίως όταν οι περιβαλλοντικές συνθήκες καθιστούν πιο εύκολη την αλλαγή συμπεριφοράς τους.⁶⁵

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό το συμπέρασμα είναι ότι οι δύο τομείς έχουν πολλά στοιχεία τα οποία μπορεί να δανειστεί ο ένας από τον άλλον. Ακόμη και μέσα από την βιβλιογραφία από τον τομέα των πολιτικών επιστημών εκτιμάται ότι τα κόμματα βάζουν σε προτεραιότητα, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό, την παραγωγή πολιτικής παρά τον έλεγχο της εξουσίας. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν και διαφορετικές δομές επάθλων με διαφορετικό τρόπο λειτουργίας. Αυτές οι αλλαγές μπορούν να εκτείνονται και σε άλλους τομείς και μπορούν να σταθούν ως αφορμή για νέες έρευνες, μια ιδέα που ήταν ιδιαίτερα αποδεκτή και από τον ειδικό της κοινωνικής ψυχολογίας Sam Komorita.⁶⁶ Πιο συγκεκριμένα, σε ένα κείμενο που δημοσιεύθηκε το 2003, ο Andeweg υποστήριξε ότι η ορθολογική επιλογή και οι ψυχολογικές προοπτικές πρέπει να εφαρμόζονται ταυτόχρονα στις ίδιες ερευνητικές ερωτήσεις. Δικαιολόγησε την άποψή του υπογραμμίζοντας ότι αυτές οι δύο προοπτικές μοιράζονται τον μεθοδολογικό τους ατομικισμό. Σημείωσε επίσης την περίεργη έλλειψη στο συγκεκριμένο πεδίο του σχηματισμού συνασπισμών, παρόλο που είναι ένας από τους τομείς των πολιτικών επιστημών που κυριαρχείται περισσότερο από τη θεωρία της ορθολογικής επιλογής. Όπως η πολιτική επιστήμη έτσι και η κοινωνική ψυχολογική έρευνα βασίζεται σε θεωρητικά πλαίσια παιγνίων, αλλά έχει ασχοληθεί εμπειρικά με τους συνασπισμούς μέσω εργαστηριακών πειραμάτων. Αυτή είναι μια μέθοδος που μέχρι πρόσφατα απασχολούσε ελάχιστα την πολιτική επιστήμη, αν και τα πλεονεκτήματά της αυξάνονταν όλο και περισσότερο και γίνονταν αναγνωρίσιμα στο ερευνητικό πεδίο γενικότερα και ειδικότερα στον τομέα των συνασπισμών.⁶⁷

⁶⁵ Van Beest, Ilya.. «A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation.». 2011, σ. 39

⁶⁶ Στο ίδιο, σ. 39-40

⁶⁷ Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont.«From Coalition Theory to Coalition Puzzles.». 2011, σ. 6

3.4. Ψυχολογία εναντίον θεωρίας παιγνίων

Όπως αναφέρθηκε, οι δύο κλάδοι σχεδόν αγνοούν τα ευρήματα του άλλου. Οι εξηγήσεις είναι πολλές, αλλά μόνο δύο με ιστορικό υπόβαθρο και αφορούν ποικίλους λόγους.

Αρχικά η πολυπλοκότητα της μελέτης των Von Neumann και Morgenstern για τα παίγνια χ αριθμού ατόμων, μετέτρεψαν το αντικείμενο δυσπρόσιτο στους κοινωνικούς ψυχολόγους, παρόλες τις προσπάθειες των Luce και Raiffa να λειάνουν το έδαφος. Στο γενικότερο κλίμα που επικρατούσε, εξαίρεση αποτέλεσε η προσπάθεια του Gamsou το 1961 με την ανακεφαλαίωση μέρους της δουλειάς των Luce και Raiffa. Όμως και αυτή η προσπάθεια έμεινε αχρησιμοποίητη και μερικώς ως μη αποδεκτή. Αντιθέτως, μια άλλη προσπάθεια με πολύ απλούστερη μορφή, αυτή των Vinacke και Arkoff, υιοθετήθηκε. Μάλιστα η μελέτη αυτή χρησιμοποιήθηκε ως το πεδίο βολής, όπου οι κοινωνικοί ψυχολόγοι μπορούσαν να δοκιμάσουν τις προτιμώμενες από τους ίδιους θεωρίες συμμαχιών.⁶⁸

Ο δεύτερος λόγος αφορά το γεγονός ότι σχεδόν όλα τα μαθηματικά μοντέλα που χρησιμοποιούνταν και είχαν κατασκευαστεί πριν το 1960, λάμβαναν ως δεδομένο ότι θα σχηματίζονταν ένας μεγάλος συνασπισμός όλων των παικτών, ενώ οι κοινωνικοί ψυχολόγοι και πολιτικοί επιστήμονες ενδιαφέρονταν στην πιθανότητα σχηματισμού συνασπισμών όλων των εναλλακτικών. Από το 1960 εμφανίζονται μοντέλα με βελτιωμένες ικανότητες και περισσότερες μεταβλητές, ενώ υπήρξαν και βελτιώσεις των ήδη υπαρχόντων.⁶⁹

Όπως τονίζεται, αυτή η κατάσταση δε σημαίνει ότι τα μαθηματικά αγνοήθηκαν τελείως, καθώς υπάρχουν πειράματα που στοχεύουν στη θεωρία παιγνίων. Αρκετοί επιστήμονες μάλιστα προέκριναν πως πρέπει να υπάρξει συνεργασία μεταξύ των δύο επιστημών. Αυτή θα διευκολυνόταν ακόμη περισσότερο ιδίως όσο αύξανε η ενασχόληση των κοινωνικών ψυχολόγων με τα μαθηματικά. Βέβαια, όπως τονίζεται, για να υπάρξει περαιτέρω βελτίωση πρέπει δύο σημεία που προκαλούν σύγχυση να αποσαφηνιστούν. Αρχικά τα μοντέλα της θεωρίας παιγνίων δεν προβλέπουν ποιος συνασπισμός θα επικρατήσει και δεύτερον τα μοντέλα είναι εκ φύσεως κανονιστικά, ενώ των ψυχολόγων είναι περιγραφικά.⁷⁰

⁶⁸ Rapoport, Amnon, και James P. Kahan. «Prolegomena.». 1984, σ. 11

⁶⁹ Στο ίδιο, σ. 11

⁷⁰ Στο ίδιο, σ. 11

Επιπλέον, δεν είναι αλήθεια ότι οι θεωρητικές λύσεις παιγνίων απέχουν από τις προβλέψεις των συνασπισμών. Αντίθετα, δείγματα από τους Bennett (1980), Peleg (1980), Selten (1977) και Shenoy (1978) αποδεικνύουν το σημείο χωρίς ανάγκη περαιτέρω επεξήγησης. Αλλά ακόμη και αυτό το πρόσφατο έργο δεν χρειάζεται να επικληθεί για να υποστηριχθεί η άποψη αυτή. Παρόλο που είναι αλήθεια ότι οι αρχές της θεωρητικής λύσης του προηγούμενου παιγνίου υποθέτουν τη δημιουργία του μεγάλου συνασπισμού όλων των παικτών, αυτό είχε να συμβεί περισσότερο από 15 χρόνια. Εξάλλου οι πληροφορίες σχετικά με την εγκατάλειψη αυτού του τεκμηρίου ήταν διαθέσιμες στους κοινωνικούς επιστήμονες τουλάχιστον για μια δεκαετία.

Αντίθετα, οι λύσεις περιγράφουν κατανομές πληρωμών για οποιαδήποτε συμμαχία των παικτών. Τώρα, με μόνη εξαίρεση το μοντέλο του Komorita (1974), όλες οι κοινωνικές ψυχολογικές θεωρίες του σχηματισμού συνασπισμού κάνουν το ίδιο πράγμα. Δηλαδή, κάνουν ένα δεύτερο βήμα και υποθέτουν ότι ο παίκτης έχοντας υπολογίσει τις εξαρτώμενες από το συνασπισμό προδιαγραφές αποπληρωμής, σχηματίζει μια κατάταξη προτίμησης για συμμαχίες που βασίζεται αποκλειστικά στο αναμενόμενο κέρδος, όπως υπαγορεύεται από τη θεωρία. Η θεωρία τότε προβλέπει ότι θα διαμορφωθεί ο συνασπισμός που προτιμάται περισσότερο από όλα τα μέλη του. Δεν υπάρχει εγγενής λόγος για τον οποίο η ίδια διαδικασία δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε άλλα προβλήματα. Πράγματι, η βασική θεωρία ισχύος του Gauthier προερχόταν από ένα προγενέστερο θεωρητικό μοντέλο παιγνίου. Μπορεί, αυτό το φαινομενικά ασήμαντο σημείο να ήταν συγκεκαλυμμένο από το γεγονός ότι υπήρχαν μερικές θεωρητικές λύσεις παιγνίων με προδιαγραφές για μερικά παίγνια τριών ατόμων, έτσι ώστε οι παίκτες να είναι μικρής σημασίας για τη δημιουργία συνασπισμών. Αυτή η αδιαφορία δεν αποτελεί τον γενικό κανόνα. Εξάλλου, η απόρριψη της θεωρίας στη βάση του ότι οι θεωρητικές λύσεις παιγνίων είναι κανονιστικές και όχι περιγραφικές, είναι ένα ζήτημα που χρίζει συζήτησης. Αφενός, κάποια μαθηματικά μοντέλα διατυπώνονταν ως κανονιστικά διότι άρχιζαν με διάφορους ορισμούς ορθολογικότητας, χρησιμότητας ή με πρότυπα συμπεριφοράς. Αυτά δεν επέβαλαν σχεδόν κανέναν περιορισμό στις γνωστικές ικανότητες των παικτών και στη συνέχεια σκιαγραφούσαν πώς ένας παίκτης, που ταίριαζε σε αυτό το μοτίβο, θα έπρεπε να δράσει. Αφετέρου οι περιγραφικές θεωρίες είχαν το μοναδικό σκοπό της παροχής ενός σημαντικού, από ψυχολογικής άποψης, συνόλου υποθέσεων που θα μπορούσαν να παράγουν επαρκείς περιγραφές του τρόπου με τον οποίο ενεργούν οι παίκτες. Η αντίσταση στα μαθηματικά μοντέλα για αυτούς τους λόγους κυμαίνεται από μικρή έως μεγάλη. Στο ένα άκρο ο Komorita δεν δοκιμάζει κανονιστικές θεωρίες απλώς και μόνο επειδή δεν κάνουν προβλέψεις για τους συνασπισμούς. Ωστόσο, οι θεωρίες διατηρούν τη δυνατότητα παραγωγής νέας θεωρίας. Στο

άλλο άκρο οι Tedeschi, Schlenker και Bonoma απορρίπτουν τη θεωρία του παιγνίου ως άσχετη με το σκεπτικό ότι είναι κανονιστική.⁷¹

Η ανταπόκριση σε αυτή την κριτική έχει πολλές πτυχές. Πρώτον, υποστηρίζεται ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρχει a priori απόρριψη ενός επίσημου συστήματος. Ένα αφηρημένο μοντέλο δεν είναι ούτε κανονιστικό, ούτε περιγραφικό από μόνο του. Εξαρτάται ο τρόπος με τον οποίο κάποιος ερμηνεύει το μοντέλο ή τον τρόπο με τον οποίο το εφαρμόζει σε κοινωνικές ή ψυχολογικές διαδικασίες που καθορίζουν τις κανονιστικές ή περιγραφικές του πτυχές. Δεύτερον, η ίδια η διχοτόμηση ανάμεσα στις κανονιστικές και τις περιγραφικές θεωρίες λήψης αποφάσεων είναι ολισθηρή και άσχημη. Η υπόθεση θέλει την ατομική λήψη αποφάσεων, καθώς και οι δύο τύποι θεωρίας έχουν συγκλίνει προς ένα κοινό μέσο. Το 1977 οι Slovic, Fischhoff και Lichtenstein σημείωσαν επίσης την αυξανόμενη σημασία των ψυχολογικών εννοιών, τόσο στο κανονιστικό όσο και στο περιγραφικό έργο. Αυτό το επιχείρημα σύγκλισης μπορεί εύκολα να επεκταθεί από την ατομική λήψη αποφάσεων έως τη διαμόρφωση συνασπισμού.⁷²

Στη θεωρία παιγνίων n-προσώπων, ίσως περισσότερο από ό, τι στους περισσότερους κλάδους των μαθηματικών, τα συστήματα αξιώματος και οι ορισμοί που διέπουν τις διάφορες θεωρίες συχνά υποβάλλονται σε ψυχολογικές ερμηνείες. Έννοιες όπως η "αντίρρηση" και η "αντιτρομοκρατία" στα σύνολα διαπραγμάτευσης και τα "πρότυπα δικαιοσύνης" του τροποποιημένου συνόλου διαπραγματεύσεων δεν είναι λιγότερο ψυχολογικά σημαντικές από παρόμοιες έννοιες που εμφανίζονται σε "περιγραφικές" θεωρίες. Υπάρχουν πολλά αποδεικτικά στοιχεία στα συγγραφικά κείμενα των θεωρητικών παιγνίων για να διαπιστωθεί ότι η μαθηματική σκέψη συχνά βασίζεται σε μια υγιή ψυχολογική βάση. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι χρήσιμο να επιχειρήσουμε να εντοπίσουμε τις μαθηματικές θεωρίες των παιγνίων n-προσώπων σε μια περιγραφική-κανονιστική αλληλουχία.⁷³

Αλλά ακόμη και αν η διχοτόμηση μεταξύ των κανονιστικών και των περιγραφικών θεωριών του σχηματισμού συνασπισμού είναι προσωρινά εφικτή, αυτή είναι μια αντιπαραγωγική διάκριση που έχει προκαλέσει περισσότερη βλάβη παρά καλό. Οι κοινωνικοί επιστήμονες μπόρεσαν να κρυφτούν πίσω από αυτή τη διάκριση και έτσι απέφευγαν να αντιμετωπίσουν τις σημαντικές προόδους που έχουν κάνει οι μαθηματικοί στην αποσαφήνιση της λογικής της διαπραγμάτευσης και του σχηματισμού της κρίσης. Από την πλευρά τους οι μαθηματικοί δεν

⁷¹ Rapoport, Amnon, και James P. Kahan. «Prolegomena.». 1984, σ. 11-12

⁷² Στο ίδιο, σ. 12

⁷³ Στο ίδιο, σ. 13-14

έχουν ενσωματώσει επαρκώς στα μοντέλα τους το σώμα των ψυχολογικών γνώσεων. Αυτές αφορούν την επεξεργασία ανθρώπινων πληροφοριών, κοινωνικών κανόνων και διαφόρων μεταβλητών εργασίας και χαρακτηριστικών ζήτησης που οπωσδήποτε καθορίζουν τη συμπεριφορά του συνασπισμού με συστηματικούς τρόπους στους οποίους μπορούν να μετρηθούν τα ποσοστά. Εκτός αυτού, είναι ένας από τους κύριους στόχους της παρούσας βιβλιογραφίας να δείξει τα κοινά σημεία μεταξύ κανονιστικής και περιγραφικής σκέψης σε σχέση με τον σχηματισμό συνασπισμών και ως εκ τούτου ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση μεταξύ μαθηματικών και κοινωνικής ψυχολογίας, ώστε να κατανοηθεί το χάσμα μεταξύ των δύο κλάδων.⁷⁴

Όπως γίνεται αντιληπτό σ' αυτό το κεφάλαιο, είναι φανερή η διαφορά του τρόπου σκέψης μεταξύ των δύο κλάδων και των επιστημόνων. Ωστόσο, αν και οι πληροφορίες που μεταφέρονται σε αυτό το κεφάλαιο είναι παλαιωμένες, πλέον σε μεγάλο βαθμό συμφωνούν με τις πληροφορίες που μεταφέρονται από το προηγούμενο κεφάλαιο και με τις απόψεις του Puga Van Beest.

4. Οι πρακτικές εφαρμογές των θεωριών

4.1. Το παράδειγμα της Σουηδίας

Το κόμμα των Πράσινων στη Σουηδία ιδρύθηκε το 1981 και κατάφερε μετά από επτά χρόνια να μπει στο Κοινοβούλιο. Ένα γεγονός ιδιαίτερης σημασίας για τη Σουηδία, καθώς η τελευταία φορά που ένα κόμμα συγκέντρωσε το απαραίτητο ποσοστό για να μπει στο Κοινοβούλιο ήταν το 1917, δηλαδή εβδομήντα ένα χρόνια. Μάλιστα δέκα χρόνια αργότερα, το κόμμα των Πράσινων κέρδισε τη σημαντική θέση του ενδιάμεσου κόμματος στο Κοινοβούλιο. Θέση που διατήρησε και στις εκλογές του 2002. Επιπλέον τα ηγετικά στελέχη διεμήνυσαν, μέσω του τύπου, ότι ήθελαν κυβερνητικές θέσεις και θα καταπήφιζαν και πιθανότατα θα οδηγούσαν στη διάλυση οποιουδήποτε κυβερνητικού σχήματος δεν τους περιελάμβανε. Ωστόσο, αυτό που ακολούθησε μετά τις εκλογές του 1998 και 2002 διέφερε από το αναμενόμενο, καθώς οι βουλευτές των Πράσινων δεν συμπεριελήφθησαν στο κυβερνητικό σχήμα. Αντίθετα, αρκέστηκαν σ' ένα συμβόλαιο ή μια συμφωνία με τους Σοσιαλδημοκράτες, το κυρίαρχο κόμμα της Σουηδίας που διατήρησε τον αποκλειστικό έλεγχο του Υπουργικού Συμβουλίου, παρόλη

⁷⁴ Rapoport, Amnon, και James P. Kahan. «Prolegomena.». 1984, σ. 15

τη μειοψηφική του θέση. Η συμφωνία αυτή έδωσε στους Πράσινους επιρροή σε θέματα νομοθεσίας αλλά και χαμηλόβαθμες θέσεις σε Υπουργεία, χωρίς όμως κάποιο μέλος να αναλάβει κάποια υπουργική θέση. Το ερώτημα που διερευνάται εδώ είναι οι λόγοι που οδήγησαν τους Πράσινους σε μια τέτοια συμφωνία δεδομένης της προηγουμένως εξεφρασμένης δυσαρέσκειάς τους για το status quo και της αφοσίωσής τους στον στόχο της συμμετοχής στο Υπουργικό Συμβούλιο. Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι η παρουσίαση της θεωρίας του ενδιάμεσου κόμματος αλλά και των λόγων που οδήγησαν το κόμμα των Πράσινων στις πολιτικές επιλογές και τις συμφωνίες με τα υπόλοιπα κόμματα. Η θεωρία του ενδιάμεσου κόμματος βασίζεται στην ιδέα του Down για τον μέσο ψηφοφόρο σε μια πολιτική κατάσταση. Σε μια κλίμακα δηλαδή θα υπάρχει ίσος αριθμός ψηφοφόρων στα αριστερά και στα δεξιά του ενδιάμεσου. Πιο συγκεκριμένα στο Σουηδικό Κοινοβούλιο υπάρχουν τριακόσες σαράντα εννιά έδρες. Το μέσο κόμμα λοιπόν θεωρείται αυτό που ελέγχει τον 175^ο βουλευτή. Στην συγκεκριμένη περίοδο το Σουηδικό Κοινοβούλιο αποτελείτο από επτά κόμματα. Στην αριστερή πτέρυγα υπήρχε ένα άτυπο σοσιαλιστικό μπλοκ αποτελούμενο από τους Σοσιαλδημοκράτες και το κόμμα της Αριστεράς. Στη δεξιά πτέρυγα επίσης σ' ένα ανεπίσημο αστικό μπλοκ συνυπήρχαν οι Κεντρώοι, οι Φιλελεύθεροι, οι Χριστιανοδημοκράτες και το κόμμα των Μετριοπαθών. Ανάμεσα σ' αυτά τα κόμματα μόνο τα κόμματα των Πράσινων και το κόμμα της Αριστεράς δεν είχαν εμπειρία από τη συμμετοχή σ' ένα κυβερνητικό σχήμα.⁷⁵

Το 1991 οι Σοσιαλδημοκράτες χάνουν την εξουσία και επιστρέφουν το 1994 με ισχυρή κοινοβουλευτική θέση, αλλά όχι απόλυτη πλειοψηφία. Ουσιαστικά είχαν το πλεονέκτημα της επιλογής ενός από τα υπόλοιπα πέντε κόμματα. Μετά τις εκλογές, οι Σοσιαλδημοκράτες απέρριψαν τις εκκλήσεις των Φιλελευθέρων για τη δημιουργία ενός κυβερνητικού σχήματος αποτελούμενο από τα δύο κόμματα από διαφορετικά όμως μπλοκ. Αντίθετα, επέλεξαν να σχηματίσουν κατά περίπτωση συμμαχίες γνωρίζοντας εκ των προτέρων ότι η κομμουνιστική παρακαταθήκη του κόμματος της Αριστεράς το καθιστούσε έναν απεχθή κυβερνητικό εταίρο που μπορούσε να διασφαλίσει όμως την επιβίωση μιας κυβέρνησης Σοσιαλδημοκρατών. Το πρόβλημα που υπήρχε ήταν το γεγονός ότι το κόμμα της Αριστεράς ήταν λιγότερο αξιόπιστο απ' ότι προηγουμένως, ιδίως όταν επρόκειτο για μέτρα λιτότητας. Έτσι το 1995, οι Σοσιαλδημοκράτες στράφηκαν δεξιότερα σε μια συνεργασία με το Κεντρώο κόμμα. Αυτό δημιούργησε μια σταθερή κοινοβουλευτική πλειοψηφία ταυτόχρονα με την εγκατάσταση συμβούλων στα Υπουργεία Οικονομικών και Άμυνας. Παράλληλα συνέβη μια καινοτομία

⁷⁵ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 44-45

στην πολιτική ιστορία της Σουηδίας που ήταν το όριο που τέθηκε στη συμμετοχή των Κεντρώων στο κυβερνητικό σχήμα. Ουσιαστικά, η συμφωνία μεταξύ των εταίρων δεν προέβλεπε μια συνεργασία στη γενικότερη πολιτική ατζέντα της κυβέρνησης, αλλά συγκεκριμένα και μόνο στους τομείς της άμυνας και της οικονομίας. Η συμφωνία έληξε το 1997 με τη συγκατάθεση των εταίρων για τον προϋπολογισμό του 1998. Μετά τις εκλογές του 1998, οι Σοσιαλδημοκράτες αναζήτησαν μια ακόμη πιο σταθερή κοινοβουλευτική βάση. Ωστόσο, τα εκλογικά αποτελέσματα δεν ενίσχυσαν το κόμμα και κατέληξε μετά τους Πράσινους σε ποσοστά, οι οποίοι προηγούνταν κατά μια έδρα για τη θέση του ενδιάμεσου κόμματος. Πλέον, οι Σοσιαλδημοκράτες είχαν να αντιμετωπίσουν τέσσερα διαφορετικά προβλήματα. Αρχικά, λόγω του εκλογικού αποτελέσματος, οι πιθανοί συνδυασμοί για τη δημιουργία συμμαχιών μειώθηκαν από τουλάχιστον έξι σε μόλις έναν και μάλιστα με ένα απρόσιτο εταίρο, το κόμμα των Μετριοπαθών. Αυτομάτως και εξαιτίας της ιδεολογικής απόστασης μεταξύ των δυο κομμάτων, η ιδέα αυτή αποκλείστηκε ως ανέφικτη. Η επόμενη λύση ήταν η συνεργασία όχι με ένα αλλά με δύο κόμματα. Αυτό ήταν ακόμη πιο δύσκολο, καθώς προέβλεπε συνομιλίες με πιθανούς εταίρους με διαφορετικά ή και αντικρουόμενα αιτήματα ως ανταλλάγματα. Το δεύτερο πρόβλημα, ίσως και το χειρότερο, είναι το γεγονός ότι μια πιθανή συμμαχία με τα αστικά κόμματα θα έπρεπε να περιλαμβάνει και τους Χριστιανοδημοκράτες, ένα κόμμα που δεν ήταν αρκετά συμβατό πολιτικά με τους Σοσιαλδημοκράτες, αλλά σε κάθε περίπτωση περισσότερο συμβατό από ότι οι Μετριοπαθείς. Αυτό σήμαινε ότι ένας πιθανός συνασπισμός θα ήταν εξαρχής ευάλωτος σε εσωτερικές αναταράξεις. Το τρίτο πρόβλημα είναι ότι τα αστικά κόμματα είδαν τις εκλογικές απώλειες που υπέστη το Κεντρώο κόμμα, απώλειες τις οποίες οι ερευνητές απέδωσαν στη συνεργασία με τους Σοσιαλδημοκράτες. Αυτό σήμαινε ότι καμιά ηγεσία κόμματος και ιδίως η νέα ηγεσία του Κεντρώου κόμματος θα έπαιρνε το ρίσκο για μια πιθανή συνεργασία που ενδεχομένως να είχε τις ίδιες κυρώσεις. Ουσιαστικά από τα τέσσερα αστικά κόμματα, εκ των οποίων τα δύο μόλις που ξεπερνούσαν το 4%, που είναι το κατώφλι για το Κοινοβούλιο, ήταν απροετοίμαστα για μια πιθανή συνεργασία με τους Σοσιαλδημοκράτες. Για τον πρόεδρο των Σοσιαλδημοκρατών και Π/Θ υπήρχαν ελάχιστα περιθώρια ελιγμών. Αυτό σήμαινε, ότι αν ήθελε μια ισχυρή κοινοβουλευτική πλειοψηφία, θα έπρεπε να συμμαχήσει με κάποιο κόμμα σε μικρή ιδεολογική απόσταση από τους Σοσιαλδημοκράτες. Έτσι και έγινε, καθώς την επομένη της ανακοίνωσης των εκλογικών αποτελεσμάτων, ανακοινώθηκε η συνεργασία

μεταξύ των τριών κομμάτων, των Σοσιαλδημοκρατών, των Αριστερών και των Πράσινων. Η συνεργασία αυτή δεν ήταν καθολική, αλλά αφορούσε μόνο πέντε τομείς:⁷⁶

- 1) Οικονομία (προϋπολογισμός και χρηματοδότηση)
- 2) Εργασία
- 3) Δικαιοσύνη
- 4) Ισότητα των φύλων
- 5) Περιβάλλον

Παράλληλα, οι Σοσιαλδημοκράτες ήλεγχαν εξολοκλήρου το Υπουργικό Συμβούλιο συνεχίζοντας την παράδοση στη σουηδική πολιτική ιστορία των κυβερνήσεων μειοψηφίας. Περιγράφοντας στο προηγούμενο κεφάλαιο το πολιτικό πεδίο στη Σουηδία, ένα είναι το βασικό ερώτημα που προκύπτει: Γιατί οι Πράσινοι, που κατείχαν μια τόσο σημαντική και πλεονεκτική θέση έναντι των εταίρων στον συνασπισμό, δεν επέμειναν στις αρχικές τους διακηρύξεις περί συμμετοχής στο Υπουργικό Συμβούλιο, αλλά αρκέστηκαν σε έναν καθαρά υποστηρικτικό ρόλο. Όπως ήταν φυσικό, υπήρχαν αναταράξεις στη συνεργασία των εταίρων, αλλά το σχήμα ήταν σταθερό πέραν του προβλεπόμενου από πολλούς ερευνητές. Σταδιακά όμως άρχισαν να υπάρχουν τριβές, καθώς τα υποστηρικτικά κόμματα των Αριστερών και των Πράσινων δυσανασχετούσαν με τη θέση που κατείχαν. Το κόμμα της Αριστεράς επεδίωκε τη συμμετοχή σε μια κυβέρνηση της Αριστεράς, σκέψη που επιβεβαιώθηκε από την ηγεσία αρχικά και αργότερα από το συνέδριο του κόμματος. Στην αντίπερα όχθη, στελέχη των Πράσινων ζητούσαν ή καθολική συμμετοχή στην κυβέρνηση ή να πλεύσουν αυτόνομα, δεδομένης και της πλεονεκτικής θέσης που τους έδωσε το εκλογικό σώμα. Παρ' όλα αυτά οι Σοσιαλδημοκράτες αρνήθηκαν τουλάχιστον δημοσίως.⁷⁷

Καθώς όμως οι εκλογές του 2002 πλησίαζαν, ο Π/Θ και αρχηγός των Σοσιαλδημοκρατών δήλωσε ότι το κόμμα του είναι ανοιχτό σε μια νέα συνεργασία με το Κεντρικό κόμμα. Η ηγεσία όμως του δεύτερου αρνείται ακολουθούμενη και από τα αστικά κόμματα που ήταν εμφανώς επηρεασμένα από το πολιτικό κόστος μιας τέτοιας συνεργασίας. Το κόμμα της Αριστεράς απείλησε με αποχώρηση που σήμαινε εκλογές, αλλά κανείς δεν εξέλαβε την απειλή αυτή ως σοβαρή. Αντίθετα η στάση των Πράσινων θεωρούνταν επικίνδυνη, καθώς το καλοκαίρι του 2002 η πρόσφατα εκλεγμένη ηγεσία του κόμματος θέσπισε εκ των προτέρων περιορισμούς για τις αποφάσεις που θα λάμβαναν μετά τις εκλογές. Πρωτίστως, ομόφωνα αποφάσισαν και

⁷⁶ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 44-45

⁷⁷ Στο ίδιο, σ. 45-50

έθεσαν ως βάση της περαιτέρω συνεργασίας με τους Σοσιαλδημοκράτες τη συμμετοχή στο Υπουργικό Συμβούλιο, ειδικά θα καταψήφιζαν οποιαδήποτε κυβέρνηση μειοψηφίας στην οποία δεν συμμετείχαν. Επιπλέον έκαναν γνωστό ότι επιθυμούν μια κυβέρνηση πλειοψηφίας. Παράλληλα, απέκλεισαν οποιαδήποτε συνεργασία με τα αστικά κόμματα, ιδίως με τους Χριστιανοδημοκράτες και τους Μετριοπαθείς, τους οποίους θεωρούσαν ιδεολογικά απόμακρους από τις δικές τους θέσεις. Η ηγεσία των Πράσινων διατύπωσε μάλιστα τις θέσεις της και γραπτώς σε ένα άρθρο που δημοσιεύτηκε την προηγούμενη των εκλογών.⁷⁸

Το εκλογικό σώμα έδωσε ένα σημαντικό ποσοστό στους Σοσιαλδημοκράτες, αλλά η στρατηγική τους θέση παρέμεινε στο ίδιο σημείο. Πάλι η μοναδική επιλογή για μια κυβέρνηση μειοψηφίας ήταν οι Μετριοπαθείς, μια προοπτική που ήταν εφιάλτης και για τα δύο κόμματα. Αυτό συνέβαινε εξαιτίας του περιορισμένου αριθμού επιλογών και της στάσης των υπολοίπων κομμάτων. Το Κεντρώο κόμμα δηλαδή επέμενε στην αποστροφή του σε μια συνεργασία μεταξύ κομμάτων και από τα δύο μπλοκ. Οι Φιλελεύθεροι θριαμβολογούσαν λόγω των ποσοστών που έλαβαν από τη μετατόπιση προς τα δεξιά. Τα συνδικάτα κατάφεραν να ανανεώσουν τις στενές σχέσεις τους με το κυβερνών κόμμα και η συμφωνία μεταξύ των Σοσιαλδημοκρατών και των δύο άλλων αστικών κομμάτων να θεωρείται μια απίθανη λύση. Αυτό απέκλειε μια από τις δύο πιθανές επιλογές συμμαχίας μεταξύ των Σοσιαλδημοκρατών, των Πράσινων και του Κεντρώου κόμματος.⁷⁹

Αυτό ουσιαστικά σήμαινε ότι αν οι Σοσιαλδημοκράτες επιθυμούσαν να έχουν την πλειοψηφία μαζί με κόμματα με μικρή ιδεολογική απόσταση, χρειαζόντουσαν τόσο τους Πράσινους όσο και το κόμμα της Αριστεράς. Επομένως, η σύμπλευση αυτών των τριών κομμάτων φαινόταν αναπόφευκτη, έστω και αν η μορφή της συμφωνίας τους, η συνέχιση της σύμβασης ή όπως επέμεναν οι Πράσινοι ένας σωστός συνασπισμός δεν ήταν στα άμεσα σχέδια. Βέβαια τη νύχτα των εκλογών οι εγκωμιαστικοί λόγοι του ηγέτη των Φιλελευθέρων στους Πράσινους δεν εξελήφθησαν πολύ σοβαρά, ωστόσο υπήρξε διάλογος. Ο επιδιωκόμενος στόχος ήταν ένας συνασπισμός μεταξύ των Πράσινων, του Κέντρου, των Φιλελευθέρων και των Χριστιανοδημοκρατών που θα υποστηρίζονταν παθητικά από τους Μετριοπαθείς που είχαν λάβει ένα εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των Σοσιαλδημοκρατών και των προηγούμενων κομμάτων σταδιακά αποσταθεροποιήθηκαν. Εν τω μεταξύ, οι Πράσινοι διαπραγματεύονταν ταυτόχρονα και με τα αστικά κόμματα με τα πρώτα σημάδια

⁷⁸ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 50

⁷⁹ Στο ίδιο, σ. 50-51

προόδου να διαφαίνονται στον ορίζοντα. Σύμφωνα με στελέχη των Πράσινων, αυτό οφείλεται εν μέρει στο «πνεύμα» συνεργασίας που είναι ελαφρώς πιο έντονο ανάμεσα στα κόμματα αυτά παρά των Σοσιαλδημοκρατών. Πράγματι, ένα στέλεχος της ηγεσίας των Πράσινων είχε καταφέρει σε μια κοινότητα στα βόρεια της Σουηδίας να δημιουργήσει και να ηγηθεί ενός σπάνιου συνασπισμού όλων των κομμάτων εκτός των Σοσιαλδημοκρατών.⁸⁰

Δέκα ημέρες μετά τις εκλογές οι συζητήσεις προμήνυαν τη δημιουργία του συνασπισμού σε μια κρίσιμη περίοδο, καθώς οι Μετριοπαθείς θα ζητούσαν ψήφο εμπιστοσύνης για την κυβέρνηση. Ξαφνικά και σαν κεραυνός εν αιθρία ξέσπασε κρίση, καθώς ο Π/Θ και ηγέτης των Σοσιαλδημοκρατών διέκοψε τις συνομιλίες με το κόμμα των Πράσινων δηλώνοντας ότι δεν θα εμπλεκόταν σε έναν πλειστηριασμό για την υποστήριξη των δεύτερων. Δύο μέρες αργότερα, την ίδια τακτική ακολούθησε και το Κεντρώο κόμμα, ανακοινώνοντας την απόσυρσή του από τις συζητήσεις για έναν συνασπισμό αποτελούμενο από κόμματα του κέντρου. Οι Πράσινοι προσπάθησαν να διαχειριστούν την κατάσταση δηλώνοντας ότι, αν δεν δημιουργούταν ο συνασπισμός, τότε θα καταψήφιζαν την κυβέρνηση.⁸¹

Τελικά οι Πράσινοι δεν υλοποίησαν την απειλή τους, μάλιστα ώρες πριν τη συζήτηση για την ψήφο εμπιστοσύνης ανακοίνωσαν μαζί με τους Σοσιαλδημοκράτες πως είχαν συμφωνήσει πάνω σ' ένα λεπτομερές πρόγραμμα συνεργασίας. Συγκεκριμένα συμφώνησαν να συνεργαστούν, όχι στους πέντε προκαθορισμένους τομείς, αλλά σε εκατόν είκοσι σημεία που στόχευαν σε μια ασφαλέστερη, πιο δίκαιη και πιο πράσινη Σουηδία. Τα σημεία αυτά είχαν κωδικοποιηθεί σε έντεκα κατηγορίες. Επίσης κατέστη σαφές ότι, όπως και στην προηγούμενη περίοδο συνεργασίας ομοίως και τώρα, οι τομείς της εξωτερικής πολιτικής, της άμυνας και της ασφάλειας και των θεμάτων που αφορούν τις σχέσεις της Σουηδίας με την ΕΕ αποκλείονται από τη συνεργασία. Επιπλέον, τα δύο κόμματα συμφώνησαν στη δημιουργία δύο γραφείων συνεργασίας στο Υπουργείο Οικονομικών. Τα γραφεία αυτά αντιστοιχούσαν ένα σε κάθε κόμμα, θα στελεχώνονταν από μέχρι τρία κομματικά στελέχη, ενώ θα χρηματοδοτούνταν από τον κρατικό προϋπολογισμό. Ακόμη συμφωνήθηκε, η ηγεσία των δυο κομμάτων να συναντάται μηνιαίως, ενώ επιτροπές των Πράσινων θα εγκατασταθούν σε κάποια κρίσιμα Υπουργεία. Τέλος, τα δύο κόμματα αποφάσισαν μετά από δύο χρόνια να επαναξιολογήσουν

⁸⁰ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 51

⁸¹ Στο ίδιο, σ. 52

τη συνεργασία τους και να την επεκτείνουν, ενώ δύο μέρες αργότερα το κόμμα της Αριστεράς συνυπέγραψε τη συμφωνία με κάποιες μικρές διορθώσεις.⁸²

4.1.1. Λόγοι υποχώρησης των Πράσινων

Στην ενότητα που ακολουθεί θα επιχειρηθεί να ερμηνευτούν οι λόγοι που οδήγησαν την αιφνίδια αλλαγή τακτικής των Πράσινων. Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του κεφαλαίου, το κόμμα των Πράσινων κατείχε μια στρατηγική θέση στο Κοινοβούλιο, καθώς ήλεγχε τη θέση του 175^{ου} βουλευτή. Το πρώτο ερώτημα που προκύπτει είναι αν υπάρχει άλλη φορά στην πολιτική ιστορία της Σουηδίας που τα αιτήματα του κόμματος που βρισκόταν στη μέση θέση είχε αγνοηθεί ή είχε αλλάξει τόσο ριζικά. Η πρώτη φορά λοιπόν είναι το 1957 στη συνεργασία του Κεντρώου με τους Σοσιαλδημοκράτες. Σ' αυτήν την περίπτωση το Κεντρώο κόμμα εγκατέλειψε τον συνασπισμό εξαιτίας του συνταξιοδοτικού. Ένα κρίσιμο στοιχείο όμως είναι ότι το Κεντρώο κόμμα μπορεί να είχε το πλεονέκτημα αλλά η δύναμή του υπονομευόταν από την Άνω Βουλή, όπου οι Σοσιαλδημοκράτες είχαν την πλειοψηφία. Το 1978 οι Φιλελεύθεροι σχηματίζουν κυβέρνηση μειοψηφίας με μόλις 39 έδρες, γεγονός που την τοποθετούσε στο όριο της αστάθειας. Το 1992, η έρευνα των Laver και Hunt⁸³ συμπεραίνει ότι το πλεονέκτημα του ενδιάμεσου κόμματος κατείχε το Κεντρώο κόμμα και όχι οι Φιλελεύθεροι. Βέβαια νεότερες μελέτες τοποθετούν τους Φιλελεύθερους σε πλεονεκτική θέση έναντι του Κεντρώου. Επιπρόσθετα, ένα σημαντικό στοιχείο στην περιγραφή της πολιτικής κατάστασης είναι το γεγονός ότι το 1957 και 1978 η κυβέρνηση σχηματίστηκε μετά από την παραίτηση της προηγούμενης, ενώ το 1973 το εκλογικό αποτέλεσμα οδήγησε τα δύο μπλοκ σε ισοπαλία. Αυτό για κάποιους ερευνητές σημαίνει ότι δεν υφίσταται η πλεονεκτική θέση του ενδιάμεσου κόμματος.⁸⁴

Το συμπέρασμα που εξάγεται, κατά τον συγγραφέα, είναι το εξής: όταν η κοινοβουλευτική ισχύς συνδυάζεται με έναν μονοδιάστατο ανταγωνισμό μεταξύ των κομμάτων, αλλά και η τοποθέτηση των κομμάτων κινείται σε σχέση με αυτή τη διάσταση, τότε γίνεται εμφανές ότι το στοιχείο που επιτρέπει την κυριαρχία των Σοσιαλδημοκρατών είναι ο έλεγχος που ασκούν στο κόμμα της ενδιάμεσης θέσης. Ωστόσο, βάσει των παραπάνω, από το 1998 και έπειτα προκύπτει ότι ο έλεγχος του ενδιάμεσου κόμματος δεν είναι πλέον ένα ασφαλές μέσο

⁸² Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 52

⁸³ Η έρευνα αυτή χρησιμοποιήθηκε από τους συγγραφείς του τόμου.

⁸⁴ Στο ίδιο, σ. 52-53

πρόβλεψης της επερχόμενης συμμαχίας μεταξύ κομμάτων. Αυτό οφείλεται στον αποκλεισμό των Πράσινων, που κατείχαν αυτή τη θέση από την κυβέρνηση. Η βεβαιότητα των ερευνητών για τη θέση των Πράσινων επιβεβαιώνεται από δύο έρευνες το 1992 και το 1995, αλλά και με τη χρήση μιας δεύτερης μεθόδου που ζητούσε από τους πολίτες να κατατάξουν σε μια κλίμακα όλα τα κόμματα. Βέβαια, η διεξαγωγή μιας τέτοιας έρευνας συνοδεύεται σχεδόν πάντα από τον κίνδυνο της ανειλικρίνειας των ερωτηθέντων αλλά και της επιρροής που θα τους ασκούσε κάποιο πολιτικό γεγονός σε μικρή χρονική απόσταση από την έρευνα. Το 2006 μια νέα έρευνα ανατρέπει τα μέχρι πρότινος δεδομένα, ότι οι Πράσινοι βρίσκονταν σε πλεονεκτική θέση, καθώς τα αποτελέσματα ερευνών τους τοποθετούσαν αριστερά από τους Σοσιαλδημοκράτες, στοιχείο που έβαζε τους τελευταίους σε πλεονεκτικότερη θέση. Για τον λόγο αυτό οι ερευνητές προχώρησαν και στη σύγκριση των προγραμμάτων των δύο κομμάτων (Σοσιαλδημοκρατών και Πράσινων), με τα αποτελέσματα να επιβεβαιώνουν την αρχική τους υπόθεση. Αυτό μετά το 1994 αλλάζει με τους Σοσιαλδημοκράτες να καταλαμβάνουν την πλεονεκτική θέση. Επιπλέον, η υπόθεσή τους επιβεβαιώνεται μέσω μιας νέας έρευνας που στόχευε στους ψηφοφόρους των Πράσινων, οι οποίοι, όταν ερωτήθηκαν, τοποθετούσαν το κόμμα αριστερότερα των Σοσιαλδημοκρατών. Βέβαια για τους Aylott και Bergman οι Πράσινοι είναι αυτοί που είχαν την πλεονεκτική θέση για τρεις λόγους. Πρώτον γιατί οι εκπρόσωποι του κόμματος θεωρούσαν ότι κατείχαν αυτή τη θέση και το εξέφραζαν στο δημόσιο λόγο τους. Δεύτερον, τα αστικά κόμματα επιθυμούσαν συνομιλίες με τους Πράσινους και όχι με τους Σοσιαλδημοκράτες, γεγονός που θα συνέβαινε αν οι δεύτεροι ήταν πιο κοντά ιδεολογικά με τα αστικά κόμματα. Τρίτον ο δημοσιογραφικός κόσμος της Σουηδίας θεωρούσε τους Πράσινους ως το ενδιάμεσο κόμμα. Το επόμενο ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί και αφορά την αλλαγή στάσης των Πράσινων είναι κατά πόσο το πολιτικό σύστημα της Σουηδίας είναι μονοδιάστατο στις εκλογές του 1998 και 2002.⁸⁵

Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, για τη θεωρία του ενδιάμεσου κόμματος και τους ερευνητές που την ασπάζονται, ο πολιτικός χώρος εκτείνεται σε μια νοητή ευθεία. Βέβαια κατά τον De Winter στα πολυκομματικά συστήματα συνήθως τα μικρότερα κόμματα προσπαθούν να προσδιορίσουν τη θέση τους σε διαφορετική διάσταση από το δίπολο της αριστεράς και της δεξιάς. Μάλιστα, κάποιοι επιστήμονες, όπως ο Bergman, αναφέρονται σε μια ακόμη διάσταση αυτή της οικονομικής ανάπτυξης έναντι της οικολογίας που σχετίζεται με ένα παλαιότερο μοτίβο που αφορούσε την αστική έναντι της αγροτικής ανάπτυξης. Εξάλλου,

⁸⁵ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 53-54

αν κάποιος αναλογιστεί την πολιτική των σουηδικών κομμάτων για την ΕΕ, τότε θα ανακαλύψει ότι οι απόψεις της Αριστεράς και των Πράσινων πλησιάζουν τις ιδέες του Κεντρώου κόμματος. Στην άλλη πλευρά υπάρχουν οι Σοσιαλδημοκράτες οι οποίοι πλησίαζαν ιδεολογικά τα αστικά κόμματα στα θέματα της ΕΕ και της ασφάλειας.⁸⁶

Τα δημόσια επιχειρήματα των Σοσιαλδημοκρατών εναντίον ενός συνασπισμού πρόδιδαν ένα πολυδιάστατο πολιτικό σύστημα. Χαρακτηριστικά, ο Persson, που είναι αρχηγός του κόμματος, δήλωσε το καλοκαίρι του 2002: *Μπορούμε να αντιμετωπίσουμε την Αριστερά σε εσωτερικά θέματα αλλά υπάρχει μια άλλη πολιτική αναγκαιότητα και αυτή είναι συχνά υποτιμημένη και αφορά την εξωτερική πολιτική και την ασφάλεια. Η Αριστερά θέλει να φύγει από την ΕΕ, και ως εκ τούτου δεν είναι κατάλληλη για την κυβέρνηση.*⁸⁷

Την ίδια στιγμή όμως οι Πράσινοι δεν ήταν τόσο απόλυτοι, αφού υποστήριζαν την αποχώρηση από την ΕΕ και μπορούσαν να βγουν πιο εύκολα από τη δύσκολη θέση διατηρώντας την άποψή τους περί εξόδου. Αργότερα κατά τη διάρκεια των μετεκλογικών διαπραγματεύσεων, οι θέσεις των Πράσινων για την ευρωπαϊκή και την εξωτερική πολιτική χαρακτηρίστηκαν ως εξίσου απαράδεκτες και όμοιες με εκείνες της Αριστεράς. Ο Persson επεσήμανε τη συλλογική ευθύνη του Υπουργικού Συμβουλίου, όπως ορίζεται στο σουηδικό Σύνταγμα και περιέγραψε τα ευρωπαϊκά ζητήματα ως ένα εμπόδιο που κανένας σοβαρός πολιτικός δεν μπορούσε να αγνοήσει.⁸⁸

Το ερώτημα που παραμένει είναι, αν όντως το πολιτικό σύστημα είναι πολυδιάστατο. Κατά τον συγγραφέα και πολλούς ερευνητές, η απάντηση είναι αρνητική, καθώς το μόνο που μπορούν να εντοπίσουν είναι μια ισχυρή παρουσία μιας πράσινης διάστασης. Η διάσταση οικονομικής ανάπτυξης-οικολογίας υπάρχει στο εσωτερικό της διάστασης που αφορά την ΕΕ που και αυτή με τη σειρά της εντάσσεται στο δίπολο αριστεράς και δεξιάς. Ακόμη θεωρείται απίθανο να έχει αλλάξει το πολιτικό σύστημα στις εκλογές του 1998, έστω και αν το κόμμα των Πράσινων δεν ήταν στο απόγειο της δύναμής του.⁸⁹

Επίσης το ζήτημα της ευρωπαϊκής πορείας της Σουηδίας, που ήταν ένα μεγάλο ζήτημα, θεωρούνταν απίθανο να αποτελεί την αιτία μη δημιουργίας ενός συνασπισμού. Εξάλλου και σε άλλες χώρες της Ευρώπης, όπως η Γαλλία, όπου τα κόμματα είχαν διαφορετικές απόψεις

⁸⁶ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 54-55

⁸⁷ Στο ίδιο, σ. 55

⁸⁸ Στο ίδιο, σ. 55

⁸⁹ Στο ίδιο, σ. 55

για την ευρωπαϊκή πορεία της χώρας, δημιουργούσαν συμμαχίες. Επομένως, τα μέχρι τώρα στοιχεία δείχνουν ότι το πολιτικό σύστημα είναι μονοδιάστατο και εκτείνεται στον άξονα αριστερά-δεξιά, στοιχείο που αποτελεί προϋπόθεση για τη δημιουργία συμμαχιών.⁹⁰

Η τρίτη υπόθεση που πρέπει να εξεταστεί είναι αυτή της επιρροής που ασκούν διάφοροι θεσμοί στη διαπραγμάτευση μεταξύ των κομμάτων. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η Σουηδία έχει παράδοση στη δημιουργία κυβερνήσεων μειοψηφίας εξαιτίας παραγόντων όπως η κομματική πειθαρχία, η αντίληψη των ηγεσιών των κομμάτων για τη διαμόρφωση της πολιτικής, ακόμη και όταν βρίσκονται στην αντιπολίτευση. Η αλλαγή συντελείται όμως στα τέλη της δεκαετίας του 1990 με μια μεταρρύθμιση. Η μεταρρύθμιση της κοινοβουλευτικής διαδικασίας μετέτρεψε τον σχηματισμό κυβερνήσεων μειοψηφίας σε κίνδυνο παρά σε λύση, προκειμένου να εξασφαλίσει εκ των προτέρων μια αξιόπιστη πλειοψηφία για την πρόταση του προϋπολογισμού της. Αυτό μέχρι πρότινος δεν αποτελούσε ζήτημα με τον τρόπο που συνέβαινε στα περισσότερα ευρωπαϊκά Κοινοβούλια. Αυτή λοιπόν είναι και η πιθανή αιτία εξαιτίας της οποίας οι σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις ήταν πρόθυμες να συνάψουν συμμαχίες με τα κόμματα της αντιπολίτευσης, ώστε να εξασφαλίσουν σταθερές πλειοψηφίες για την ψήφιση του προϋπολογισμού. Επομένως, μια συμφωνία η οποία θα ενίσχυε την κοινοβουλευτική βάση της κυβέρνησης σε εσωτερικά θέματα, ιδίως της δημοσιονομικής πολιτικής, αλλά θα άφηνε περιθώρια ελιγμών σε άλλα θέματα, ήταν ένα επιθυμητό αποτέλεσμα.⁹¹

Ακόμη και χωρίς κοινοβουλευτική πλειοψηφία, η εξουσία μιας σουηδικής κυβέρνησης είναι σημαντική, ιδίως το τελευταίο διάστημα. Μια κυβέρνηση, έστω και μειοψηφίας, έχει το μονοπώλιο σε ότι αφορά την υποβολή νομοθετικών πρωτοβουλιών στο Κοινοβούλιο και ένα μονοπώλιο για τις οδηγίες που εκδίδονται στους οργανισμούς που εφαρμόζουν τη δημόσια πολιτική. Η εξουσία διορισμού σε διοικητικές θέσεις είναι επίσης υπό την αρμοδιότητα της κυβέρνησης. Η απόφαση για την ένταξη της Σουηδίας στην ΕΕ, η οποία λήφθηκε το 1995, κατάφερε κατά μία έννοια να συγκεντρώσει περισσότερο την εξουσία στην κυβέρνηση έναντι των εξουσιών του Κοινοβουλίου. Όλα αυτά κατέστησαν το θεσμό σε έναν ελκυστικό στόχο, ακόμη και για ένα κόμμα που σκοπό έχει την παραγωγή νομοθεσίας και πολιτικής, όπως οι

⁹⁰ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 55

⁹¹ Στο ίδιο, σ. 55

Πράσινοι. Το ερώτημα λοιπόν είναι γιατί οι Πράσινοι δεν εκμεταλλεύτηκαν τη θέση τους και δεσμεύτηκαν και εγκλωβίστηκαν σε μια συμφωνία με τους Σοσιαλδημοκράτες.⁹²

Η απάντηση μπορεί να κρύβεται στους κανόνες σχηματισμού κυβέρνησης. Συγκεκριμένα στη Σουηδία η νομοθεσία επιβάλλει σε ένα νέα κυβερνητικό σχήμα να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης, ώστε να αποκτήσει ισχύ αλλά και αποδοχή. Αυτή η διαδικασία στις πολιτικές επιστήμες είναι γνωστή ως θετικός κοινοβουλευτισμός. Βέβαια στη Σουηδία παρόλη την επιρροή του ρεύματος του θετικού κοινοβουλευτισμού, ως αποτέλεσμα των νέων διαδικασιών για την ψήφιση του προϋπολογισμού, οι κανόνες σχηματισμού κυβέρνησης έχουν και αρνητικές επιπτώσεις. Αρχικά, μια κυβέρνηση δεν χρειάζεται την απόλυτη πλειοψηφία στην ψήφο εμπιστοσύνης, καθώς αρκούν οι 175 από τις 349 έδρες. Αυτό συμβαίνει παράλληλα με έναν νόμο του 1971 που κωδικοποιεί τη διαδικασία για την απόσυρση της ψήφου εμπιστοσύνης. Για να αποδειχθεί ότι η κυβέρνηση δεν διαθέτει πλέον την εμπιστοσύνη της Βουλής απαιτείται ποσοστό 50% συν μια ψήφο. Ακόμη οι κυβερνήσεις υπό την ηγεσία ενός υπηρεσιακού Π/Θ δεν χρειάζεται να περάσουν από την διελκυστίνδα της ψήφου εμπιστοσύνης. Ελλείψει της διαδικασίας ψήφου εμπιστοσύνης, μια κυβέρνηση ενισχύεται, καθώς το βάρος της διαδικασίας μεταβιβάζεται από την κυβέρνηση στην αντιπολίτευση η οποία πρέπει να αποδείξει αυτά για τα οποία κατηγορεί την κυβέρνηση. Εμπειρικά το συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι όλη η διαδικασία αυτή, δηλαδή ο αρνητικός κοινοβουλευτισμός, υποβοηθά τις κυβερνήσεις μειοψηφίας και την κυβερνητική σταθερότητα, χωρίς βέβαια να είναι πάντα ξεκάθαρο πως επιδρά το σύστημα αυτό. Το ερώτημα που προκύπτει για τη διαδικασία αυτή αφορά τα κόμματα που οριακά βρίσκονται στο Κοινοβούλιο και γιατί δεν συμμετέχουν σε κυβερνητικούς συνασπισμούς. Είναι εξαιτίας μιας αυτεπιβαλλόμενης εξορίας ή απλά επειδή οι μεγαλύτεροι παίκτες στην πολιτική σκακιέρα δεν τους το επιτρέπουν. Για τον Bergman η πιθανότερη εξήγηση είναι η τελευταία.⁹³

Όταν η πολιτική ζωή μιας χώρας διέπεται από το φαινόμενο του αρνητικού κοινοβουλευτισμού, τότε η απομάκρυνση πιθανών συνεργατών σε έναν συνασπισμό καθίσταται ευκολότερη, καθώς οι κανόνες που διέπουν τον σχηματισμό διευκολύνουν τη μειοψηφική κυβέρνηση σε περίπτωση αποχής των άλλων. Αυτό συμβαίνει γιατί η αποχή μεταφράζεται ως ανοχή που συνεπάγεται παθητική υποστήριξη. Η στάση αυτή δεν προκαλεί ιδιαίτερες μεταβολές στην κομματική συνοχή σε σχέση τουλάχιστον με τις επιδράσεις που θα

⁹² Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 55-56

⁹³ Στο ίδιο, σ. 56

είχε μια απόφαση για την ενεργή υποστήριξη ή και την αντιπολίτευση απέναντι σε κάποιον. Μια κυβέρνηση γνωρίζει ότι μπορεί να πετύχει και να επιβιώσει στηριζόμενη στην ανοχή. Αυτό το στοιχείο θα της δώσει το πλεονέκτημα, ώστε να μπορεί να απορρίψει πιθανούς συνεργάτες σ' έναν συνασπισμό, αν γίνει αντιληπτό ότι το κόμμα αυτό δεν είναι πρόθυμο να ρισκάρει την πολιτική του συνοχή μέσω της αντιπαράθεσης με την κυβέρνηση σε μια ψηφοφορία. Μάλιστα γίνεται σαφές ότι αυτή ήταν η κίνηση ματ των Σοσιαλδημοκρατών. Όταν το 2002 οι Μετριοπαθείς ξεκίνησαν τη διαδικασία της πρότασης δυσπιστίας, οι βουλευτές των Πράσινων απείχαν από την ψηφοφορία, παρόλο που μερικές ώρες νωρίτερα είχαν υπογράψει συμφωνία με τους Σοσιαλδημοκράτες. Αυτό μπορεί να θεωρηθεί και ως προειδοποιητική βολή από την ηγεσία των Πράσινων προς την ηγεσία των Σοσιαλδημοκρατών, ώστε να μην εκλαμβάνουν την κοινοβουλευτική υποστήριξη των πρώτων ως δεδομένη. Επίσης ήταν και μια προειδοποίηση στο εσωτερικό του κόμματος και κυρίως στους αντιπάλους της συμφωνίας. Εξάλλου, η στάση που θα κρατούσαν οι Πράσινοι, εφόσον ήταν αρνητική ή έστω απείχαν, δεν θα άλλαζε το αποτέλεσμα της πρότασης δυσπιστίας, καθώς χωρίς τη θετική ψήφο τους τα αστικά κόμματα απείχαν πολύ από την απόλυτη πλειοψηφία που απαιτούνταν σε συστήματα αρνητικού Κοινοβουλευτισμού, ώστε να ωθήσουν την κυβέρνηση του Persson σε παραίτηση.⁹⁴

4.1.2. Κομματική οργάνωση και πολιτικοί στόχοι

Οι θεσμοί, όσο ισχυροί και να είναι, δεν επηρεάζουν απόλυτα την κομματική συμπεριφορά. Εξάλλου πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν και οι υποχωρήσεις μιας ηγεσίας στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων της που κινούνται γύρω από τρεις άξονες: την πολιτική, τη δημιουργία κυβέρνησης και της ψήφου. Συμπεριλαμβανομένου και ενός επιπλέον άξονα, αυτού της κομματικής ενότητας ή συνοχής. Οι Strøm και Müller υποστηρίζουν ότι οι τρεις πρώτοι άξονες είναι ιδιαίτερα σημαντικοί, αλλά υπό ορισμένες προϋποθέσεις η κομματική συνοχή αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα.⁹⁵

Σύμφωνα με τους συγγραφείς, οι ηγέτες ενός κόμματος οδηγούνται από τη θέλησή τους να διατηρήσουν τη θέση τους. Για να ικανοποιήσουν τις συνθήκες που τους έδωσαν τη θέση αυτή, πρέπει το κόμμα του οποίου ηγούνται να έχει την εσωτερική δομή αλλά και συνοχή, ώστε να μπορεί να προσελκύσει την ψήφο του κόσμου. Επιπλέον οι άνθρωποι που συνεισφέρουν,

⁹⁴ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 56-57

⁹⁵ Στο ίδιο, σ. 57

πρέπει να επιβραβεύονται με το βασικότερο όπλο που οι ηγέτες των κομμάτων έχουν στη διάθεσή τους την υπόσχεση για την ψήφιση πολιτικών. Στη συνέχεια, οι υποσχέσεις αυτές αποκτούν ισχύ μέσω της ύπαρξης μηχανισμών, όπως η εσωκομματική δημοκρατία. Είναι ένα μέσο άσκησης πίεσης στην ηγεσία, ώστε να δεσμευτεί για τις αποφάσεις της αλλά και μέσω της δυνατότητας που δίνεται στα μέλη του κόμματος να προωθήσουν τον εαυτό τους στην ιεραρχία και σε θέσεις που επηρεάζουν την πολιτική τους πορεία. Έτσι, σ' ένα κόμμα με εσωτερική δομή που λειτουργεί δημοκρατικά, με ηγέτες που είναι υπόλογοι των πράξεων και των υποσχέσεών τους και με την προσέλκυση μελών με αδιάβλητες διαδικασίες, η εικόνα που θα εκπέμπεται θα είναι ενός κόμματος που ενδιαφέρεται για την παραγωγή νομοθεσίας και όχι απλά για να επεκτείνει την ιδεολογία του ή να προσελκύσει περισσότερες ψήφους.⁹⁶

Σε σχέση τώρα με το κόμμα των Πράσινων, η μελέτη της οργανωτικής τους ιστορίας αναδεικνύει το γεγονός ότι τουλάχιστον στα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του το κόμμα ήταν υπόδειγμα και είχε ως στόχο την παραγωγή πολιτικής. Οι διαδικασίες εκλογής ήταν σχεδόν αεροστεγείς, ενώ γινόντουσαν και ενδοκομματικά και από έναν μικρό κύκλο εκτός αυτού. Η λήψη αποφάσεων γινόταν με δημοκρατικές διαδικασίες, ενώ η ηγεσία του κόμματος ήταν υπόλογη στο εσωτερικό του. Η ειδοποιός διαφορά του κόμματος ήταν ότι είχε δύο εκπροσώπους τύπου διαφορετικού όμως φύλου. Επιπλέον, ίσως η μεγαλύτερη ιδιαιτερότητά του ήταν ότι δεν είχε την κλασική μορφή ηγεσίας, αλλά διοικούνταν από τέσσερις επιτροπές με διαφορετικές αρμοδιότητες γύρω από συγκριμένους άξονες: τα πολιτικά ζητήματα, την οργάνωση του κόμματος και την κομματική εφημερίδα. Σημαντικό είναι ότι τα μέλη των επιτροπών εκλέγονταν στο κομματικό συνέδριο, ενώ οι αρμοδιότητες περιορίζονταν βάσει κανονισμών. Παράλληλα θεσπίστηκαν σοβαρές δικλίδες ασφαλείας, έτσι ώστε να μην εμφανίζεται το φαινόμενο του καριερισμού, καθώς κανένας δεν μπορούσε να συμμετέχει σε παραπάνω από ένα κομματικό όργανο. Επίσης κανένας βουλευτής δεν μπορούσε να μετέχει στις προαναφερθείσες κομματικές διαδικασίες. Τέλος, υπήρχε και ο περιορισμός του αριθμού θητειών στους βουλευτές.⁹⁷

Οι πρώτες αλλαγές αποφασίστηκαν μετά την ήττα του 1991 και την έξοδο από το Κοινοβούλιο, αφού κρίθηκαν αναγκαίες. Το 1992 το σύστημα των επιτροπών αντικαταστάθηκε από ένα πιο κεντρικό σύστημα που αποτελούνταν από μία μόνο επιτροπή που εκλέχτηκε από το εθνικό συμβούλιο. Παράλληλα αυξήθηκαν και τα χρονικά όρια για την επανεκλογή των βουλευτών,

⁹⁶ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 57

⁹⁷ Στο ίδιο, σ. 58

δηλαδή μπορούσαν να έχουν περισσότερες θητείες διαθέσιμες, εφόσον επανεκλέγονταν, ενώ η διοίκηση και οι εκπρόσωποι τύπου έχουν ετήσια επανεκλογή από το συνέδριο.⁹⁸

Με βάση αυτή την αξιολόγηση της λειτουργίας του κόμματος γίνεται αμέσως αντιληπτό ένα πρόβλημα. Εάν ένα κόμμα με αυτή τη δομή προτάσσει μια συμπεριφορά που έχει ως κύριο ίσως και μοναδικό στόχο την παραγωγή πολιτικής, αυτομάτως δεσμεύει την ηγεσία από τον πρωταρχικό της στόχο που είναι να φέρει το κόμμα στην εξουσία. Η ηγεσία των Πράσινων ουσιαστικά έπρεπε να πείσει τους Σοσιαλδημοκράτες ότι θα στραφεί στα αστικά κόμματα, αν δεν της πρότειναν θέσεις στο Υπουργικό Συμβούλιο. Στο σημαντικό αυτό σημείο της διαπραγμάτευσης εμφανίζεται το πρόβλημα της δομής του κόμματος, καθώς η ηγεσία σύμφωνα με τον κανονισμό έπρεπε να λειτουργεί εντός πλαισίων και να μην καταφεύγει σε ακραίες λύσεις που καθιστούσε την απειλή άνευ ουσίας, αφού δεν επρόκειτο να γίνει πιστευτή.⁹⁹

Ένα ακόμη στοιχείο για τη διαπραγματευτική στροφή των Πράσινων προέρχεται από τη λαϊκή βάση του κόμματος. Τη δεκαετία του '80 η πλειοψηφία των υποστηρικτών του κόμματος αρνούσαν να τοποθετήσουν τον εαυτό τους στον διπολικό άξονα μεταξύ αριστεράς και δεξιάς. Αυτό βέβαια αλλάζει το 1991 πριν τις εκλογές, όταν το κόμμα απέκλεισε τη συνεργασία με οποιαδήποτε κυβέρνηση αποτελούμενη από μέλη του μετριοπαθούς κόμματος, που σύμφωνα με τον Bennulf, ήταν ένα κόμμα που στρεφόταν προς τα αριστερά του. Παράλληλα σύμφωνα με μία δημοσκόπηση του 2002, το 95% του συνόλου των ψηφοφόρων των Πράσινων ασπαζόταν την προσπάθεια που κατέβαλε η ηγεσία για τη συμμετοχή σε μια κυβέρνηση. Όμως το 50% ήθελε επίσης να δει το κόμμα της Αριστεράς στην εξουσία. Επιπλέον το 57% ήθελε τους Σοσιαλδημοκράτες ξανά στην εξουσία, ενώ μόλις το 16% ήθελε είτε τους Φιλελεύθερους είτε το Κεντρώο κόμμα να είναι στην εξουσία. Ακόμη τα ποσοστά για τους Χριστιανοδημοκράτες και τους Μετριοπαθείς ανέρχονταν στο 6% και 4% αντίστοιχα. Τέλος μόλις το 26% ήθελε μια κυβέρνηση από όλα τα κόμματα σε αντίθεση με το 69% που ήθελε μια κυβέρνηση από το σοσιαλιστικό μπλοκ, συμπεριλαμβανομένου και του κόμματος των Πράσινων.¹⁰⁰

Τα ποσοστά αυτά δεν σημαίνουν αυτομάτως και την ταύτιση των απόψεων μεταξύ των μελών του κόμματος και των ψηφοφόρων, αν και τα στοιχεία δείχνουν αυτό. Είναι αλήθεια ότι, το

⁹⁸ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 58

⁹⁹ Στο ίδιο, σ. 58

¹⁰⁰ Στο ίδιο, σ. 58

1998, το συνέδριο των Πράσινων ψήφισε κατά μιας πρωτοβουλίας ενός μέλους της ηγεσίας του που θα απέκλειε τη συνεργασία με τους Μετριοπαθείς μετά τις επόμενες εκλογές. Σύμφωνα όμως με έναν μελετητή της περιόδου εκείνης, αυτό δεν οφείλεται στη συμπάθεια των μελών για τη δεξιά. Αντίθετα, ήταν εξαιτίας της επιφυλακτικής στάσης που κρατούσαν για οποιαδήποτε συνεργασία με τους Σοσιαλδημοκράτες. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι προσπάθειες συμμετοχής σε μια κυβέρνηση ήταν σχεδόν άγνωστες στους ψηφοφόρους του κόμματος.¹⁰¹

Αυτές οι διαφοροποιήσεις μεταξύ της ηγεσίας και της βάσης, μπορεί να είναι η αιτία που το κόμμα δεν πίεσε για έναν συνασπισμό μετά της εκλογές του 1998, όταν κέρδισαν τη θέση του ενδιάμεσου κόμματος. Αυτό συνεχίστηκε και το 2002, μια περίοδο που τα κόμματα ήταν εύκολο να χάσουν την υποστήριξή τους. Οι Πράσινοι ήταν καλύτερα προετοιμασμένοι για να συμμετάσχουν σε μια κυβέρνηση. Το πρόβλημα που είχαν αφορούσε στο γεγονός ότι θα ήταν δύσκολο να περάσουν από τα κομματικά όργανα μια συμμαχία με κάποιο αστικό κόμμα, αν η διαπραγμάτευση για μια θέση στην κυβέρνηση έφτανε σ' αυτό το σημείο. Μάλιστα κάποιοι ειδικοί αναφέρουν πως τα πράσινα κόμματα της Ευρώπης για να κατανοήσουν τους περιορισμούς που τους επιβάλει ο ρόλος τους ως αντιπολίτευση, πρέπει πρώτα να χάσουν ψήφους. Αυτό με διαφορετική διατύπωση σημαίνει ότι τα κόμματα έπρεπε να υποστούν ένα εκλογικό σοκ για να επαναπροσδιορίσουν τους στόχους τους. Το συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι, ενώ η βάση και τα μέσα τμήματα του κόμματος είχαν μετατοπιστεί πολιτικά, αυτό δεν ίσχυε για την ηγεσία του κόμματος που ήταν πιο ανοιχτή σε μια συνεργασία με τα αστικά κόμματα.¹⁰²

4.1.3. Γενικά συμπεράσματα

Η αρχική υπόθεση για την περιγραφή της περίπτωσης του κόμματος των Πράσινων ήταν ότι τα μοντέλα πρόβλεψης που χρησιμοποιήθηκαν, προϋπέθεταν ότι η συμπεριφορά του κόμματος θα επηρεαζόταν κάποιες φορές από αντικρουόμενους στόχους. Τελικώς όμως και στις δύο περιπτώσεις, οι Σοσιαλδημοκράτες απέτυχαν στην εξασφάλιση του ενδιάμεσου κόμματος, μια θέση που μπορεί να προβλέψει με σχετική ασφάλεια έναν τουλάχιστον συνεταίρο σε μια κυβέρνηση συνασπισμού. Αντίθετα στις εκλογές του 1998, οι Πράσινοι ήταν ελλιπώς

¹⁰¹ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 59

¹⁰² Στο ίδιο, σ. 59

προετοιμασμένοι να εκμεταλλευτούν την πλεονεκτική θέση που είχαν και αρκέστηκαν σε μια συμφωνία που τους έδινε μια ισχυρή θέση στη νομοθετική διαδικασία. Ταυτόχρονα τους απέκλειε από την εκτελεστική εξουσία, μια θέση ιδιαίτερα ικανοποιητική για τους ίδιους. Η κατάσταση θα άλλαζε το 2002, καθώς ο στόχος της ηγεσίας του κόμματος ήταν η συμμετοχή στην εκτελεστική εξουσία, αλλά και πάλι απέτυχε παρόλη την πλεονεκτική του θέση. Αυτό, όπως προαναφέρθηκε, μπορεί να οφειλόταν στους χαλαρούς θεσμικούς κανονισμούς που υπήρχαν κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Παράλληλα, οι επιδράσεις του αρνητικού κοινοβουλευτισμού στη λειτουργία των κομμάτων σήμαινε ότι η συμμετοχή στη νομοθετική διαδικασία μαζί με τη δυνατότητα αποχής ήταν η ασφαλέστερη λύση για τη διατήρηση της κομματικής ενότητας. Επιπλέον, ένας σοβαρός λόγος είναι οι σχέσεις των κομμάτων μεταξύ τους, καθώς η συνεργασία των Πράσινων με τα αστικά κόμματα θεωρούνταν απίθανη, επειδή θα οδηγούσε σε εσωτερικό διχασμό και σχεδόν βέβαιες απώλειες στις επόμενες εκλογές. Θα ήταν όμως απειλή και για την πορεία της υπάρχουσας ηγεσίας. Αυτοί οι περιορισμοί ουσιαστικά αποδυνάμωναν τη θέση του κόμματος. Για τους παραπάνω λόγους οι Σοσιαλδημοκράτες είχαν τη δυνατότητα να απορρίψουν τις προτάσεις των Πράσινων, παρόλη την προεκλογική συμφωνία, αφού λόγω της λειτουργίας του κόμματος των Πράσινων οι απειλές τους θεωρούνταν άνευ υπόστασης.¹⁰³

Τέλος, μέσα απ' αυτό το παράδειγμα, φαίνεται ότι η θεωρία του ενδιάμεσου κόμματος για να λειτουργήσει αξιόπιστα πρέπει τα κόμματα να έχουν μια καθαρή ιδεολογική θέση, που ομολογουμένως είναι δύσκολο να ισχύει πάντα αυτή η παράμετρος. Επιπλέον, σημαντικό ρόλο παίζουν οι στόχοι που θέτουν τα κόμματα που αρκετές φορές είναι αντικρουόμενοι και τίθενται σε συνδυασμό με τις διακομματικές σχέσεις. Έτσι, όλες αυτές οι ρευστές μεταβλητές υποβαθμίζουν την ικανότητα του μοντέλου για την πρόβλεψη σωστών αποτελεσμάτων.¹⁰⁴

4.2. Το παράδειγμα της Ισπανίας

“*Η Ισπανία είναι διαφορετική*” είναι το σύνθημα που κυριαρχούσε επί δύο δεκαετίες στις τουριστικές καμπάνιες για την προσέλκυση τουριστών. Στην πραγματικότητα η Ισπανία ήταν και είναι όντως διαφορετική. Είναι η μόνη χώρα στη Δυτική Ευρώπη, όπου οι κυβερνήσεις είναι πάντα μονοκομματικές, παρόλο που σε επτά εκλογικές αναμετρήσεις κανένα κόμμα δεν

¹⁰³ Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. «When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.». 2011, σ. 59-60

¹⁰⁴ Στο ίδιο, σ. 60

είχε ξεκάθαρο προβάδισμα έναντι των άλλων. Στο σημείο αυτό παραβιάζεται ο άγραφος κανόνας της πολιτικής που θέλει τις κυβερνήσεις να αποτελούνται από κόμματα που έχουν κερδίσει τις εκλογές. Επομένως, στόχος του κεφαλαίου αυτού είναι η απόπειρα ερμηνείας των λόγων που κατέστησαν την ύπαρξη αυτών των κυβερνήσεων σε εθνικό επίπεδο δυνατή, καθώς σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο οι κυβερνήσεις είναι κατά κόρον αποτέλεσμα συμμαχιών. Το πρώτο ερώτημα που προκύπτει είναι αν υπάρχει ένα μοτίβο στον σχηματισμό κυβερνήσεων, καθώς υπάρχουν κάποια σοβαρά δεδομένα τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψιν. Αρχικά τα κόμματα θέτουν διαφορετικούς στόχους οι οποίοι με τη σειρά τους επηρεάζουν την στρατηγική και τις επιλογές των κομμάτων. Επιπλέον, όλα αυτά επηρεάζονται από τα διάφορα επίπεδα της ισπανικής πολιτικής, καθώς αρκετά από τα κόμματα που συμμετέχουν σε συνασπισμούς υπάρχουν μόνο στο περιφερειακό επίπεδο και άρα έχουν να αγωνισθούν σε διαφορετικά μέτωπα και σε διαφορετικά επίπεδα.¹⁰⁵

4.2.1. Οι ισπανικές κυβερνήσεις από το 1977 μέχρι και το 2008

Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου προς το δημοκρατικό πολίτευμα κύριο μέλημα των ιθυνόντων ήταν η δημιουργία ενός πολιτικού συστήματος που δεν θα ήταν κατακερματισμένο. Για την επίτευξη αυτού του στόχου χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικά εργαλεία. Ένα από αυτά είναι η υιοθέτηση ενός αναλογικού εκλογικού συστήματος με κάποια χαρακτηριστικά όμως που του προσέδιδαν κάποιες δυσανάλογες ιδιότητες, όπως η μικρή αντιστοιχία εδρών ανά περιφέρεια και η κλειστή λίστα. Το σύστημα αυτό δοκιμάστηκε κάποιες φορές, και κατέστη σαφής η ύπαρξη μιας σταδιακής μείωσης της αναλογικότητας των εδρών με τις ψήφους και η δημιουργία συνθηκών που επέτρεπαν τον συγκερασμό των ψήφων γύρω από δύο κόμματα, το Ισπανικό Σοσιαλιστικό Εργατικό κόμμα και το Λαϊκό κόμμα. Με βάση αυτά τα αποτελέσματα το εκλογικό σύστημα χαρακτηρίστηκε ως ατελής δικομματισμός ή το σύστημα των δύο και μισό κομμάτων.¹⁰⁶ Μέχρι τις εκλογές του 1993 τα μικρά κόμματα καταλάμβαναν κατά μέσο όρο το 18% των εδρών με το 32% των ψήφων. Έκτοτε, η συγκέντρωση των εδρών στα δύο μεγάλα κόμματα αυξήθηκε καταρρίπτοντας κάθε ρεκόρ το 2008, καθώς και τα δύο μαζί συγκέντρωσαν το 92,6% των εδρών με το 84% των ψήφων. Συγκριτικά τώρα και με το προηγούμενο μοντέλο πρόβλεψης, δηλαδή του ενδιάμεσου κόμματος, όλες οι κυβερνήσεις προέρχονταν από το κόμμα που είχε την πλεονεκτική αυτή

¹⁰⁵ Reniu, Josep M. "Spain is different" explaining minority governments by diverging party goals. 2011, σ. . 112

¹⁰⁶ Heywood, Andrew. 1995. *Politics*. Palgrave Foundations

θέση εκτός της κυβέρνησης του José Maria Aznar. Την περίοδο διακυβέρνησης του Aznar το 1996, την πλεονεκτική θέση κατείχε η συμμαχία κομμάτων με την ονομασία Σύγκλιση και Ενότητα (Convergence and Union/CiU). Αυτό επέτρεψε στη CiU να ελέγχει την ατζέντα των διαπραγματεύσεων και να πετύχει τους στόχους της περί χρηματοδότησης και της αυτόνομης διακυβέρνησης της Καταλονίας. Ο σχηματισμός κυβερνήσεων στην Ισπανία ακολουθεί έναν κανόνα: το κόμμα με τις περισσότερες έδρες, όχι όμως απαραίτητα και με τις περισσότερες ψήφους, σχηματίζει κυβέρνηση.¹⁰⁷

Τα μοτίβα που δημιουργούνται από τον σχηματισμό κυβερνήσεων μπορούν να χωριστούν σε χρονικές περιόδους από το 1975 και έπειτα. Ουσιαστικά από τον θάνατο του Franco αρχίζει η περίοδος για την επαναφορά της δημοκρατίας. Οι εκλογές του 1977 επιβεβαίωσαν τις προβλέψεις για τη συγκεντρωτική μορφή που θα έπαιρνε η διαδικασία υπό τον Π/Θ Adolfo Suárez και του κόμματός του.¹⁰⁸ Το UCD θεωρούσε τον ηγετικό του ρόλο στη διαδικασία δημιουργίας του Συντάγματος καθοριστική για τη συγκέντρωση και δημιουργία μιας εκλογικής βάσης. Ωστόσο, το πρόβλημα που αντιμετώπιζε το κόμμα είναι η μειονεκτική θέση που κατείχε στη Συντακτική Συνέλευση που έπρεπε με κάποιο τρόπο να προσελκύσει εξωτερική βοήθεια. Για τον λόγο αυτό, κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων, επέμενε στη σημασία της ομοφωνίας μεταξύ των δημοκρατικών κομμάτων που συμμετέχουν στο Κοινοβούλιο. Αυτή η αναζήτηση για ομοφωνία βοήθησε στην εγκαθίδρυση της δημοκρατίας στην Ισπανία, αλλά επέτρεψε την επιδείνωση των φιλονικιών στο εσωτερικό των κομμάτων.¹⁰⁹

Μετά την υπερψήφιση του Συντάγματος προκηρύχθηκαν βουλευτικές εκλογές. Όμως και παρά τις ελπίδες του, ο Suárez δεν κατάφερε να κερδίσει με απόλυτη πλειοψηφία, προϋπόθεση για τη θετική ψήφο εμπιστοσύνης.¹¹⁰ Ο Suárez ήταν αναγκασμένος να αναζητήσει επιπρόσθετη κοινοβουλευτική υποστήριξη η οποία τελικώς προήλθε από καταλανικά και ανδαλουσιανά κόμματα τα οποία όμως ήταν περιφερειακής εμβέλειας. Τα κόμματα αυτά με τη σειρά τους αποσκοπούσαν στην εκμετάλλευση της ισχύος που τους έδινε αυτή η θέση γιατί ο Π/Θ θα ήταν αναγκασμένος να εξαρτάται από την a la carte στήριξή τους. Τελικώς οι υποχωρήσεις στις οποίες υποχρεωνόταν το UCD για κάθε πολιτική απόφαση υποβάθμιζε το εκτελεστικό του έργο και εν συνεχεία τη δυνατότητα να ανταποκρίνεται στις προεκλογικές του δεσμεύσεις. Οι

¹⁰⁷ Reniu, Josep M. "Spain is different" explaining minority governments by diverging party goals. 2011, σ. 112

¹⁰⁸ Το UCD ήταν ένα κόμμα που συνετέθη από διάφορες πολιτικές απόψεις στο εσωτερικό του κινήματος του Franco.

¹⁰⁹ Στο ίδιο, σ. 114

¹¹⁰ Συγκεκριμένα κατά το άρθρο 99.3 του Ισπανικού Συντάγματος επιβάλει την ψήφο εμπιστοσύνης σε περίπτωση απόλυτης πλειοψηφίας στον πρώτο γύρο των εκλογών.

αναμενόμενες συνέπειες δεν άργησαν να εμφανιστούν ως αποχωρήσεις από το κόμμα, ως εσωτερική αντιπολίτευση και ολοκληρώθηκαν με την παραίτηση του Suárez το 1980. Ο διάδοχός του Calvo-Sotelo αναγκάστηκε να προκηρύξει γενικές εκλογές ξανά το 1982 εξαιτίας των εντάσεων που υπήρχαν μεταξύ των ηγετών των περιφερειακών και των τοπικών τμημάτων των κομμάτων αλλά και λόγω της αποτυχημένης απόπειρας πραξικοπήματος.¹¹¹

Οι εκλογές ανέδειξαν το Ισπανικό Σοσιαλιστικό Εργατικό κόμμα ως τον μεγάλο νικητή συγκεντρώνοντας το 57.7% των εδρών. Αυτό ήταν το ξεκίνημα μιας νέας περιόδου για την Ισπανία και την πολιτική της ιστορία. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, που έγινε συνώνυμη του όρου *σοσιαλιστική πολιτική*, η κυβέρνηση δεν χρειαζόταν εξωτερική βοήθεια, καθώς μπορούσε να νομοθετήσει, να ζητήσει την ψήφο εμπιστοσύνης του Κοινοβουλίου αλλά και να επιδιώξει και να καταφέρει την ύπαρξη ομοφωνίας στον πολιτικό κόσμο της Ισπανίας. Παρ' όλα αυτά, κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του González III το κυβερνών κόμμα αναγκάστηκε να ζητήσει βοήθεια από τα πιο κοντινά από ιδεολογικής σκοπιάς κόμματα τα οποία λειτουργούσαν σε τοπικό επίπεδο. Τα κόμματα αυτά ήταν το καταλανικό CiU και το βασκικό PNV (Βασκικό Εθνικιστικό κόμμα), καθώς στις εκλογές του 1989 το PSOE μετά βίας είχε ξεπεράσει το 50% των εδρών. Μετά την απώλεια της πλειοψηφίας των εδρών από το PSOE στις εκλογές, η ισπανική πολιτική πέρασε σε μια νέα περίοδο που χαρακτηρίστηκε ως ευρωπαϊκή κανονικότητα. Κανένα κόμμα δεν κέρδιζε με απόλυτη πλειοψηφία εδρών, αλλά ο εκάστοτε νικητής ήταν αναγκασμένος να έρθει σε συμφωνία με κάποιο άλλο κόμμα, ώστε να μπορέσει να περάσει από τις συμπληγάδες της διαδικασίας ψήφου εμπιστοσύνης χάριν της κυβερνητικής σταθερότητας. Σ' αυτήν την περίοδο το πρόβλημα της δημιουργίας συνασπισμών έκανε την εμφάνισή του. Μέχρι εκείνη τη στιγμή το πρόβλημα λυνόταν με μεμονωμένες a la carte συμφωνίες με κόμματα που δεν πολιτεύονταν σε ολόκληρη την ισπανική επικράτεια.¹¹²

Επομένως, μπορεί να ειπωθεί ότι οι διαδικασίες δημιουργίας συνασπισμών διακρίνονται από τρία χαρακτηριστικά. Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι η τάση για τη δημιουργία μειοψηφικών κυβερνήσεων αποφεύγοντας παράλληλα τη σύναψη συμμαχιών, γεγονός που εξηγείται από τους στόχους που επιδιώκουν τα κόμματα σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Δεύτερον, κάθε συμφωνία που έκανε το εκάστοτε κυβερνών κόμμα, χωρίς την απόλυτη πλειοψηφία, ήταν με περιφερειακά κόμματα. Τέλος, ακόμη και το κόμμα που είχε την πλεονεκτική θέση, όπως

¹¹¹ Reniu, Josep M. "Spain is different" explaining minority governments by diverging party goals. 2011, σ. 116

¹¹² Στο ίδιο, σ. 117

αντίστοιχα συνέβαινε με το κόμμα των Πράσινων στη Σουηδία, δεν συμμετείχε στην κυβέρνηση.¹¹³

4.2.2. Ο ρόλος των περιφερειακών κομμάτων στη δημιουργία συμμαχιών

Σύμφωνα με τον Strøm, ο οποίος με τη σειρά του μελέτησε τα αποτελέσματα παλαιότερων ερευνητών ξεκινώντας από τους Herman και Pore, διέκρινε ότι από το 1975 και έπειτα σε 15 ευρωπαϊκές χώρες οι κυβερνήσεις ήταν μειοψηφικές. Το πρώτο σοβαρό στοιχείο στην έρευνά του είναι ότι η κοινοβουλευτική πλειοψηφία που είναι η βάση της κυβερνητικής σταθερότητας ούτε είναι απαραίτητη ούτε είναι το στοιχείο που επηρεάζει τις αποφάσεις. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια σχηματισμού κυβερνήσεων τα κόμματα ανεξάρτητα από την πολιτική επιρροή, επιδιώκουν την ενίσχυσή τους. Επομένως τα κόμματα δεν μπορούν να χαρακτηριστούν μόνο από την επιδίωξή τους για εξουσία. Η διαδικασία μπορεί να συνοψιστεί από την ισορροπία που δημιουργείται μεταξύ των οφελών που προέρχονται από τη συμμετοχή σε ένα κυβερνητικό σχήμα και του κόστους που συνεπάγεται αυτή η συμμετοχή. Αυτά τα κόστη και τα οφέλη μπορούν να γίνουν αντιληπτά είτε ευθέως υπό το πρίσμα μιας εκλογικής αναμέτρησης είτε εμμέσως δια της πολιτικής επιρροής. Στην πρώτη περίπτωση η απόφαση για τη μη συμμετοχή προέρχεται από τον φόβο για την απώλεια ψήφων εξαιτίας της συμμετοχής του κόμματος σε μια κυβέρνηση.¹¹⁴ Αυτή η απόφαση μπορεί να ερμηνευτεί όχι απλώς ως απροθυμία για τη συμμετοχή σε κυβέρνηση αλλά ως στάση αναμονής για την περίπτωση εμφάνισης ευνοϊκότερων συνθηκών.¹¹⁵

Κατά τον Strøm, τα περιφερειακά κόμματα αποτελούν μια λογική επιλογή για την εκπλήρωση συγκεκριμένων σκοπών. Έτσι, μια άρνηση συμμετοχής σε μια κυβέρνηση υποδηλώνει έναν βαθύτερο στόχο. Σχετικά με τους στόχους πρέπει να θεωρείται ως σχεδόν βέβαιον, ότι τα κόμματα είχαν περιορισμένους στόχους που αφορούσαν κυρίως τη συμμετοχή σ' ένα κυβερνητικό σχήμα αλλά και την αύξηση των ψηφοφόρων τους. Το μοντέλο που χρησιμοποιείται στο παράδειγμα της Ισπανίας λαμβάνει ως δεδομένο ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τις ηγεσίες των κομμάτων ικανοποιούν τουλάχιστον έναν από τους δύο στόχους. Εκτός από αυτό το δεδομένο, προσμετράται και η σημασία που αποδίδεται στον κάθε στόχο. Σύμφωνα λοιπόν με το μοντέλο του Bergman στο οποίο βασίζεται η ανάλυση του Strøm

¹¹³ Reniu, Josep M. "Spain is different" explaining minority governments by diverging party goals. 2011, σ. 118

¹¹⁴ Mackie, Thomas T., και Richard Rose. «General Elections in Western Nations During 1983.». 1984.

¹¹⁵ Reniu, Josep M. "Spain is different" explaining minority governments by diverging party goals. 2011, σ. 118

και περιγράφεται παραπάνω, κάθε κόμμα έχει τέσσερις στόχους οι οποίοι μπορούν να προσδιοριστούν μέσω ορισμένων ερωτήσεων:

- 1) Ποιες θα είναι οι επιπτώσεις στην ικανότητα του κόμματος να συμμετάσχει σε μια κυβέρνηση;
- 2) Κατά πόσο θα είναι δυνατό το κόμμα να επηρεάσει την παραγωγή πολιτικής, ανάλογα με την ιδεολογία του;
- 3) Πως θα επηρεαστεί η θέση του κόμματος σε μια εκλογική αναμέτρηση;
- 4) Θα υπάρξει διατάραξη της κομματικής συνοχής;

Η απάντηση αυτών των ερωτήσεων θα βοηθήσει στην αποσαφήνιση της διεργασίας που συντελείται κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης και της ιεράρχησης των στόχων. Ομολογουμένως οι στόχοι εφόσον είναι τέσσερις θα έπρεπε να έχουν ίση βαρύτητα μεταξύ τους. Στην πραγματικότητα όμως οι στόχοι αυτοί αλληλοεπηρεάζονται μεταξύ τους και μάλιστα μπορούν να τοποθετηθούν σε δυο κατηγορίες. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι κύριοι και οι βοηθητικοί στόχοι. Στην κατηγορία των κύριων ανήκουν οι στόχοι για τη συμμετοχή σε μια κυβέρνηση και αυτός της παραγωγής πολιτικής η οποία θα συμβαδίζει ιδεολογικά με το κόμμα. Στην κατηγορία των βοηθητικών ανήκουν οι στόχοι της αύξησης των ψήφων και η διατήρηση της κομματικής συνοχής. Αυτή η κατηγοριοποίηση, αν και τυπική, βοηθά στη μελέτη των ελλημένων αποφάσεων των ηγεσιών των κομμάτων. Για παράδειγμα, η απόφαση για τη μη συμμετοχή σε μια κυβέρνηση για την αύξηση των εκλογικών ποσοστών θα δώσει με τη σειρά της περισσότερη διαπραγματευτική ισχύ κατά τη διάρκεια της παραγωγής πολιτικής. Για τον λόγο αυτό ο Strøm επεξεργάστηκε το μοντέλο του Bergman και το τροποποίησε στις ανάγκες της μελέτης. Η πρώτη τροποποίηση λοιπόν αφορούσε την απλοποίηση της κλίμακας των επτά σημείων σε ένα σύστημα θετικών και αρνητικών επιπτώσεων. Ωστόσο, ίσως η σημαντικότερη τροποποίηση είναι η ενσωμάτωση στο σύστημα της σημαντικής διαφοράς που υπάρχει στην Ισπανία, δηλαδή της πολυεπίπεδης διάστασης στην οποία τα κόμματα πρέπει να λειτουργούν. Το σημείο ενδιαφέροντος είναι η κατανόηση της διαφοράς των στρατηγικών των κομμάτων ανάλογα με το επίπεδο δράσης. Τα στοιχεία λοιπόν της μελέτης έδειξαν ότι τα κόμματα ανάλογα με το επίπεδο στο οποίο λειτουργούν έχουν και διαφορετικές στρατηγικές αλλά και ιεράρχηση των στόχων τους. Αυτό είναι αναμενόμενο σε μια χώρα, όπως η Ισπανία, όπου οι υποεθνικές ή τοπικές ταυτότητες είναι πολύ ισχυρές. Εξάλλου μια συμφωνία μεταξύ ενός εθνικού και ενός τοπικού κόμματος δεν συνεπάγεται και συγκατοίκηση, αλλά μπορεί να διατηρείται μόνο για την κοινοβουλευτική αλληλοϋποστήριξη ή απλά ως μια διαφορετικής μορφής συμμαχία. Μάλιστα, όπως αναφέρεται και στην βιβλιογραφία, αυτή η αλλαγή

υλοποιήθηκε το 1993 στη συμφωνία μεταξύ του CiU και του PSOE. Περιλάμβανε την πολιτική θυσία του τμήματος του PSOE που δρούσε στην Καταλονία, προκειμένου το κόμμα που λειτουργούσε στο εθνικό επίπεδο να υλοποιήσει τους στόχους του. Αυτό αποδείκνυε εμμέσως πλην σαφώς ότι το υποεθνικό επίπεδο είχε βοηθητική αξία για το PSOE του εθνικού επιπέδου.¹¹⁶ Βέβαια, υπάρχει και η απλή περίπτωση της αλληλοϋποστήριξης, όπως συνέβη το 2000 με τη συμφωνία μεταξύ του CiU και του PP, για αλληλοϋποστήριξη στο εθνικό επίπεδο αλλά και στο περιφερειακό δηλαδή στην Καταλονία της οποίας η κυβέρνηση ελέγχονταν από το CiU.¹¹⁷

4.2.2.1. Δύο περίοδοι συμμαχιών: 1993-1996 και 1996-2000

Η θητεία της κυβέρνησης υπό τον González τον ΙΙΙ ήταν ταραχώδης εξαιτίας σκανδάλων διαφθοράς που συνεπαγόταν και μείωση της ισχύος. Παράλληλα τα κόμματα PP και το Κουμμουνιστικό κόμμα της Ισπανίας σκλήρυναν την αντιπολιτευτική τους στάση. Έχοντας να αντιμετωπίσει δύο απειλές από την αντιπολίτευση αλλά και τον εσωτερικό εμφύλιο μεταξύ των εκσυγχρονιστών και των γραφειοκρατών, ο González αποφάσισε να προσφύγει νωρίτερα στις κάλπες. Ήλπιζε να ωφεληθεί από το prestige της ομαλής διεξαγωγής των Ολυμπιακών αγώνων της Βαρκελώνης αλλά και της Διεθνούς Εκθέσεως της Σεβίλλης το 1992, σε μια περίοδο που η αντιπολίτευση ήταν απροετοίμαστη για τις εκλογές. Ο Ιούνιος του 1993 ξεκίνησε με την ανάγκη για συμμαχία να διαφαίνεται ως απαραίτητη. Ο Lorenzo Olarte του κόμματος από τις Κανάριες Νήσους προσέφερε την υποστήριξή του για μια μελλοντική κυβέρνηση από το PSOE. Παράλληλα ο Miquel Roca¹¹⁸ τόνισε ότι: *είναι ίσως η πρώτη φορά στην ιστορία του Καταλανισμού, όπου υφίσταται μια παρόμοια κατάσταση. Όταν δηλαδή εκτός από τη συνεισφορά σε μια κυβέρνηση η οποία ανταποκρίνεται στις πολιτικές ανάγκες της Ισπανίας, θα είμαστε πλέον και αριθμητικά απαραίτητοι.* Όπως κατέστη φανερό και από τον ίδιο, στόχος του ήταν κάποιος υπουργικός θώκος σε μια αριστερή κυβέρνηση. Ωστόσο οι ηγέτες του UDC και του CDC (τα δύο κόμματα που απαρτίζουν το CiU) δήλωσαν ότι δεν ενδιαφέρονται για καμιά συνεργασία. Παρ' όλα αυτά τρεις μέρες πριν τις εκλογές, όλοι ήταν βέβαιοι ότι η νέα κυβέρνηση θα αναγκαζόταν να αναζητήσει τη συνεργασία κάποιου άλλου

¹¹⁶ Aguilera, Cesáreo R. «Los socialistas ante los pactos de gobernabilidad de 1993 y 1996.» Granada.2001.

¹¹⁷ Reniu, Josep M. “Spain is different” explaining minority governments by diverging party goals. 2011, σ. 118-120

¹¹⁸ Miquel Rock: Επιφανής δικηγόρος και πολιτικός και ένας από τους πατέρες του Ισπανικού Συντάγματος

κόμματος, ενώ η El Pais, μια από τις πιο γνωστές ισπανικές εφημερίδες δημοσίευσε στη στήλη “Απόψεις” ένα άρθρο με τίτλο “Διακυβέρνηση και Συμμαχίες”¹¹⁹

*Η ανάπτυξη της Δημοκρατίας στην Ισπανία θα ξεκινήσει... όλες οι εναλλακτικές πρέπει να εξεταστούν χωρίς προκαταλήψεις. Αναζητώντας τη σταθερότητα, φαίνεται εύκολο να συμπεράνουμε ότι το ιδανικό δεν είναι μια κυβέρνηση μειοψηφίας με εύθραυστες ad hoc συμφωνίες για συγκεκριμένες νομοθετικές ρυθμίσεις ή εκτελεστικές αποφάσεις. Το ιδανικό είναι μια σταθερή κυβέρνηση που θα αντέξει μια ολόκληρη περίοδο ή μια κυβέρνηση συνασπισμού βασιζόμενη σε ένα συμπαγές πρόγραμμα μαζί με την πιστή και αμοιβαία πεποίθηση για την ολοκλήρωση της θητείας. Η προηγούμενη εμπειρία από το UCD μεταξύ του 1979 και 1982, που χαρακτηρίστηκε από τις δύσκολες ad hoc συμφωνίες, έδειξε ξεκάθαρα πόσο ασταθείς μπορούν να είναι τέτοιου είδους πλειοψηφίες.*¹²⁰

Παρ’ όλα αυτά ο Pujol, ηγέτης ενός των δυο κομμάτων που αποτελούσαν το CiU παρέμενε ακάθεκτος στην άποψή του για τη μη σύναψη συμφωνίας υποστηρίζοντας πως κάτι τέτοιο δεν θα γινόταν δεκτό από τους ψηφοφόρους του. Τελικώς οι εκλογές επιβεβαίωσαν το αναμενόμενο, καθώς το PSOE έχασε μεγάλο μέρος της εκλογικής του δύναμης και ήταν αναγκασμένο να αναζητήσει υποστήριξη κυρίως από τους καταλανούς και τους βάσκους εθνικιστές. Την ίδια στιγμή, τα μέλη του κόμματος εξέφρασαν την πεποίθηση ότι η χώρα βρίσκεται σε μια ιστορική στιγμή, καθώς παρουσιάζεται η ευκαιρία για να ξεπεραστεί η απουσία εθνικιστικών κομμάτων που δεν δρουν σε ολόκληρη την ισπανική επικράτεια απ’ την εθνική κυβέρνηση. Από την άλλη πλευρά το εθνικιστικό κόμμα των Κανάριων Νήσων εμφανίστηκε ανοικτό σε μια συμφωνία μεταξύ του PSOE του CiU και του PNV. Βέβαια το κόμμα ενδιαφερόταν μόνο για μια συμφωνία που θα του απέφερε οικονομικά οφέλη έναντι της υποστήριξής του, αλλά σε καμία περίπτωση δεν υπήρχε η διάθεση δημιουργίας συνασπισμού. Παρότι τα εκλογικά αποτελέσματα καθιστούσαν τη συνεργασία μεταξύ των PSOE και του IU (Ενωμένη Αριστερά) ως μια λύση που απορρίφθηκε και από τα δύο κόμματα αφού το IU απέρριπτε οποιαδήποτε μορφής συμφωνίας ή συμμαχίας και το PSOE δεν θεωρούσε τη συμμαχία με το πρώτο ως μια βιώσιμη λύση. Επομένως η μόνη λύση που απέμεινε είναι η συμμαχία του PSOE με το CiU. Αν η συμφωνία υλοποιούνταν, θα σχηματίζονταν μια κυβέρνηση με 176 έδρες αποτελούμενη από δύο κόμματα και θα ήταν σύμφωνα με τη θεωρία παιγνίων μια minimal winning συμμαχία. Αυτό δεν συνέβη, καθώς τα δύο κόμματα το CiU και

¹¹⁹ Reniu, Josep M. “Spain is different” explaining minority governments by diverging party goals. 2011, σ. 120-121

¹²⁰ EL PAIS. ‘Gobernabilidad y alianzas’. EL PAIS. 1993.

https://elpais.com/diario/1993/06/03/opinion/739058402_850215.html.

το PNV αρνήθηκαν την πρόταση με τρόπο όμως που δεν θα προκαλούσε τη μήνη των ψηφοφόρων. Περί αυτού ο Pujol δήλωσε¹²¹:

*Αν αναλάβουμε κάποιο χαρτοφυλάκιο θα ήταν σαν να κάνουμε χάρη στο PSOE. Το χαρτοφυλάκιο δεν αποτελεί στοιχείο διαπραγμάτευσης για εμάς. Δεν σκεφτήκαμε ποτέ υπέρ μιας συμφωνίας, αφού για εμάς κάτι τέτοιο δεν υφίσταται. Μπορούμε μόνο να δράσουμε υπεύθυνα και να αποφύγουμε μια αδιέξοδη πολιτική κατάσταση.... Χωρίς τις οικονομικές αποφάσεις υπέρ της Καταλονίας, θα πρέπει να καταψηφίσουμε τον González. Αν αγνοήσει την επιθυμία μας για την βελτίωση της αυτοδιαχείρισης θα πρέπει να τον καταψηφίσουμε; Επίσης θέλουμε να ξέρουμε πως θα χρηματοδοτηθεί η δημόσια υγεία και έχουμε ερωτήσεις και για άλλους τομείς της δημόσιας διοίκησης. Χωρίς απαντήσεις σε όλες αυτές τις ερωτήσεις δεν θα μπορούσαμε να στηρίζουμε την ψήφιση του προϋπολογισμού.*¹²²

Ενώ ο Anasagasti, δηλαδή ο ηγέτης το PNV δήλωσε:

*Δεν έχουμε εμμονές για τα χαρτοφυλάκια. Σε κάθε περίπτωση, αυτά αφορούν το τέλος της διαδικασίας. Για τη σύναψη μιας σταθερής συμφωνίας, πρέπει να υπάρξει μια συνθήκη για τις συμφωνίες και τις διαφωνίες. Πρέπει να υπάρξει μια επιτροπή για την συμφωνία και πρέπει να υπάρξουν συνομιλίες για τη λειτουργία των κοινοβουλευτικών ομάδων και στο τέλος, αν είναι δυνατόν, να υπάρξουν συνομιλίες και για τα χαρτοφυλάκια..*¹²³

Παράλληλα το CiU διατήρησε μια διαφορετική στάση, καθώς αρχικά αρνήθηκε τη δημιουργία συνασπισμού, αλλά αργότερα δέχτηκε μια κοινοβουλευτική συμφωνία. Αυτή η τακτική ήταν ωφέλιμη για το κόμμα καθώς μπορούσε να αποκτήσει τους καρπούς αυτής της συνεργασίας χωρίς το πολιτικό κόστος της συμμετοχής σε μια κυβέρνηση. Εξάλλου, υπήρχε και το επιπλέον όφελος, καθώς μια πιθανή συνεργασία με το PSOE, μιας κυβέρνησης μειοψηφίας, θα σήμαινε την ελαχιστοποίηση της αντιπολίτευσης απέναντι στο CiU στο περιφερειακό Κοινοβούλιο της Καταλονίας. Το αποτέλεσμα για την Ισπανία ήταν η δημιουργία μιας κυβέρνησης χωρίς συνασπισμό. Για τα κόμματα, όπως το PSOE, αυτό σήμαινε μια προσωρινή ανακοπή της καθοδικής πορείας του αριθμού των ψηφοφόρων από το 1982. Αντίθετα για το CiU, αυτή ήταν μια σημαντική στιγμή για την ιστορία του, αφού απέκτησε έναν σημαντικό ρόλο στην εθνική

¹²¹ Reniu, Josep M. 2011. "Spain is different" explaining minority governments by diverging party goals. Routledge, σ.121

¹²² Diez, Anabel, και Luis R Aizpeolea. 'Pujol rechaza formar Gobierno con González.' EL PAIS. 1993. https://elpais.com/diario/1993/06/25/espana/740959223_850215.html.

¹²³ Gosepe, Pedro. 'El PNV intentará llegar a acuerdos, según Anasagasti'. EL PAIS. 26 Ιούnius 1993. https://elpais.com/diario/1993/06/26/espana/741045602_850215.html.

πολιτική σκηνή της Ισπανίας και κατάφερε να αφαιρέσει την οποιαδήποτε αντιπολιτευτική ισχύ του PSOE στην Καταλονία.¹²⁴

4.2.3. Τα συμπεράσματα από τη μελέτη της περίπτωσης της Ισπανίας

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε προσπάθεια για την κατανόηση των αιτίων που οδηγούν τελικά στην αποφυγή δημιουργίας συνασπισμών και στη σύναψη μόνο συμφωνιών αλληλοϋποστήριξης που οδήγησαν στη δημιουργία κυβερνήσεων μειοψηφίας. Αυτό δε συνέβη μόνο την περίοδο 1993-1996 αλλά επτά ακόμη φορές. Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του κεφαλαίου, για να προχωρήσει η διερεύνηση αυτή της περίπτωσης έπρεπε το μοντέλο του Bergman να τροποποιηθεί καταλλήλως, δεδομένης και της διαφορετικότητας της κάθε περίπτωσης. Σ' αυτή λοιπόν την περίπτωση, έμφαση δόθηκε στις επιλογές των ηγεσιών των κομμάτων κατά τη διάρκεια της λήψης αποφάσεων. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι αποφάσεις καθώς και η ιεράρχηση των στόχων γινόταν με βάση την πολιτική αρένα στην οποία δρα το κόμμα. Για παράδειγμα, τα κόμματα που λειτουργούν και στο εθνικό επίπεδο έχουν μια σειρά από κύριους στόχους οι οποίοι υποβοηθούνται από μια σειρά δευτερευόντων. Αντίθετα, για τα περιφερειακά κόμματα οι στόχοι σχεδόν εναλλάσσονται και από δευτερεύοντες γίνονται κύριοι, αλλαγή που όμως επηρεάζεται και από τις συνθήκες που επικρατούν στην εκάστοτε περιφερειακή σκηνή. Αποτελεί βέβαια συνήθη πρακτική στην Ισπανία, όπως φαίνεται και στις εκλογές του 1993, η σύναψη μιας απλής κοινοβουλευτικής συμφωνίας με ένα μη εθνικό αλλά περιφερειακό κόμμα. Ανακεφαλαιώνοντας λοιπόν, η ειδοποιός διαφορά που οδήγησε στα συγκεκριμένα αποτελέσματα έγκειται στην αξιολόγηση των συμφωνιών με τα εθνικά κόμματα από τα περιφερειακά, ανάλογα με την ιεράρχηση των στόχων τους.¹²⁵

¹²⁴ Reniu, Josep M. "Spain is different" explaining minority governments by diverging party goals. 2011, σ. 122

¹²⁵ Στο ίδιο, σ. 125-126

4.3. Το παράδειγμα της Γερμανίας

4.3.1. Η Γερμανία και οι μεγάλοι συνασπισμοί

Οι μεγάλοι συνασπισμοί είναι το χαρακτηριστικό που συνδέεται με την πολιτική σκηνή της Γερμανίας αλλά και της Αυστρίας. Η Γερμανία διένυσε στην μεταπολεμική περίοδο τρεις περιόδους μεγάλου συνασπισμού. Η πρώτη περίοδος ξεκινά το 1966 και κλείνει το 1969, η δεύτερη από το 2005 μέχρι το 2009 και η τρίτη από το 2013 μέχρι το 2017. Όμως όλα δείχνουν ότι θα υπάρξει και μια νέα περίοδος, εφόσον το SPD κάνει δεκτή την πρόταση του ηγέτη του Martin Schultz¹²⁶ για μια νέα συνεργασία με το CDU της Angela Merkel. Στο σημείο αυτό δίνεται ένας ορισμός για τον μεγάλο συνασπισμό, καθώς μεγάλος θεωρείται μόνο όταν υπάρχει η συνεργασία των δύο μεγάλων κομμάτων στη Γερμανία, δηλαδή του SPD και του CDU. Αυτά τα δύο κόμματα, που είναι και μεγάλοι αντίπαλοι στην πολιτική σκηνή της Γερμανίας μετά τον Β΄ ΠΠ, όταν συνεργαστούν, ελέγχουν το μεγαλύτερο μέρος των εδρών. Ιστορικά αυτό συνέβαινε και στις τρεις περιόδους, καθώς μεταξύ 1966 και 1969 ήλεγχαν τις 447 από τις 499 έδρες. Αυτό συνεχίστηκε και τις δύο επόμενες περιόδους με μικρές διαφοροποιήσεις. Εδώ είναι σημαντικό να επισημανθεί ο όρος που χρησιμοποιείται στην κλασική θεωρία συμμαχιών. Στην πραγματικότητα οι συνασπισμοί αυτοί είναι minimal winning ή απλά υπερμεγέθεις. Σε σχέση με τις έδρες, οι μεγάλοι συνασπισμοί δεν μπορούν να θεωρηθούν minimal winning λόγω του αριθμού των εδρών που συγκεντρώνουν. Εξάλλου, αυτό το σύστημα που λειτουργεί στη Γερμανία και στην Αυστρία θεωρείται πολύ δύσκολο, ως ακατόρθωτο, να λειτουργήσει σε άλλες χώρες. Επιπλέον ορισμένοι ερευνητές αμφισβητούν τον συσχετισμό του μεγάλου συνασπισμού με τη συνεργασία μεταξύ των CDU/CSU και SPD. Ένα ακόμη κριτήριο που ξεχωρίζει τους μεγάλους συνασπισμούς είναι ο ενωτικός χαρακτήρας, καθώς καταφέρνει να ενώσει μεγάλους αντιπάλους, γεγονός που δεν συμβαίνει εύκολα σε άλλες χώρες με πολυκομματικά πολιτικά συστήματα. Ιστορικά αυτή η προσπάθεια ξεκίνησε ως ένα μέσο για την επικοινωνία των μεγάλων αντιπάλων στη μεταπολεμική Γερμανία. Παρόλο που αυτές οι ανάγκες 80 χρόνια μετά έχουν εκλείψει, η ανάγκη για μια κοινή αντιμετώπιση μεγάλων προβλημάτων παραμένει, όπως θα συνέβαινε σε ένα

¹²⁶ Connolly, Kate. 'Embattled Schulz tries to sell coalition deal to sceptical SPD'. The Guardian, 2018. <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/17/germany-social-democrats-divided-grand-coalition-vote-angela-merkel>.

πολυκομματικό σύστημα το οποίο είναι κατακερματισμένο. Σταδιακά οι μεγάλοι συνασπισμοί απέκτησαν βαρύνουσα σημασία, εξαιτίας κάποιων χαρακτηριστικών και πλεονεκτημάτων.¹²⁷

Αρχικά και δεδομένης της αριθμητικής υπεροπλίας των μεγάλων συνασπισμών στις κοινοβουλευτικές διαδικασίες, είναι φανερό ότι οι πολιτικές αλλαγές γίνονται με μεγαλύτερη ευκολία. Αυτό σημαίνει ότι το πρόβλημα, που στα γερμανικά λέγεται ως Reformstau, δηλαδή η ψήφιση απαραίτητων και σημαντικών νομοσχεδίων. Αυτά όμως έχουν μεγάλες πιθανότητες να καταψηφιστούν εξαιτίας των ισχυρών μέσων veto, αλλά και των μικρών κυβερνητικών συνασπισμών. Ακόμη σημαντικό στοιχείο είναι και η διαφορά μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης περιόδου, καθώς η κυβέρνηση Kiesinger, όταν ανέλαβε την εξουσία, είχε στη διάθεσή της δύο χρόνια μέχρι τις επόμενες εκλογές, ενώ η κυβέρνηση Merkel έπρεπε να επιβιώσει μια ολόκληρη τετραετία. Αυτό σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει ότι σ' έναν μεγάλο συνασπισμό δεν υπάρχουν εμπόδια και διαμάχες.¹²⁸

4.3.2. Οι δυσκολίες της συνύπαρξης σε έναν μεγάλο συνασπισμό

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ανάμεσα στα θετικά της συνύπαρξης είναι ότι συνεργάζονται τα δύο μεγαλύτερα κόμματα. Αυτό αυτομάτως συνεπάγεται ότι μια κυβέρνηση μπορεί με πολύ μεγαλύτερη άνεση, όχι ότι δεν αποτελεί πλήγμα, να αντιμετωπίσει κάποια αποχώρηση κοινοβουλευτική ή αλλαγή της ψήφου. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι η παραγωγή πολιτικής έχει την ευκαιρία να είναι μακράς διάρκειας. Μια τέτοια συνεργασία ταυτόχρονα συνεπάγεται ότι τα δύο μεγάλα κόμματα είναι εκτός από συνεργάτες και ανταγωνιστές, καθώς υπάρχουν τρεις σκόπελοι που δυσχεραίνουν τη συνεργασία και την επικοινωνία. Ο πρώτος είναι οι υπουργικοί θώκοι, ο δεύτερος σκόπελος είναι η παραγωγή πολιτικής και ο τρίτος είναι το θέμα των ψήφων.¹²⁹

4.3.3. Οι υπουργικοί θώκοι

Όπως αναφέρθηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια, για τους ερευνητές των πολιτικών επιστημών η κατανομή των θέσεων είναι σχεδόν αναλογική των ποσοστών των κομμάτων. Σε αντίθεση με τους συνασπισμούς μικρών κομμάτων τα μέλη των μεγάλων συνασπισμών

¹²⁷ Miller, Bernhard, και Wolfgang C. Müller. «Managing Grand Coalitions: Germany 2005-2009.». 2010, σ. 333

¹²⁸ Στο ίδιο, σ. 333-334

¹²⁹ Στο ίδιο, σ. 334

αναγκάζονται να παραχωρήσουν θέσεις στο Υπουργικό Συμβούλιο που σημαίνει ότι ακόμη και πολιτικοί μεγάλης εμπέλειας δεν θα αναλάβουν κάποιο υπουργείο χάριν της συνεργασίας και της επικοινωνίας. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα εσωτερικής αντιπολίτευσης από βουλευτές με μεγάλο έρεισμα εσωκομματικά και εξωκομματικά. Ωστόσο το ύψιστο κόστος για τη συνεργασία δεν είναι άλλο παρά από το αξίωμα του πρωθυπουργού. Αυτή η θέση μπορεί να δημιουργήσει μόνιμες εντάσεις μέσα στο συνασπισμό, καθώς ο λιγότερος ισχυρός παράγοντας, δηλαδή το δεύτερο κόμμα, θα προσπαθεί να κερδίσει αυτή τη θέση. Η σύγκρουση αυτή μπορεί να πάρει πολλές μορφές, όπως η αλληλοκατηγορία και η δυσφήμιση για τις λάθος πολιτικές επιλογές, που μπορεί να συμβούν κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης.¹³⁰

4.3.4. Η παραγωγή πολιτικής

Κατά τη διάρκεια της δημιουργίας των συνασπισμών, οι εταίροι πρέπει να σκεφθούν τι επιπτώσεις θα υπάρχουν στην παραγωγή πολιτικής από αυτή τη συμμαχία. Οι περισσότερες θεωρίες που ασχολούνται με τη δημιουργία των συνασπισμών λαμβάνουν ως δεδομένο ότι κεντρικό ρόλο στην απόφαση για τη συνεργασία έχουν οι επιπτώσεις στην πολιτική. Μπορεί η συνεργασία να επιβάλει υποχωρήσεις, αλλά για τα κόμματα η παραγωγή πολιτικής και το ιδεολογικό κενό που τα χωρίζει, αποτελούν νεκρή ζώνη. Μια ζώνη που πολύ δύσκολα θα δεχθεί κάποιος να την υπερπηδήσει και να ξεπεράσει τα όριά του. Υπό κανονικές συνθήκες ένα κόμμα μπορεί να καταφέρει να περάσει τις πολιτικές που βρίσκονται σε μικρή ιδεολογική απόσταση από αυτό, συνεργαζόμενο μ' ένα μικρότερο κόμμα το οποίο συνήθως θα αρκестεί στην επιρροή συγκεκριμένων θεμάτων, αφήνοντας τα υπόλοιπα στην κρίση του μεγαλύτερου κόμματος. Βέβαια αυτό που παρατηρείται στους μεγάλους συνασπισμούς είναι ότι τα δύο κόμματα που συνεργάζονται, προέρχονται από αντίθετους πολιτικούς χώρους, στοιχείο που συνεπάγεται και αντίθετες ιδεολογίες ή μεγάλη ιδεολογική απόσταση. Ακόμη και εδώ σ' ένα τόσο σημαντικό θέμα η λέξη κλειδί είναι ο συμβιβασμός, εφόσον θέλουν να πετύχουν.¹³¹

¹³⁰ Miller, Bernhard, και Wolfgang C. Müller. «Managing Grand Coalitions: Germany 2005-2009.». 2010, σ. 334-335

¹³¹ Στο ίδιο, σ. 335

4.3.5. Οι ψήφοι

Στους μεγάλους συνασπισμούς οι απώλειες ψήφων του ενός είναι συνήθως μεγάλο όφελος για τον δεύτερο εταίρο. Αυτή η λογική επικρατούσε για μεγάλο διάστημα τόσο στη Γερμανία όσο και στην Αυστρία. Οι μικρές απώλειες των CDU/CSU σήμαιναν σημαντικά οφέλη για το SPD. Η κατάσταση άλλαξε με τη δεύτερη περίοδο δηλαδή από το 2005 μέχρι το 2009, όπου η απώλεια της τάξεως του 0,5% για το CDU σήμαινε μια απώλεια 11,2% για το SPD. Κάθε φορά που οι εταίροι συμφωνούν σε συμβιβασμούς, αυτό δημιουργεί κίνητρα για τη μετακίνηση ψήφων. Ακόμη και αν οι ψηφοφόροι δελεάζονται ελάχιστα από τα κεντρικά κόμματα, θα μπορούσαν να επιλέξουν κόμματα της αντιπολίτευσης, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν σαφώς προσδιορισμένες θέσεις. Εν ολίγοις, οι μεγάλοι συνασπισμοί αποτελούν μια δύσκολη επιλογή για τα κόμματα, γιατί συνήθως συνεπάγονται απώλειες παρά ιδιαίτερα σημαντικά οφέλη.¹³²

4.3.6. Η διοίκηση των μεγάλων συνασπισμών

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι μεγάλοι συνασπισμοί μπορεί να προκαλούν δυσκολίες στα κόμματα, αλλά τους επιτρέπουν ταυτόχρονα να παράγουν πολιτική πιο εύκολα. Όλες αυτές οι διεργασίες και οι μεταβλητές θέτουν εμπόδια στην εύρυθμη λειτουργία τους. Για τον λόγο αυτό, το θέμα της διοίκησης και λειτουργίας αυτών των συνασπισμών γίνεται συχνά αντικείμενο μελέτης. Η επικρατούσα στρατηγική είναι η εναπόθεση της αρμοδιότητας για την παραγωγή πολιτικής στους εκάστοτε υπουργούς. Αυτή η στρατηγική αυτομάτως δημιουργεί μια σειρά προβλημάτων. Ένας υπουργός, εκτός από μέλος της κυβέρνησης, είναι και μέλος ενός κόμματος αλλά και υπεύθυνος ενός ολόκληρου τμήματος της κυβέρνησης. Αυτά τα δύο στοιχεία, που αποτελούν μέρος της ταυτότητας όλων των υπουργών, είναι φυσικό να έχουν προτεραιότητα έναντι της ευημερίας ενός συνασπισμού που μπορεί να οδηγήσει σε μια σειρά δράσεων. Ως αντίμετρο στην εμφάνιση αυτού του προβλήματος, έχουν συσταθεί διάφορα όργανα, είτε πριν είτε μετά τη δράση του υπουργού. Αυτά τα όργανα έχουν ως στόχο τη δημιουργία μιας κοινής θέσης των μελών του συνασπισμού ακόμη και πριν το Υπουργικό Συμβούλιο αναλάβει τα καθήκοντά του.¹³³

¹³² Miller, Bernhard, και Wolfgang C. Müller. «Managing Grand Coalitions: Germany 2005-2009.». 2010, σ. 335

¹³³ Στο ίδιο, σ. 335-336

Το πιο χαρακτηριστικό και διαδεδομένο μέτρο σ' αυτήν την κατεύθυνση είναι η παρακολούθηση μέσω ενός "φύλακα" (Watchdog) της δράσης του υπουργού. Συνήθως αυτό γίνεται με τον διορισμό ενός υφυπουργού διαφορετικού κόμματος από αυτό του υπουργού. Οι υφυπουργοί αυτοί πέρα από όποιες αρμοδιότητες έχουν, πρέπει να παρακολουθούν τη δράση του υπουργού και να ενημερώνουν το κόμμα τους για τυχόν αλλαγές στην προκαθορισμένη πολιτική. Παράλληλα με τον προηγούμενο μηχανισμό, λειτουργεί και ένας άλλος μηχανισμός ο οποίος μεταβιβάζει τον έλεγχο από το επίπεδο της εξουσίας στο κοινοβουλευτικό μέσω των επιτροπών. Μάλιστα δύο επιστήμονες οι Kim και Loewenberg υποστηρίζουν ότι ο ρόλος των επικεφαλής των κοινοβουλευτικών επιτροπών είναι παρόμοιος με τον ρόλο που επιτελούν οι υφυπουργοί. Οι επικεφαλής έχοντας στη διάθεσή τους το όπλο των χρονικών περιορισμών μπορούν να πιέσουν τους υπουργούς μέσω της καθυστέρησης της ψήφισης ενός νομοσχεδίου, ώστε να βρεθεί κάποια συμβιβαστική λύση. Αυτό όμως δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι οι επιτροπές λειτουργούν με δικτατορικό τρόπο ούτε ότι η κομματική γραμμή εξαρτάται και επιβάλλεται άμεσα μέσω των επιτροπών. Αντίθετα, οι επιτροπές θα ελέγξουν τους υπουργούς για τυχόν αποκλίσεις από τα συμφωνηθέντα και αν υπάρχουν θα κάνουν τροποποιήσεις στα νομοσχέδια πριν την ψήφισή τους. Στο σημείο αυτό γίνεται σαφής η σημασία της συμφωνίας μεταξύ των εταίρων. Αυτές οι συμφωνίες ουσιαστικά έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα για τα κυβερνώντα κόμματα και συνήθως περιλαμβάνουν τις προεκλογικές υποσχέσεις μεταξύ των δύο για τα σχεδιαζόμενα νομοσχέδια. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η λέξη κλειδί για την επιβίωση των συνασπισμών είναι ο συμβιβασμός μεταξύ των εταίρων. Τα παράγωγα του συμβιβασμού περιλαμβάνονται στην γραπτή συμφωνία και παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία ανά περίπτωση. Οι μελετητές μάλιστα χωρίζουν τους συμβιβασμούς σε σαφείς και σε ασαφείς. Οι συμβιβασμοί με σαφές περιεχόμενο διατυπώνονται διαφορετικά γλωσσικώς ως προς την αντιμετώπιση των διαφορετικών θεμάτων. Αντίθετα οι ασαφείς συμβιβασμοί επικεντρώνονται περισσότερο στη διαδικασία της λήψης αποφάσεων στο εσωτερικό του συνασπισμού, παρά στο ίδιο το πρόβλημα. Στην πραγματικότητα οι συμφωνίες/συμβιβασμοί έχουν συνήθως ασαφή χαρακτήρα γιατί η κατά μέτωπο επίθεση σε ένα πρόβλημα, το οποίο μπορεί να είναι ευαίσθητο για ένα κόμμα από εκλογικής απόψεως, αναπόφευκτα θα δημιουργήσει τριβές μεταξύ των εταίρων. Επιπλέον και προς την ίδια κατεύθυνση, δηλαδή για την επιβίωση του συνασπισμού, ένα τόσο σοβαρό ζήτημα μπορεί να τεθεί ρητώς εκτός συμφωνίας.¹³⁴

¹³⁴ Miller, Bernhard, και Wolfgang C. Müller. «Managing Grand Coalitions: Germany 2005-2009.». 2010, σ. 337

Οι συμφωνίες στο εσωτερικό των συνασπισμών είναι συνήθεις ιδίως στις ευρωπαϊκές χώρες, καθώς το 63% βασίζεται σε μια τέτοια συμφωνία. Πληθώρα μελετών μάλιστα υποδεικνύουν ότι σημαντικό τμήμα της συμφωνίας εντάσσεται στο κυβερνητικό έργο. Τα ποσοστά διαφέρουν με 50% για το Βέλγιο και την Ολλανδία από το 1970 μέχρι το 2000 περίπου, ενώ στη Γερμανία το ποσοστό έφτασε στο 73% για τον συνασπισμό Πράσινων και SPD το 1998.¹³⁵

Ο δεύτερος τύπος διοίκησης, που προσφάτως άρχισε να αποτελεί και αντικείμενο εντατικής έρευνας, αφορά ειδικά σχεδιασμένους μηχανισμούς διαχείρισης συγκρούσεων. Οι τομείς αυτοί χωρίζονται σε εσωτερικούς, μεικτούς και εξωτερικούς, ανάλογα με την προέλευση των μελών. Στους εσωτερικούς μηχανισμούς τα μέλη προέρχονται αποκλειστικά από το Υπουργικό Συμβούλιο, στις μεικτές τα μέλη εκτός από την κυβέρνηση προέρχονται και από κομματικούς μηχανισμούς, ενώ στους εξωτερικούς αποκλείονται τα μέλη της κυβέρνησης. Το όφελος από τη χρήση τους είναι ότι κυρίως μεικτοί μηχανισμοί, γνωστοί και ως επιτροπές συνασπισμού, βοηθούν στην επιβίωση του συνασπισμού και απομακρύνουν τον κίνδυνο της πρόωμης κατάρρευσης πριν το πέρας της θητείας.¹³⁶

4.3.7. Σύγκριση των μεθόδων διακυβέρνησης

Κάθε μέθοδος και κάθε μέτρο έχει τα δικά του πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα και είναι στην κρίση των εταίρων να αποφασίσουν πως θα περιορίσουν τις απώλειές τους στη διάρκεια της θητείας τους. Σε σύγκριση με άλλους συνασπισμούς, οι μεγάλοι συνασπισμοί είναι πιθανότερο να υιοθετήσουν κάποιο από αυτά τα μέτρα. Άλλωστε, όπως αποδεικνύουν και τα στοιχεία, σχεδόν όλοι οι μεγάλοι συνασπισμοί υιοθέτησαν την υπογραφή μιας συμφωνίας πριν την ανάληψη των καθηκόντων τους έναντι του 63% των συμμαχικών μικρών κομμάτων. Επιπλέον το 94% των μεγάλων συνασπισμών δημιούργησε επιτροπές ελέγχου έναντι του 49% των μικρότερων κομμάτων. Τέλος, η λύση του διορισμού υφυπουργού/επόπτη υιοθετήθηκε σε ποσοστό 76% στους μεγάλους, ενώ αρκέστηκε στο 51% στους μικρούς. Αυτό που αναδεικνύεται εδώ είναι, ότι εφόσον υπάρχει η ανάγκη για συνασπισμό, τότε είναι απαραίτητη η διαφύλαξη της σταθερότητάς του από την αρχή και πριν τη δημιουργία του. Ωστόσο πρέπει

¹³⁵ Miller, Bernhard, και Wolfgang C. Müller. «Managing Grand Coalitions: Germany 2005-2009.». 2010, σ. 337

¹³⁶ Στο ίδιο, σ. 337-338

να είμαστε επιφυλακτικοί, καθώς δε σημαίνει ότι η χρήση των μηχανισμών βοηθά, αφού η επιλογή τους πρέπει να γίνεται και με βάση τη σύνθεση του συνασπισμού.¹³⁷

4.3.8. Γερμανία ο δεύτερος Μεγάλος Συνασπισμός

Η θητεία του δεύτερου μεγάλου συνασπισμού διέφερε πολύ από τη θητεία του πρώτου. Αρχικά ο πρώτος μεγάλος συνασπισμός δημιουργήθηκε με την εθελοντική συνεργασία μετά την κατάρρευση του συνασπισμού των CDU/CSU και FDP, καθώς αναγνωρίστηκε η ανάγκη για την αντιμετώπιση σοβαρών ζητημάτων μέσω μεγάλων μεταρρυθμίσεων. Οι δύο εταίροι συμφώνησαν σε μια ατζέντα, ομολογουμένως περιορισμένη, καθώς μέχρι τις επόμενες εκλογές είχαν στη διάθεσή τους λιγότερα από τρία χρόνια. Το 2005 όμως η κατάσταση στο πολιτικό σκηνικό ήταν τελείως διαφορετική, αφού ο μεγάλος συνασπισμός ήταν η μοναδική λύση για μια κυβέρνηση πλειοψηφίας. Η εναλλακτική ήταν μια τρικομματική συμμαχία που είχε την αριθμητική υπεροχή αλλά ήταν εξαιρετικά ασταθής, καθώς το FDP αρνούνταν να συνεργαστεί με τους Πράσινους και η Αριστερά είχε αποκλειστεί τελείως. Εξάλλου, γινόταν προσπάθεια να αποφευχθεί η δημιουργία ενός ασταθούς συνασπισμού, όπως είχε συμβεί με την προηγούμενη συνεργασία μεταξύ FDP και Πράσινων.¹³⁸

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο πρώτος μεγάλος συνασπισμός δεν δημιουργήθηκε στην αρχή της Κοινοβουλευτικής περιόδου, γεγονός που καθιστούσε την προεκλογική συμφωνία μη αναγκαία, καθώς η συμφωνία των εταίρων ήταν σε μεγάλο βαθμό δεδομένη για το περιεχόμενο της ατζέντας της κυβέρνησης. Επιπλέον και τα δύο κόμματα συμφωνούσαν στη μεταρρύθμιση για την ευμάρεια, αν και η σύγκλιση απόψεων δεν αφορούσε όλους τους τομείς. Παρ' όλα αυτά το ποσοστό ήταν ικανοποιητικό ώστε να προχωρήσει το εγχείρημα. Αντίθετα, οι εκλογές του 2005 βρήκαν τους υποψήφιους εταίρους με περισσότερες διαφορές παρά κοινά σημεία. Βασικότερη όλων ήταν η διαφοροποίηση των απόψεων για τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις του συστήματος υγείας και επεκτείνονταν στο ζήτημα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας και της ιδιωτικοποίησης των γερμανικών σιδηροδρόμων.¹³⁹

Ο συνασπισμός υπό την Καγκελάρια Merkel απολάμβανε των πλεονεκτημάτων της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας που έφτανε το 72,7 στο Κοινοβούλιο, ενώ στην Άνω Βουλή η

¹³⁷ Miller, Bernhard, και Wolfgang C. Müller. «Managing Grand Coalitions: Germany 2005-2009.». 2010, σ. 338

¹³⁸ Στο ίδιο, σ. 339-340

¹³⁹ Στο ίδιο, σ. 340

κατάσταση ήταν λιγότερο ευχάριστη, καθώς μετά τις εκλογές σε ορισμένα κρατίδια το ποσοστό έπεσε από το 52% στο 42%. Επίσης στο Υπουργικό Συμβούλιο οι θέσεις είχαν μοιραστεί εξ ημισείας, καθώς το SDP ήλεγχε οχτώ από τα δεκατέσσερα υπουργεία αλλά το CDU/CSU ήλεγχε την Καγκελαρία. Αυτή η διανομή σήμαινε και ελάχιστες συγκρούσεις για το θέμα αυτό. Ωστόσο, τα κόμματα είχαν μεγάλο χάσμα ιδεολογιών που αποτυπώνεται και στη συμφωνία μεταξύ των εταίρων. Ενδεικτικό στοιχείο του χάσματος που υπήρχε, είναι η γραπτή συμφωνία που ήταν ιδιαίτερα μακροσκελής και λεπτομερής φτάνοντας τις σαράντα τέσσερις χιλιάδες λέξεις και ξεπερνώντας κάθε παρόμοια συμφωνία τουλάχιστον μέχρι το 1999. Μάλιστα το 96% του κειμένου αφορούσε τις πολιτικές της κυβέρνησης με μόλις το 4% να αφορά εισαγωγικές παρατηρήσεις. Στη συμφωνία περιλαμβάνονταν ακόμη και οι διαδικασίες για την παραγωγή πολιτικής, οι διαδικασίες ψήφισης ακόμη και θεμάτων που δεν υπήρχε συμφωνία και βέβαια αναφερόταν ρητώς ότι κάθε κόμμα είχε το δικαίωμα του βέτο στις υπουργικές αποφάσεις. Αξιοσημείωτο είναι ότι το τελευταίο μέτρο, παρότι έχει υπάρξει και σε άλλες συμφωνίες άλλων συνασπισμών, στη συγκεκριμένη περίπτωση ουσιαστικά αφαιρούσε από την Καγκελαρία το καθήκον του ορισμού της πορείας της κυβέρνησης (Richtlinienkompetenz).¹⁴⁰

Στη συμφωνία ακόμη γινόταν αναφορά στην κομματική ισοτιμία. Οι επιτροπές για παράδειγμα, στελεχώνονταν από υπουργούς και από τα δύο κόμματα, ενώ συμφωνήθηκε ο συντονισμός των γερμανικών θέσεων στη λήψη αποφάσεων για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Αλλάζοντας την πρακτική του πρώτου Μεγάλου Συνασπισμού, που αρνήθηκε να θεσπίσει έναν μηχανισμό επίλυσης συγκρούσεων από την αρχή του συνασπισμού, οι εταίροι το 2005 αποφάσισαν τη δημιουργία μιας επιτροπής.¹⁴¹

¹⁴⁰ Miller, Bernhard, και Wolfgang C. Müller. «Managing Grand Coalitions: Germany 2005-2009.». 2010, σ. 340-341

¹⁴¹ Στο ίδιο, σ. 341

COALITION MANAGEMENT MECHANISMS IN THE CDU/CSU–SPD GRAND COALITION
UNDER CHANCELLOR MERKEL

Management mechanism	Presence of mechanism
Existence of a public coalition agreement	Yes
Extensive policy agreement	Yes (96% of coalition agreement)
Voting discipline: bills	Yes
Voting discipline: other parliamentary proceedings	Yes – always
Coalition failure triggers re-election	No
Conflict management arena	Coalition committee
Coordination on staffing junior ministers	No (ministers can propose)
Coordination on posts outside the cabinet	Unclear (coordination among parliamentary party groups)
Screening through junior ministers	No [†]
Screening through committee chairpersons	Yes (11 committees chaired by coalition, 10 chairs screening corresponding minister)

Στο παραπάνω διάγραμμα διακρίνονται οι μηχανισμοί διοίκησης του συνασπισμού. Παρόλο που οι εταίροι επέλεξαν να επιλύουν τις περισσότερες διαφορές, εντούτοις οι υπουργοί είχαν την αυτονομία στην παραγωγή πολιτικής, χωρίς όμως τον έλεγχο από υφυπουργούς/επόπτες. Αντίθετα, είχαν το δικαίωμα οι υπουργοί να προτείνουν τους υφυπουργούς, που εκείνοι έκριναν κατάλληλους. Παράλληλα, ο παρόμοιος μηχανισμός ελέγχου, μέσω των επιτροπών, παρόλο που δεν αναφερόταν εμπράκτως τέθηκε σε ισχύ: σχεδόν όλες οι επιτροπές στελεχώνονται από βουλευτές διαφορετικού κόμματος από αυτού του αρμόδιου υπουργού. Αυτό συνέβη γιατί οι πρόεδροι των επιτροπών προωθήθηκαν μεταξύ των κομμάτων μόνο μετά την υπογραφή της συμφωνίας και την ανάληψη των καθηκόντων από την κυβέρνηση. Ομοίως συνέβαινε και πριν το 2005 με μια παρόμοια άτυπη συναίνεση που εξασφάλιζε ότι τα κόμματα, πλην ενός, συμφωνούσαν για την κατανομή των προέδρων των επιτροπών πολύ πριν από την πρώτη συνεδρίαση της Βουλής. Αυτό συνεπάγεται ότι, ο έλεγχος μέσω των προέδρων των επιτροπών μπορεί πράγματι να θεωρηθεί ως μέρος των εργαλείων που συμφωνήθηκαν στις διαπραγματεύσεις. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια του πρώτου Μεγάλου Συνασπισμού, το μέγεθος των επιτροπών για την εποπτεία και τον έλεγχο των υπουργών ήταν πολύ μικρότερο. Σε σχέση με το παρελθόν, σχεδόν όλοι οι πρόεδροι που προωθούνταν από τα κόμματα του συνασπισμού ήλεγχαν έναν υπουργό από το άλλο κυβερνητικό κόμμα, αντίθετα στο Υπουργικό Συμβούλιο της Καγκελαρίου Merkel, το αντίστοιχο μερίδιο ήταν μόνο 40%. Βέβαια όπως τονίζει και ο συγγραφέας, η αιτία μπορεί να οφείλεται στο ότι μετά τον ανασχηματισμό, δεν υπήρξε αλλαγή των μελών επιτροπής. Μια άλλη ιδιαιτερότητα των

Μεγάλων συνασπισμών στη Γερμανία είναι η συμμετοχή του CSU/CDU, καθώς υπάρχουν αρκετές φορές δυσκολίες στη σύγκλιση των απόψεων.¹⁴²

4.3.9. Οι συγκρούσεις και η συγκέντρωση εξουσίας υπό το πρίσμα της προεδρίας της ΕΕ και των G8

Όταν το 2007 η Γερμανία ανέλαβε την προεδρία των G8 και της ΕΕ, η επιρροή των κομμάτων του συνασπισμού μειώθηκε, καθώς οι υπερεθνικές αποφάσεις δεν στηρίζονται αποκλειστικά στα εθνικά κόμματα, αλλά αποτελούν μια πιο συλλογική διαδικασία. Εξάλλου οι απόψεις μεταξύ εταίρων για την πολιτική στους G8 και στην ΕΕ δε βρίσκονταν σε πλήρη συμφωνία. Το αποτέλεσμα ήταν ότι τα κυβερνητικά στελέχη και κυρίως τα υπουργεία, υπό τον έλεγχο του SPD, να δέχονται αυξανόμενες πιέσεις από την Καγκελαρία. Αυτή η περίοδος έδωσε την ευκαιρία στο CSU/CDU να πιέσει για αλλαγές. Ήδη από την αρχή των διαπραγματεύσεων για τη δημιουργία του συνασπισμού, η υποψήφια Καγκελάρια απαιτούσε την ίδρυση μιας θέσης, ενός Υπουργού αρμοδίου για τα ευρωπαϊκά ζητήματα, αίτημα που το SPD κατάφερε να αρνηθεί. Βέβαια η ανάληψη της προεδρίας στους δύο οργανισμούς σήμαινε και αύξηση του φόρτου εργασίας, που οδήγησε τελικώς στην αύξηση του προσωπικού τόσο στην Καγκελαρία όσο και στα εμπλεκόμενα Υπουργεία Εξωτερικών, Οικονομίας και Οικονομικών.¹⁴³

Για την εκτέλεση των καθηκόντων για τους G8 ο επικεφαλής της Καγκελαρίας για θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας συντόνισε τις προσπάθειές του με τον ειδικό της Καγκελαρίας στα θέματα των G8. Το πρόσωπο αυτό είχε εμπειρία στο συγκεκριμένο ζήτημα, καθώς είχε διατελέσει υφυπουργός στο Υπουργείο Οικονομίας στην προηγούμενη κυβέρνηση. Ο διορισμός αυτός δείχνει την ανάγκη συνεργασίας αλλά και της εξειδίκευσης στο αντικείμενο. Επιπλέον, η προηγούμενη θέση του ειδικού στα θέματα των G8 τον καθιστούσε ιδανικό για τη θέση, καθώς η δυνατότητα επικοινωνίας με πολιτικούς παράγοντες καθιστούσε τη σύγκλιση των πολιτικών ιδεών των εταίρων πιο εύκολη. Εξάλλου, η συνεργασία αυτή βοηθούσε και στον έλεγχο του κυβερνητικού έργου των εταίρων και διευκόλυνε ακόμη περισσότερο τη δημιουργία μιας εναλλακτικής διόδου επικοινωνίας. Παρ' όλα αυτά η προεδρία

¹⁴² Miller, Bernhard, και Wolfgang C. Müller. «Managing Grand Coalitions: Germany 2005-2009.». 2010, σ. 341-342

¹⁴³ Fleischer, Julia. «A Dual Centre? Executive Politics under the Second Grand Coalition in Germany.» 2010, σ. 359

των G8 δεν ενίσχυσε ιδιαίτερα την επιρροή του Κέντρου στην εκτελεστική εξουσία, καθώς οι τομείς επιρροής ήταν λίγοι.¹⁴⁴

Αντίθετα με την προεδρία της ΕΕ διευκολύνθηκε περισσότερο η επιτήρηση του κυβερνητικού έργου. Εδώ αξίζει να σημειωθεί πως η διαδικασία για τη διαμόρφωση της γερμανικής πολιτικής και η διαβίβασή της στις Βρυξέλλες γίνεται μέσω τριών οργάνων. Αρχικά υπάρχει η εβδομαδιαία συνάντηση όλων των υπευθύνων με αρμοδιότητες για τα ευρωπαϊκά ζητήματα από όλα τα υπουργεία. Ακόμη υπάρχει και η μηνιαία σύσκεψη των επικεφαλής των τομέων που ασχολούνται με τα ευρωπαϊκά ζητήματα και τέλος είναι η σύσκεψη των υπουργών υπό την αιγίδα του υπουργείου εξωτερικών.¹⁴⁵

Τελικώς, η διαχείριση της γερμανικής προεδρίας θεωρήθηκε ως πολύ αποτελεσματική και επιτυχημένη. Εξάλλου, η Καγκελαρία διευρύνθηκε από ένα δίκτυο ειδικών εκπροσώπων και από ομάδες εργασίας σε κάθε υπουργείο, προκειμένου να διευκολυνθεί ο συνολικός συντονισμός. Στο σημείο αυτό μπορεί να λεχθεί με ασφάλεια, ότι η προεδρία της ΕΕ έδωσε στην Καγκελαρία τη δυνατότητα να αυξήσει την επιτήρηση του έργου της κυβέρνησης και ιδίως των υπουργών μελών του SPD. Ήδη από το 2006, ένα χρόνο πριν την ανάληψη της προεδρίας, ζητήθηκε από όλους τους υπουργούς να ετοιμάσουν μια λίστα με τα πιο φλέγοντα ζητήματα που αφορούν την ΕΕ. Το αρχικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι με αυτό το τρόπο τηρούνταν η συνήθης διαδικασία και διασφαλιζόνταν οι ανάγκες κάθε Υπουργείου. Πρακτικά αυτό σήμαινε, ότι η Καγκελαρία προχωρούσε στη δόμηση της ατζέντας της για την ΕΕ, ενώ παράλληλα μπορούσε να αγνοήσει τις προτεραιότητες των Υπουργείων. Ταυτόχρονα γινόταν και αναγνώριση των θεμάτων που θα εμπλεκόταν άμεσα η ίδια και των θεμάτων εκείνων που θα διαχειρίζονταν τα υπουργεία.¹⁴⁶

Ουσιαστικά η σύμπτωση των δύο προεδριών έδωσε στην Καγκελαρία και γενικότερα στο θεσμό το δικαίωμα να αυξήσει την επιρροή της στο εκτελεστικό έργο. Αυτό, όπως ήταν φυσικό, θα προκαλούσε αντιδράσεις από τους υπουργούς. Για τον λόγο αυτό στη διαδικασία συμπεριελήφθη και το Υπουργείο Εξωτερικών, το οποίο ήταν υπό τον έλεγχο του SPD. Το Υπουργείο είχε την ευθύνη για την προσφορά βοήθειας και πόρων για την εκπλήρωση της πολιτικής σε συνεργασία με τον εταίρο, δηλαδή το SPD, όσο πιο νωρίς αυτό ήταν δυνατό. Με αυτό τον τρόπο ο συνασπισμός επιβίωσε, αλλά η αρχικώς αποδυναμωμένη Καγκελαρία

¹⁴⁴ Fleischer, Julia. «A Dual Centre? Executive Politics under the Second Grand Coalition in Germany.» 2010, σ. 359

¹⁴⁵ Στο ίδιο, σ. 359

¹⁴⁶ Στο ίδιο, σ. 359-361

κατάφερε να αποκτήσει ενισχυμένο ρόλο αυξάνοντας ταυτόχρονα τον έλεγχο στο έργο των υπουργών.¹⁴⁷

4.3.10. Τα συμπεράσματα για τους Μεγάλους Συνασπισμούς

Όπως φαίνεται, ο μεγάλος συνασπισμός είναι ένα παράδοξο κατασκευάσμα επειδή ενώνει δύο μεγάλα κόμματα που συνήθως αντιπολιτεύονται μεταξύ τους για την Καγκελαρία. Οι ομοσπονδιακές κυβερνήσεις αποτελούμενες από τον συνδυασμό του CSU/CDU και του SPD δεν ήταν μια εύκολη επιλογή, καθώς δεν ήταν δημοφιλείς ούτε για τα κόμματα ούτε για τους πολίτες. Όπως φαίνεται και από την πορεία της Γερμανίας, είναι μια έσχατη λύση. Όταν μάλιστα σχηματίστηκαν, θεωρήθηκαν ως μια προσωρινή λύση. Ο μεγάλος συνασπισμός του 2005 αντιπροσωπεύει ακριβώς αυτή την αντίληψη, δεδομένων των προσπαθειών που έγιναν για τη δημιουργία του. Η κατάσταση ήταν ενδεικτική, αφού πολλοί μελετητές υποστήριζαν ότι ένας ετερογενής συνασπισμός θα έχει και μειωμένη απόδοση. Χαρακτηριστικό είναι μάλιστα ότι στις εκλογές του 2009, όταν εμφανίστηκε μια πιο βιώσιμη λύση μέσω του FDP, ο προηγούμενος συνασπισμός οδηγήθηκε σε διάλυση με ιδιαίτερη ευκολία. Βέβαια η ιδιαιτερότητα της πρώτης κυβέρνησης Merkel μπορεί να κατάφερε να χαρακτηρίσει τις πολιτικές, αλλά και την πολιτική σκηνή της Γερμανίας με ιδιαίτερο τρόπο, καθώς έγινε αντιληπτό ότι στη διάρκεια μιας κρίσης και την ανάγκη για δομικές αλλαγές, μόνο ενός τέτοιου είδους συνασπισμός θα ήταν αρκετά ισχυρός, ώστε να καταφέρει να επιβάλει τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Επιπλέον ένας τέτοιος απροσδόκητος συμβιβασμός στο πλαίσιο του μεγάλου συνασπισμού, σε συνδυασμό με μια αποσπασματική και αδύναμη αντιπολίτευση, επηρέασαν τις δομές του κομματικού ανταγωνισμού. Πρώτον, τα ποσοστά προσέλευσης στις περισσότερες εκλογές των κρατιδίων έφτασαν σε ιστορικό χαμηλό, αντανακλώντας την προφανή έλλειψη διαφορετικής πολιτικής μεταξύ των δύο λαϊκών κομμάτων. Δεύτερον, η κατανομή ψήφου παρουσίασε μια φυγόκεντρη τάση, ενώ μικρότερα κόμματα με πιο ξεκάθαρη ιδεολογική θέση, όπως το FDP για τη δεξιά και το LP στα αριστερά, κέρδισαν σημαντική δύναμη. Αυτό το σκηνικό ενίσχυσε τη μετατροπή του γερμανικού κομματικού συστήματος από δικομματικό σε ένα πιο πλουραλιστικό.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Fleischer, Julia. «A Dual Centre? Executive Politics under the Second Grand Coalition in Germany.» 2010, σ. 361

¹⁴⁸ Grotz, Florian, και Silvia Bolgherini. «The Long Shadow of the Grand Coalition.» 2010, σ. 196-197

4.4. Η κλαστική μορφή της θεωρίας συνασπισμών και η περίπτωση της Γερμανίας την περίοδο 2009-2013

Οι εκλογές του 2009 θα μπορούσαν να είναι μια στιγμή σκληρής αντιπαράθεσης, τόσο στην εκλογική όσο και στη δημοσιογραφική αρένα. Δεδομένου μάλιστα των πολλών εκλογικών αναμετρήσεων στο επίπεδο των κρατιδίων που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως μια μορφή αξιολόγησης της τετραετίας της διακυβέρνησης του μεγάλου συνασπισμού. Στην πραγματικότητα όμως ήταν διαφορετική, καθώς η εκλογική περίοδος του 2009 που οδήγησε σε μια κυβέρνηση συνασπισμού, χαρακτηρίστηκε ως η πιο ήρεμη στην ιστορία της ομοσπονδιακής δημοκρατίας δημιουργώντας όμως πολλά, αλλά εύλογα ερωτήματα.¹⁴⁹

4.4.1. Η προεκλογική περίοδος

Σε αντίθεση με την προεκλογική περίοδο των εκλογών του 2005, το χρονικό σημείο εκκίνησης δεν ήταν ξεκάθαρο, εξαιτίας των εκλογών σε επίπεδο κρατιδίων, οι οποίες μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως η πορεία προς τις μεγάλες εκλογές με κάποια ενδιάμεσα στάδια. Κομβικό σημείο μάλιστα αποτελούν οι εκλογές στο κρατίδιο του Hesse, όπου χαρακτηρίστηκε ως σφυγμομέτρηση της άποψης του εκλογικού σώματος για το κόμμα των Σοσιαλδημοκρατών αλλά και της προτεινόμενης υποψηφίου από το SPD Andrea Ypsilanti. Στις εκλογές του 2008 το SPD είχε καταφέρει να λάβει ένα ικανό ποσοστό, ώστε να χαρακτηριστεί ως επιτυχία. Έπειτα όμως από τις προσπάθειες δημιουργίας μιας συμμαχίας μεταξύ της Αριστεράς και των Πράσινων ακολουθούμενη από την συνεργασία των Σοσιαλδημοκρατών με την Αριστερά, η προσπάθεια της Ypsilanti απέτυχε, καθώς εκτός από τους εξωτερικούς αντιπάλους καταψηφίστηκε και από μέλη των Σοσιαλδημοκρατών. Οι πρώιμες εκλογές τον Ιανουάριο του 2009 οδήγησαν στην οδυνηρή ήττα τους Σοσιαλδημοκράτες με άμεσο αντίκτυπο στη γενικότερη εικόνα του κόμματος. Το υπόλοιπο του χρόνου μέχρι τις γενικές εκλογές χαρακτηριζόταν από δύο στοιχεία, την εσωτερική κρίση του SPD και την ραγδαία αύξηση των πιθανοτήτων μιας συνεργασίας μεταξύ CDU/CSU και FDP, μιας συμμαχίας ικανής να καλύψει το κενό που άφησε η λήξη του μεγάλου συνασπισμού.¹⁵⁰

Η χρονιά των εκλογών συνεχίστηκε με την εκλογή του Προέδρου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας την 23^η Μαΐου 2009. Η συνήθης διαδικασία θέλει την εκλογή Προέδρου να γίνεται σε κοινή συνεδρίαση του Εθνικού Κοινοβουλίου με εκπροσώπους των κρατιδίων. Η

¹⁴⁹ Bulli, Giorgia .«A Post-Modern Campaign? The Sleepy Development to the 2009 Federal Election.». 2010, σ. 89

¹⁵⁰ Στο ίδιο, σ. 91-92

σύγκρουση όμως του στηριζόμενου από του CDU υποψηφίου Horst Köhler και του υποψηφίου του SPD Gesine Schwan επηρέασε την αντίληψη του εκλογικού σώματος για την παρούσα ισχύ των λαϊκών κομμάτων. Η αριστερή πτέρυγα του SPD πίεζε για την υποψηφιότητα Schwan. Βέβαια, ακόμη και αν η Schwan κατάφερε να κερδίσει την υποστήριξη του FDP, η εκλογή της θεωρούνταν μαθηματικά αδύνατη. Αυτή η κατάσταση οδήγησε στην εμβάθυνση της κρίσης στο εσωτερικό του SPD. Αφενός, τα μέλη του SPD εμφανίζονταν κατηγορηματικά σε μια ενδεχόμενη συνεργασία με το κόμμα της Αριστεράς σε ομοσπονδιακό επίπεδο αφετέρου, υπήρχε η άρνηση στήριξης του υποψηφίου Köhler. Αυτό δημιούργησε μια κατάσταση σύγχυσης, ενώ στην πραγματικότητα θα μπορούσε εύκολα να επιλυθεί και να μην προκαλέσει την αντίδραση των ψηφοφόρων, καθώς θα ταίριαζε στην ευρύτερη λογική συνεργασίας που επέβαλε ο μεγάλος συνασπισμός.¹⁵¹

Μετά τις προεδρικές εκλογές σειρά είχαν αυτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι οποίες δεν μπόρεσαν να ανατρέψουν την εικόνα, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά το αποτέλεσμα στο κρατίδιο του Hesse, αντίθετα έφερε στην επιφάνεια νέα προβλήματα. Αρχικά η συμμετοχή στις κάλπες δεν ξεπέρασε το 43,3%, ποσοστό που θορύβησε όλα τα κόμματα ενόψει και των εκλογών σ' ομοσπονδιακό επίπεδο. Για παράδειγμα το SPD είδε μια μείωση της τάξης 0,7% σε σχέση με τις εκλογές του 2004. Αυτό το ποσοστό ήταν σημάδι, ότι το κόμμα παρέμενε στάσιμο και όχι σε τροχιά ανάκαμψης που ήταν και ο πολυπόθητος στόχος. Παρόμοια ήταν η κατάσταση και στους άλλους μεγάλους πρώην εταίρους το CDU και CSU, όπου και εκεί τα αποτελέσματα ήταν εντυπωσιακά χαμηλά, καθώς ανέρχονταν στο 30,7% (-5,8%) και 7,2% (-0,8%) αντίστοιχα. Η κατάσταση ήταν εντελώς διαφορετική στο FDP, αφού κατάφερε να συγκεντρώσει το καλύτερο ποσοστό στην ιστορία του με το 11% δηλαδή μια αύξηση της τάξεως του 4,9%. Το ίδιο, αλλά σε μικρότερο βαθμό ίσχυε, και για το κόμμα της Αριστεράς με 7,5% και μια αύξηση του 1,4%. Τέλος οι Πράσινοι διατήρησαν τα ποσοστά τους και είδαν μια αύξηση του 0,2%.¹⁵²

Το ποσοστό των Σοσιαλδημοκρατών έλαβε χαρακτηριστικά συντριπτικής ήττας, δεδομένου ότι το ιστορικό χαμηλό που έλαβε το κόμμα σε ευρωπαϊκές εκλογές ήταν το 20,8%. Το αποτέλεσμα όλων αυτών των αναμετρήσεων σε συνδυασμό με το μεγάλο χάσμα ποσοστών σε σχέση με το CDU και την μεγάλη άνοδο του FDP, οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι το κόμμα

¹⁵¹ Bulli, Giorgia. «A Post-Modern Campaign? The Sleepy Development to the 2009 Federal Election.». 2010, σ. 92

¹⁵² Στο ίδιο, σ. 92

ήταν σε βαθιά κρίση από την οποία δεν μπορούσε να ανακάμψει έγκαιρα για τις ομοσπονδιακές εκλογές.¹⁵³

Την κατάσταση δυσκόλεψαν και οι δηλώσεις του προέδρου του κόμματος Franz Müntefering ο οποίος εμφανίστηκε απογοητευμένος για τα αποτελέσματα αλλά και σίγουρος για την ανάκαμψη του κόμματος. Ταυτόχρονα όμως ήταν κατηγορηματικός σε μια συνεργασία με το κόμμα της Αριστεράς, τουλάχιστον σε ομοσπονδιακό επίπεδο, ενώ αιτιολόγησε τα ποσοστά στην έλλειψη προσωποποίησης των εκλογών.¹⁵⁴

Οι ευρωεκλογές ήταν το σημείο έναρξης της μετατόπισης του βάρους στις κομματικές στρατηγικές για τη δημιουργία συνασπισμών. Η ηγεσία του FDP τόνισε το ποσοστό που έλαβε το κόμμα, ενώ επέμεινε και στην προσπάθεια συνεργασίας με τους Χριστιανοδημοκράτες τονίζοντας παράλληλα ότι ήρθε το τέλος του μεγάλου συνασπισμού και ότι το βάρος έχει μετατοπιστεί στο κέντρο. Σταδιακά η συνεργασία του FDP και CSU-CDU γινόταν όλο και πιο πιθανή.¹⁵⁵

4.4.2. Τα κομματικά συνέδρια ενόψει εκλογών

Οι ευρωεκλογές και τα αποτελέσματα των κομμάτων οδήγησαν στα κομματικά συνέδρια, όπου κυρίαρχο στοιχείο και πάλι ήταν οι στρατηγικές συνασπισμού και όχι το ίδιο το πρόγραμμά τους. Το συνέδριο των Πράσινων έλαβε χώρα τον Μάιο με την ηγεσία του κόμματος να αποκλείει τη συμμετοχή σ' έναν κιτρινόμαυρο συνασπισμό τονίζοντας ότι δεν θα συνεργαστούν με άλλα κόμματα και ιδίως αυτά που τους αντιτίθενται. Στη συνέχεια προχώρησαν στην παρουσίαση του προγράμματος που δομούνταν γύρω από τις περιβαλλοντικές πολιτικές που υποστήριζε το κόμμα, αλλά και από την σκληρή κριτική των οικονομικών μεταρρυθμίσεων που έφερε ο μεγάλος συνασπισμός. Δια αυτής της οδού το κόμμα προσπαθούσε να εξαφανίσει τα σημάδια της συμμετοχής στην κυβέρνηση αλλά και της επιρροής της προηγούμενης ηγεσίας. Έτσι προωθούσε την ανανέωση με μια νέα πολιτική και μια νέα ηγεσία.¹⁵⁶

¹⁵³ Bulli, Giorgia .«A Post-Modern Campaign? The Sleepy Development to the 2009 Federal Election.». 2010, σ. 92-93

¹⁵⁴ Στο ίδιο, σ. 93

¹⁵⁵ Στο ίδιο, σ. 93

¹⁵⁶ Στο ίδιο, σ. 93

Οι Φιλελεύθεροι ακολούθησαν με το δικό τους συνέδριο, όπου ο αρχηγός του κόμματος Guido Westerwelle δεν απέκλεισε τη συνεργασία με το SPD ή τους Πράσινους, αλλά τόνισε ότι δεν θα αναλωνόταν σε μια πολωμένη αντιπαράθεση μεταξύ αριστεράς και δεξιάς. Σταδιακά όμως έγινε ξεκάθαρη η επιδίωξη συνεργασίας με τους Χριστιανοδημοκράτες.¹⁵⁷

Οι Σοσιαλδημοκράτες και το κόμμα της Αριστεράς διεξήγαγαν το συνέδριό τους έναν μήνα αργότερα. Στο συνέδριο ο υποψήφιος του SPD για την καγκελαρία Steinmeier παρουσίασε το πλάνο για την προσπάθεια απαγκίστρωσης από τους Χριστιανοδημοκράτες και το FDP, ταυτόχρονα δηλώνοντας ότι το κόμμα αγωνίζεται για τα χαμηλά στρώματα αλλά και για τα ανώτερα και ότι είναι το νέο κόμμα που εκφράζει το κέντρο.¹⁵⁸

Οι δηλώσεις αυτές προκάλεσαν ποικίλα σχόλια από τη θετική θεώρηση από το κόμμα των Πράσινων ως την κατηγορία από το CDU, ότι το SPD τείνει προς την Αριστερά. Παράλληλα δριμεία κριτική δέχτηκε από το κόμμα της Αριστεράς με τον εκπρόσωπο του να δηλώνει, ότι *το νέο φιλελεύθερο μπλοκ των Πράσινων, Σοσιαλδημοκρατών και Φιλελεύθερων ανοίγει το δρόμο στους μεγαλοκαρχαρίες.*¹⁵⁹

Την ίδια περίοδο το CDU εμφανίστηκε μ' ένα ανανεωμένο σύνθημα του Adenauer με τον γενικό γραμματέα του κόμματος να δηλώνει: *Τώρα δεν είναι η ώρα για πειραματισμούς.* Η προεκλογική εκστρατεία του κόμματος συνοδευόταν από ένα άλλο σύνθημα: *Έχουμε τη δύναμη, Μαζί για τη χώρα μας.* Το πρόγραμμα αυτό έγινε αποδεκτό από εφτακόσια περίπου στελέχη διάφορων βαθμίδων των CDU και CSU.¹⁶⁰

4.4.3. Το επόμενο βήμα πριν τις κάλπες

Με τις εκλογές να έχουν οριστεί για τις 27 Σεπτεμβρίου του 2009 και την ημερομηνία αυτή να πλησιάζει, οι προσπάθειες των κομμάτων εντατικοποιήθηκαν εξαιτίας και κάποιων εκλογικών αναμετρήσεων στα κρατίδια της Σαξονίας του Σάαρλαντ και της Θουριγγίας, όπου συγκέντρωσαν και το ενδιαφέρον του κόσμου. Παρόλο που η προσοχή του κοινού στράφηκε αλλού, το SPD συνέχιζε να βρίσκεται σε κρίση η οποία χειροτέρευε εξαιτίας δύο χαρακτηριστικών του κόμματος και των στελεχών του. Αρχικά η δυσπιστία του κοινού στην

¹⁵⁷ Bulli, Giorgia .«A Post-Modern Campaign? The Sleepy Development to the 2009 Federal Election.». 2010, σ. 94

¹⁵⁸ Στο ίδιο, σ. 95

¹⁵⁹ Στο ίδιο, σ. 95

¹⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 95

ικανότητα του Steinmeier να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του Καγκελαρίου αλλά και τα εξαιρετικά ποσοστά της Merkel, όπως αυτά εμφανίζονταν στα exit polls.¹⁶¹

Συγκεκριμένα η ικανότητα του Steinmeier να ανταποκριθεί στα καθήκοντά του αμφισβητούνταν ακόμη και στο εσωτερικό του κόμματός του. Παρόλη την προσπάθεια του επικεφαλής της εκστρατείας να αναστρέψει την εικόνα λέγοντας ότι τα ποσοστά της αντιπάλου ήταν πλασματικά. Τελικώς όμως διαψεύστηκε και η προσπάθεια προσέλκυσης ψηφοφόρων, έπεσε στο κενό.¹⁶²

Παρόλο το αρνητικό κλίμα που επικρατούσε, το κόμμα αποφάσισε να ξεκινήσει μια επαγγελματικά σχεδιασμένη εκστρατεία ενόψει των εκλογών. Η αρχή έγινε με μια επίσημη εκδήλωση στο Αννόβερο, όπου παρουσιάστηκε το πρόγραμμα του κόμματος. Σημαντική ήταν η δήλωση του γενικού γραμματέα που εξέφρασε την πεποίθηση ότι η συγκεκριμένη χρονική στιγμή ήταν η αρμόζουσα για την εκκίνηση αυτής της εκστρατείας. Εξάλλου κατά τον ίδιο, η κατάσταση δε διέφερε κατά πολύ από το 2005 όπου το κόμμα βρισκόταν σε παρόμοια θέση, αλλά τελικώς μπήκε στην κυβέρνηση. Χαρακτηριστικό του προγράμματος ήταν ότι δεν είχε εκλαϊκευτικά στοιχεία, όπως φάνηκε και από την παρουσίαση της ομάδας Steinmeier.¹⁶³ Η ομάδα αυτή είχε ως στόχο να επισημοποιήσει ακόμη περισσότερο το προφίλ της εκστρατείας.¹⁶⁴

Στο απέναντι στρατόπεδο, η κατάσταση ήταν διαφορετική με την Καγκελάρια Merkel να διατηρεί ήπιους τόνους αποφεύγοντας να δώσει υποσχέσεις που θα μπορούσαν να αμαυρώσουν την εικόνα της. Η επικρατούσα κατάσταση σε συνδυασμό με την ήπια στάση της Merkel και με το μεγάλο χάσμα ανάμεσα στους υποψήφιους, οδήγησαν σε μια προεκλογική περίοδο νωθρή και χωρίς χαρακτηριστικά δίπολου, όπως συνέβαινε παλαιότερα.¹⁶⁵

¹⁶¹ Bulli, Giorgia .«A Post-Modern Campaign? The Sleepy Development to the 2009 Federal Election.». 2010, σ. 96

¹⁶² Στο ίδιο, σ. 96

¹⁶³ Ομάδα Steinmeier: Αποτελούνταν από οχτώ άνδρες και δέκα γυναίκες και ήταν ο στενός κύκλος των στελεχών γύρω από τον υποψήφιο Καγκελάρια. Τα μέλη ήταν τέως υπουργοί του μεγάλου συνασπισμού, αλλά και ειδικοί σε διαφορετικούς τομείς πολιτικής.

¹⁶⁴ Στο ίδιο, σ. 96-97

¹⁶⁵ Στο ίδιο, σ. 97

4.4.4. Η τελική ευθεία

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η προεκλογική περίοδος ήταν νωθρή, χωρίς έντονες διαμάχες και χωρίς χαρακτηριστικά πόλωσης. Τα χαρακτηριστικά αυτά που έγιναν αντικείμενο μελέτης και οδήγησαν στο συμπέρασμα, ότι αν επικρατούσε η αντίθετη κατάσταση με σφοδρή αντιπαράθεση και πόλωση, τότε το CDU θα έχανε ποσοστά, δεδομένης της έλλειψης επιθυμίας του εκλογικού σώματος για τη δημιουργία ενός νέου μεγάλου συνασπισμού. Επιπλέον σημαντική ήταν και η επιρροή της απόφασης της Merkel να μην επαναλάβει τα επικοινωνιακά λάθη της προεκλογικής περιόδου του 2005, όπου οδήγησαν το CDU σε απώλειες. Εξάλλου και εξαιτίας του μεγάλου συνασπισμού, οι οποιεσδήποτε συγκρούσεις εκτυλίσσονταν εντός ορίων, χάριν της συνεργασίας. Αυτή η νοοτροπία διατηρήθηκε μετά τη λήξη της συνεργασίας και κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Οι πρώτες ταραχές φάνηκαν στα τέλη Αυγούστου, όταν οι Φιλελεύθεροι απαίτησαν τη λήξη των επιθέσεων που δεχόταν το κόμμα. Οι δηλώσεις από το κόμμα κινούνταν στην άποψη, ότι δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως στρατηγικός εχθρός αλλά ως στρατηγικός σύμμαχος. Μια άλλη ταραχή δημιουργήθηκε εξαιτίας των κατηγοριών εναντίων της Καγκελαρίου Merkel για την οργάνωση δείπνου για τα εξηκοστά γενέθλια του προέδρου της Deutsche Bank Joseph Ackerman. Άμεσα η Καγκελάρια έσπευσε να δηλώσει ότι το δείπνο πραγματοποιήθηκε για να δοθεί η ευκαιρία σε ανθρώπους από διάφορους τομείς να επικοινωνήσουν. Τα γεγονότα αυτά αλλά και οι πιέσεις που δεχόταν η Καγκελάρια από το CSU δεν οδήγησαν ούτε σε αλλαγή της στάσης και ούτε σε μια πιο επιθετική πολιτική. Αντίθετα, επέμεινε στην άποψη ότι οι Χριστιανοδημοκράτες πρέπει να επικεντρωθούν σε ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης, στα εργασιακά και την οικονομική ανάπτυξη και όχι σε μια νέα στρατηγική η οποία θα ήταν ακατανόητη στους ψηφοφόρους. Η πρώτη μεγάλη αλλαγή γίνεται στον αέρα μιας ραδιοφωνικής εκπομπής, όπου η Angela Merkel επέκρινε ανοιχτά τον αντίπαλό της Frank Steinmeier για τις δηλώσεις του περί συνεργασίας του SPD με το κόμμα της Αριστεράς στις εκλογές του 2013, στοιχείο που κατά την ίδια υποδείκνυε την θέληση για συνεργασία και στις επερχόμενες εκλογές. Η απάντηση ήταν ακόμη πιο σκληρή περιγράφοντας την Merkel ως ανίκανη να παρουσιάσει κάποιο αληθινό στοιχείο. Εκτός από αυτά τα περιστατικά, το κλίμα παρέμεινε το ίδιο, όπως φάνηκε και από μια δημοσκόπηση από το Ινστιτούτο Allensbach, όπου

το 49% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η προεκλογική περίοδος είναι ανιαρή και άνευ περιεχομένου.¹⁶⁶

Η τελευταία ευκαιρία για την αναζωογόνηση των εκλογών ήταν το debate μεταξύ των δύο υποψηφίων, που ήταν και η μόνη ευθεία αντιπαράθεση που είχαν. Η συζήτηση διάρκειας 90 λεπτών κατάφερε να συγκεντρώσει το ενδιαφέρον 14,2 εκ. τηλεθεατών έναντι των 21 εκ. του 2005. Η συζήτηση κινούνταν γύρω από τις ερωτήσεις των δημοσιογράφων αλλά με τη συμφωνία και των δύο στη θετική αποτίμηση της κυβέρνησης του μεγάλου συνασπισμού αλλά και την στρατηγική της χώρας σε θέματα κρίσης, όπως για το Αφγανιστάν αλλά και την πώληση της OPEL από την General Motors στη Magna. Ομολογουμένως, η θετική αποτίμηση του μεγάλου συνασπισμού ήταν αναμενόμενη, δεδομένων των θέσεων που είχαν στη συμμαχία, αυτής της Καγκελαρίου και του Αντικαγκελαρίου αντίστοιχα.¹⁶⁷

Συγκριτικά με τις δύο προηγούμενες περιόδους το debate ήταν ουδέτερο, χωρίς να προκαλέσει αντιδράσεις και εντυπώσεις. Υπήρξε όμως κριτική και από τον τύπο στους δημοσιογράφους κυρίως για το περιεχόμενο των ερωτήσεων αλλά και από τα υπόλοιπα κόμματα που αποκλείστηκαν από το debate. Χαρακτηριστικό είναι σε δημοσκόπηση που έγινε για λογαριασμό του ZDF, το 31% έκρινε θετικά τον Steinmeier έναντι του 28% της Merkel με άλλες δημοσκοπήσεις να δίνουν υψηλότερα ποσοστά εκτός αυτής του RTL όπου η Merkel ήταν πρώτη με 37% έναντι του 35% του Steinmeier.¹⁶⁸

Ωστόσο, κάποια σχόλια έδωσαν μια πνοή ζωής στην προεκλογική περίοδο με τον Müntefering να δηλώνει ότι το SPD δεν αποκλείει τη συνεργασία με το FDP. Διαψεύσθηκε όμως από τον γενικό γραμματέα του FDP λέγοντας ότι δεν είναι δυνατή η επικοινωνία και η ταύτιση απόψεων με το SDP. Επίσης, οι Πράσινοι δήλωσαν ότι επιθυμούν τον διάλογο με όλα τα κόμματα, αλλά εμφανίστηκαν διστακτικοί στη συμμετοχή σε ένα συνασπισμό CDU/CSU και FDP. Συνοψίζοντας, η προεκλογική περίοδος ήταν ήρεμη χωρίς εντάσεις και χωρίς περιεχόμενο που συνεχίστηκε μέχρι τις 27 Σεπτεμβρίου, ημέρα των εκλογών, κλείνοντας με τον τρόπο που ξεκίνησε, αθόρυβα.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Bulli, Giorgia .«A Post-Modern Campaign? The Sleepy Development to the 2009 Federal Election.». 2010, σ. 98-99

¹⁶⁷ Στο ίδιο, σ. 99

¹⁶⁸ Στο ίδιο, σ. 99

¹⁶⁹ Στο ίδιο, σ. 99

4.4.5. Το αποτέλεσμα

Οι εκλογές ανέδειξαν ως νικητές τους Χριστιανοδημοκράτες. Η νίκη αυτή έφερε το τέλος του μεγάλου συνασπισμού, καθώς η νέα συμμαχία θα ήταν μεταξύ των Χριστιανοδημοκρατών (CDU) και των Φιλελευθέρων (FDP). Τα ποσοστά των κομμάτων έφτασαν στο 33,8 των ψήφων για τους Χριστιανοδημοκράτες, 1,4% λιγότερο έναντι του 2005. Οι Σοσιαλδημοκράτες υπέστησαν μια οδυνηρή ήττα, συγκεντρώνοντας μόνο το 23%. Δηλαδή υπέστησαν απώλειες της τάξεως του 11,2% έναντι του 2005. Ήταν το χειρότερο αποτέλεσμα τα τελευταία εξήντα χρόνια που τους οδήγησε στην αντιπολίτευση μετά από έντεκα χρόνια. Αντίθετα, για τους Φιλελεύθερους που συγκέντρωσαν το 14,6% των ψήφων σημειώνοντας έτσι μια άνοδο του 4,8% σε σχέση με το 2005. Επομένως με τον νέο συνασπισμό, η κυβέρνηση συγκέντρωσε το 48,4%. Αξιοσημείωτο επίσης είναι, ότι η συμμετοχή των πολιτών έπεσε από το 77,7% του 2005 στο 71,2% το 2009.¹⁷⁰

4.4.6. Η σκιά του μεγάλου συνασπισμού και το μέλλον

Η προεκλογική περίοδος επισκιάστηκε από τον μεγάλο συνασπισμό, μια συμμαχία που τα δύο συνθετικά κόμματα είχαν αφήσει σε εφεδρεία. Το αποτέλεσμα όμως έδειξε, ότι η πλειοψηφία του λαού ήθελε το τέλος του και μια σταθερή κυβέρνηση για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Η συγκυβέρνηση του κέντρου με τη δεξιά θα μπορούσε να επιβιώσει χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, δεδομένου και του ποσοστού που έλαβε. Επιπλέον, η ίδια σύνθεση ήταν δοκιμασμένη και στο ομοσπονδιακό συμβούλιο, όπου άντεξε μέχρι τις εκλογές στο κρατίδιο της Ρηνανίας-Βεστφαλίας τον Μάιο του 2010.¹⁷¹

Με τη σύνθεση του Κοινοβουλίου να είναι χωρισμένη σε δύο μπλοκ, αλλά ταυτόχρονα ξεκάθαρη και εύκολη ως προς τον προσδιορισμό, η πολιτική ζωή της χώρας θα έμπαινε σε μια νέα περίοδο. Αυτή την περίοδο κανείς έπρεπε να αναμένει ότι οι πολιτικοί συμβιβασμοί θα ήταν παρελθόν με το μέλλον να διαγράφεται ως συγκρουσιακό. Οι Φιλελεύθεροι, που ήταν και οι μεγάλοι κερδισμένοι, αλλά και η Καγκελάριος που επιθυμούσε τη συνεργασία μαζί τους, απολάμβαναν την αποδοχή του κόσμου, ενώ για τη δεύτερη σήμαινε την παντοδυναμία της στο εσωτερικό του κόμματος που ηγούνταν. Παράλληλα, τα Χρηματιστήρια, οι τράπεζες και οι μεγάλες επιχειρήσεις αντιλαμβάνονταν τη νίκη αυτή ως ένα θετικό αποτέλεσμα.¹⁷²

¹⁷⁰ Keith, Kathryn. «International Elections.». 2009, σ. 12

¹⁷¹ Caciagli, Mario. «The Choice for Stability The Results of the 2009 Federal Election.». 2010, σ. 121

¹⁷² Στο ίδιο, σ. 121

Μεγάλο ρόλο στη νίκη των Χριστιανοδημοκρατών έπαιξε η δημοτικότητα της Angela Merkel που ενισχυόταν ακόμη περισσότερο από την επιτυχή διαχείριση της προηγούμενης κυβέρνησης. Συγχρόνως, αναμενόταν ότι η ικανότητά της θα βοηθούσε στην ανακοπή της καθοδικής πορείας που είχε το αδελφό κόμμα, το CSU. Η κάθοδος αυτή σε κάποιο βαθμό οφειλόταν στην πτωτική τάση του καθολικισμού στη Βαυαρία, αλλά ταυτόχρονα θα έδινε μεγαλύτερη ασφάλεια στο συνασπισμό, καθώς η Καγκελάριος δεν θα φοβόταν τυχόν αντιδράσεις από το CSU.¹⁷³

Για το FDP, που παρέμενε ένα μικρό κόμμα με λιγότερα από εκατό χιλιάδες μέλη και η νίκη του οποίου οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στις ικανότητες του αρχηγού του, που εκπροσωπούσε πλέον πολύ περισσότερες κοινωνικές ομάδες και περιοχές, το μέλλον παρέμενε αβέβαιο. Όντας ένα κόμμα προσανατολισμένο προς την εξουσία, καθώς ήταν στην εξουσία για πολύ μεγάλα χρονικά διαστήματα εξαιτίας των συμμαχιών με κάποιο από τα μεγάλα κόμματα, αναμενόταν να ενισχύσει και αυτό την θέση της συγκυβέρνησης.

Μπορεί τα κόμματα που συνέθεταν τον συνασπισμό να είχαν ισχυρή θέση, το ίδιο ίσχυε όμως και για την αντιπολίτευση με τη διαφορά ότι τα τρία κόμματα δεν συμφωνούσαν σε μια κοινή γραμμή. Επιπλέον το SPD αντιμετώπιζε δυσκολίες στην προσπάθεια ανάκαμψης με την αλλαγή ηγεσίας αναγκαία, αλλά όχι ικανή να αναστρέψει την κατάσταση. Μια άλλη αναγκαία αλλαγή ήταν και η αποσαφήνιση του προγράμματός του αλλά και η κινητοποίηση του κόσμου με την προσέλκυση νέων μελών. Ένα άλλο αρνητικό χαρακτηριστικό του κόμματος είναι ότι μετά την αποχώρηση του Willy Brandt, το κόμμα άλλαξε δέκα προέδρους σε ένα διάστημα είκοσι-δύο ετών. Εξίσου σημαντική αλλά και αναγκαία αλλαγή, δεδομένου του χαρακτηριστικού της συνεχούς υπάρξεως συνασπισμών στη διακυβέρνηση της χώρας, είναι ο σχεδιασμός μιας στρατηγικής για τη διαχείριση των μελλοντικών συμμαχιών, που δεν γίνεται μόνο από τη συμμετοχή στην αντιπολίτευση και τη συνύπαρξη με άλλα κόμματα.¹⁷⁴

Επιπλέον θεωρούνταν δεδομένη η πίεση της αριστερής πτέρυγας του SPD για μια συνεργασία με τους Πράσινους ή το κόμμα της Αριστεράς. Η συνεργασία αυτή όμως μπορεί να μην γινόταν αποδεκτή από την ηγεσία και τα στελέχη-εκπροσώπους των κρατιδίων. Παράλληλα, η Αριστερά που ήδη είχε καθιερωθεί στην Ανατολή, ήταν βέβαιο ότι θα επιδίωκε την επέκταση στα δυτικά της χώρας, γεγονός που θα ήταν εις βάρος του SPD, ιδίως σε μια περίοδο που η οικονομική κρίση σοβούσε και παρήγαγε υψηλότερα ποσοστά ανεργίας και παγωμένους

¹⁷³ Στο ίδιο, σ. 121

¹⁷⁴ Caciagli, Mario. «The Choice for Stability The Results of the 2009 Federal Election.». 2010, σ. 122

μισθούς. Βέβαια, και στο εσωτερικό της Αριστεράς και των Πράσινων υπήρχαν αντικρουόμενες απόψεις για το μέλλον, αν και υπήρχαν κάποια θέματα που υπήρχε σύγκλιση απόψεων, όπως ο περιορισμός των πυρηνικών και η ειρήνη. Όλα αυτά τα στοιχεία καθιστούσαν την μετατροπή του κεντροαριστερού μπλοκ σε μια εναλλακτική λύση πολύ δύσκολη. Την επομένη των εκλογών του 2005, ενώ αυτό το μπλοκ είχε την πλειοψηφία στο Κοινοβούλιο, δεν θεωρήθηκε η κατάλληλη στιγμή για τη δημιουργία μιας τρικομματικής κυβέρνησης.¹⁷⁵

4.4.7. Ο συνασπισμός

Ήδη από τις αρχές της προεκλογικής περιόδου για τις εκλογές του 2009 ήταν ξεκάθαρο ότι η ύπαρξη ενός δεύτερου μεγάλου συνασπισμού δεν ήταν επιθυμητή. Αυτό φάνηκε και στις δημοσκοπήσεις με το 14% των ερωτηθέντων να επιθυμεί τη συνέχεια της προηγούμενης κατάστασης και το 38% να επιθυμεί τη συνεργασία των CDU και FDP.¹⁷⁶

Παρόμοια ήταν η κατάσταση και στα κόμματα, δεδομένων και των εμφανών προβλημάτων που αντιμετώπιζε το SPD. Οι Χριστιανοδημοκράτες γνώριζαν ότι η συνέχιση της ίδια πορείας θα οδηγούσε σε αυξανόμενες απώλειες. Επιπλέον πολλά από τα επιφανή στελέχη του CDU έβλεπαν τη διάλυση του μεγάλου συνασπισμού ως αναγκαία, καθώς θεωρούσαν πιο εύκολη την παραγωγή πολιτικής σε έναν συνασπισμό με τους Φιλελεύθερους. Στους επικριτές του μεγάλου συνασπισμού συγκαταλέγονταν και τα στελέχη που πίστευαν ότι η Merkel είχε παραχωρήσει πολλά στους Σοσιαλδημοκράτες. Η ίδια πίστευε ότι έτσι καταλάμβανε περιοχές που ελέγχονταν από το SPD και άρα το κόμμα εκπροσωπούσε ένα ευρύτερο φάσμα πολιτικών. Το αρνητικό στοιχείο όμως ήταν η διεύρυνση του πολιτικού χάσματος μεταξύ των υποψηφίων εταίρων.¹⁷⁷

Μπορεί να διαφαινόταν το τέλος του μεγάλου συνασπισμού, αλλά τα στελέχη των δύο κόμμάτων δεν μπορούσαν να αποκλείσουν εντελώς το ενδεχόμενο της επανεμφάνισης του μεγάλου συνασπισμού, σε περίπτωση που αυτό ήταν αναγκαίο. Για τον λόγο αυτό οι αντιπαραθέσεις μεταξύ των δύο αρχηγών ήταν περιορισμένες, ενώ διαφαίνονταν η επιθυμία των δύο να συνεχίσουν τη συνεργασία, παρά τις προσταγές των κομμάτων. Εξαιτίας αυτής της

¹⁷⁵ Στο ίδιο, σ. 123

¹⁷⁶ Schüttemeyer, Suzanne S. «Coalition-Building in Germany 2009 Simulating Real Politics, Preparing Merkel III?». 2010, σ. 148

¹⁷⁷ Στο ίδιο, σ. 148

κατάστασης, καλλιεργήθηκε η δυσπιστία μεταξύ των Χριστιανοδημοκρατών και των Φιλελευθέρων. Οι δεύτεροι υποπεύονταν ότι η συνεργασία με το SDP δεν είχε απορριφθεί. Όσο για τους Χριστιανοδημοκράτες, κατηγορούσαν τους Φιλελεύθερους ότι δεν είχαν απορρίψει κατηγορηματικώς την πιθανή συνεργασία με τους Πράσινους. Επιπλέον, η δυσπιστία συνεχίστηκε καθώς κανένα από τα δύο κόμματα δεν ανακοίνωσε γρήγορα τις προτιμήσεις του για τους πιθανούς εταίρους παρά μόνο λίγες μέρες ή εβδομάδες, στην περίπτωση των Χριστιανοδημοκρατών, πριν τις εκλογές.¹⁷⁸

Με το εκλογικό αποτέλεσμα, όπως είχε διαμορφωθεί, ήταν αναμενόμενη η ευκολία της διαπραγμάτευσης, ενώ δεν συνέβη αυτό, αν και ο απαιτούμενος χρόνος ήταν μόλις 31 ημέρες σε σχέση με τις 38 του μέσου όρου. Η δυσκολία αυτή ήταν απόρροια της πολυκομματικής διάσπασης των εδρών, αν και αυτή η άποψη αμφισβητείται. Ένας άλλος λόγος είναι το κλίμα ανασφάλειας και της νευρικότητας που επικρατούσε εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και των προβλημάτων που δημιουργούσε, ενώ μια τρίτη εκδοχή αναφέρεται στα προβλήματα των Σοσιαλδημοκρατών. Ωστόσο, οι διαπραγματεύσεις δεν έγιναν υπό την επήρεια της ανασφάλειας και της νευρικότητας, δεδομένου του πομπώδους τρόπου συμπεριφοράς και της υψηλής αυτοπεποίθησης με την οποία προσέρχονταν τα στελέχη των Φιλελευθέρων στην διαπραγμάτευση αλλά και της άποψης των Χριστιανοδημοκρατών, ότι αυτοί εκπροσωπούν το αληθινό Κεντρώο κόμμα. Όλα αυτά οδηγούσαν σε συγκρούσεις με πολλούς μελετητές να εκτιμούν ότι αν όλοι επιδείκνυαν μια πιο μετριοπαθή συμπεριφορά, θα υπήρχαν και λιγότερα σημεία τριβής.¹⁷⁹

4.4.7.1. Η διαπραγμάτευση της συμφωνίας μεταξύ των εταίρων

Οι διαπραγματεύσεις έγιναν από δέκα ομάδες εργασίας¹⁸⁰ και μια κεντρική επιτροπή, που ανέλαβε τα καθήκοντά της μόλις τρεις μέρες μετά τις εκλογές με τις επίσημες διαπραγματεύσεις να ξεκινούν μια εβδομάδα μετά. Οι γρήγορες αυτές διαδικασίες θα λειτουργούσαν ως στοιχείο της αποφασιστικότητας του νέου συνασπισμού. Βέβαια αυτό σήμαινε, ότι οι ιδεολογικές διαφορές τόσο μεταξύ των κομμάτων όσο και στο εσωτερικό τους

¹⁷⁸ Στο ίδιο, σ. 148-149

¹⁷⁹ Schüttemeyer, Suzanne S. «Coalition-Building in Germany 2009 Simulating Real Politics, Preparing Merkel III?». 2010, σ. 149

¹⁸⁰ Οι επιτροπές ήταν: 1^η: Φορολογία, Οικονομικά, Προϋπολογισμός, 2^η: Εκπαίδευση, Έρευνα, Καινοτομία. 3^η: Εξωτερικές Υποθέσεις, Άμυνα, Ανάπτυξη, Ευρώπη. 4^η: Οικογένεια, Ένταξη, Πολιτισμός, Νέα Μέσα. 5^η: Οικονομία, Ενέργεια, Ανάπτυξη Ανατολικής Γερμανίας. 6^η: Στέγαση, Μεταφορές. 7^η: Υγεία, Νοσηλευτική Φροντίδα. 8^η: Περιβάλλον, Γεωργία, Προστασία των Καταναλωτών. 9^η: Εργασία, Κοινωνικών Υποθέσεων, Συντάξεων. 10^η: Εσωτερικές Υποθέσεις, Δικαιοσύνη, Πληροφορική και Κοινωνία

θα γίνονταν φανερές σχεδόν αμέσως με τη σκοπιμότητα της παρουσίασης να παραμένει ένα ερωτηματικό. Ο Westerwelle του FDP τόνιζε τη συνοχή αντί της ταχύτητας, με την Merkel να επιθυμεί έναν πιο γρήγορο ρυθμό. Το αποτέλεσμα ήταν η μη τήρηση του χρονοδιαγράμματος που είχε τεθεί. Ακόμη οι Φιλελεύθεροι ζητούσαν μια νέα αρχή για τη Γερμανία με δραστικές μεταρρυθμίσεις στη φορολογία και στο σύστημα υγείας, πολιτικές όμως που ήταν αδιαπραγμάτευτες για τους Χριστιανοδημοκράτες. Παράλληλα, φωνές στο εσωτερικό των CSU/CDU ζητούσαν την προώθηση κάποιων πιο φιλελεύθερων πολιτικών, ενώ άλλες έθεταν ως όριο την αλλαγή στα εργατικά δικαιώματα και το κοινωνικό κράτος.¹⁸¹

Τα προβλήματα αυτά στις πολιτικές, συμπεριλαμβανομένων και των πολιτικών για την ατομική ενέργεια, οδηγούσαν σε αγεφύρωτα χάσματα με τους ηγέτες των τριών κομμάτων να εναποθέτουν τις ελπίδες τους στους ηγέτες των επιτροπών και στο συμβιβασμό μεταξύ τους. Ο συμβιβασμός αυτός δεν ήρθε ποτέ και έγινε αντιληπτό ότι τα προβλήματα αυτά έπρεπε να λυθούν στο ανώτατο επίπεδο των αρχηγών των κομμάτων, καθώς μέρος των προβλημάτων οφειλόταν στο γεγονός ότι οι πολιτικές ήταν μέρος του προγράμματος των κομμάτων. Στο τέλος της δεύτερης εβδομάδας των διαπραγματεύσεων, εναποτέθηκε στους τρεις ηγέτες να γεφυρώσουν τις διαφορές, ιδίως εκείνες που αφορούσαν τα συστήματα ασφάλισης υγείας και τη μείωση των φόρων, μετά από απαίτηση των Φιλελευθέρων. Για τον λόγο αυτό δημιουργήθηκε μια επιτροπή. Η Επιτροπή συζητούσε τα σχέδια από τις δέκα ομάδες εργασίας. Όταν δεν βρίσκονταν λύσεις ή δεν επιτυγχάνονταν συμβιβασμός, οι Merkel, Westerwelle, και Seehofer διεξήγαγαν ατομικές συνομιλίες με τους προέδρους των ομάδων εργασίας και στη συνέχεια αποφάσιζαν για το ζήτημα μεταξύ τους. Παρά τις προσπάθειες που έγιναν, δεν επετεύχθη λύση σε καμιά από τις βασικές διαφορές για το σύστημα υγείας, τη σωστή ισορροπία μεταξύ της μείωσης των φόρων και την αναδιοργάνωση του προϋπολογισμού μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση. Η Συμφωνία είχε επιτευχθεί μόνο στο πλαίσιο για μια κοινή ενεργειακή πολιτική. Τις επόμενες μέρες μέλη των Χριστιανοδημοκρατών επέκριναν έντονα την ασυμβίβαστη στάση του FDP. Ταυτόχρονα κατέστησαν σαφές ότι δεν θα ανέχονταν φορολογικές ελαφρύνσεις που θα οδηγούσαν σε άδεια ταμεία και ιδίως για τα ομόσπονδα κράτη που επλήγησαν ιδιαίτερα από την οικονομική κρίση. Μάλιστα χαρακτήρισαν το σχέδιο του FDP ως "ανοησίες" και "ανευθυνότητα", αναγκάζοντας έτσι την καγκελάριο Merkel να τους καθησυχάσει διαμέσου μακρών συνομιλιών. Παρέμενε όμως το πρόβλημα του

¹⁸¹ Schüttemeyer, Suzanne S. «Coalition-Building in Germany 2009 Simulating Real Politics, Preparing Merkel III?». 2010, σ. 151

συμβιβασμού των απαιτήσεων των Φιλελεύθερων, που έπρεπε να ικανοποιήσουν τους ψηφοφόρους τους και να δικαιολογήσουν την εκλογή τους.¹⁸²

Πριν μπορέσει να ολοκληρωθεί η διαπραγμάτευση για τη δημιουργία του συνασπισμού, αμαυρώθηκαν οι προσπάθειες εξαιτίας του πειράγματος ορισμένων δημοσιονομικών μέτρων που το κοινό εξέλαβε ως εξωφρενικά τεχνάσματα για να αποκρυφθεί η πραγματική οικονομική κατάσταση του κράτους ή σαν μια προσπάθεια κάλυψης των αντιφατικών εκλογικών υποσχέσεων. Μέχρι το τέλος της τρίτης εβδομάδας των διαπραγματεύσεών τους, είχαν κλείσει μια συμφωνία υπό τον τίτλο *Ανάπτυξη. Εκπαίδευση. Ενότητα*. Ωστόσο, τα πρώτα σύννεφα δεν άργησαν να φανούν εξαιτίας της προκλητικής συμπεριφοράς των Φιλελευθέρων αλλά και της αποστασιοποίησης μελών των Χριστιανοδημοκρατών από τμήματα της συμφωνίας.¹⁸³

4.4.7.2. Το Υπουργικό Συμβούλιο

Στη Γερμανία είχε δημιουργηθεί ένας μύθος τα τελευταία χρόνια με τον γνωστότερο αυτών να αφορά την επιλογή των υπουργών από την Καγκελάριο. Ένας μύθος που δεν ισχύει ούτε για τον Konrad Adenauer, που χαρακτηριζόταν ως μοναχικός λύκος κατά τη διαδικασία επιλογής υπουργών. Την περίοδο αυτή δημιουργήθηκε μάλιστα και ο όρος *right of representation* που αναφερόταν στην ελεύθερη επιλογή των αρχηγών των μικρότερων εταίρων να διαλέξουν όποιον θέλουν για το θώκο του Υπουργού, εφόσον γίνει η διανομή των χαρτοφυλακίων ανάμεσα στα κόμματα. Σ αυτή την περίπτωση ο Καγκελάριος, δηλαδή ο μεγάλος εταίρος, μπορούσε να αρνηθεί, εφόσον υπήρχε σοβαρός λόγος ή κάποια υπόνοια. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση του Adenauer ότι *προτιμά να συμμετάσχει σε τρεις εκλογικές αναμετρήσεις παρά να ξαναπροσπαθήσει να δημιουργήσει συνασπισμό*. Για τον λόγο αυτό ο Καγκελάριος πρέπει να είναι προσεκτικός, ώστε να μην παραχωρήσει πολύ έδαφος στον εταίρο, αλλά να λαμβάνει υπόψιν και τις φωνές στο εσωτερικό του κόμματός του. Η Angela Merkel ήταν αισιόδοξη, καθώς παρουσίασε τη λίστα με τους υπουργούς τέσσερις μέρες πριν την προγραμματισμένη εκλογή Καγκελαρίου, όπου έλαβε 323 ψήφους ήτοι το 96,6% των συνολικών ψήφων. Όπως φάνηκε από τη σύνθεση του υπουργικού συμβουλίου, υπήρξε ισορροπία. Το συμβούλιο

¹⁸² Στο ίδιο, σ. 152-156

¹⁸³ Schüttemeyer, Suzanne S. «Coalition-Building in Germany 2009 Simulating Real Politics, Preparing Merkel III?». 2010, σ. 156

αποτελούνταν από τους 16 υπουργούς εκ των οποίων οι έξι ήταν γυναίκες, συμπεριλαμβανομένης και της Καγκελαρίου.¹⁸⁴

Table 8.2 Angela Merkel's Second Cabinet (as of December 2009)

	<i>Party</i>	<i>Land</i>	<i>Age</i>	<i>Denomination</i>
<i>Angela Merkel</i> Federal Chancellor	CDU	Mecklenburg-West Pomerania	55	luth.-protestant
<i>Guido Westerwelle</i> Ministry of Foreign Affairs and Vice Chancellor	FDP	North Rhine-Westphalia	47	no entry
<i>Thomas de Maizière</i> Ministry of the Interior	CDU	Saxony	55	luth.-protestant
<i>Sabine Leutheusser-Schnarrenberger</i> Ministry of Justice	FDP	Bavaria	58	no entry
<i>Wolfgang Schäuble</i> Ministry of Finance	CDU	Baden-Württemberg	67	luth.-protestant
<i>Rainer Brüderle</i> Ministry of Economics and Technology	FDP	Rhineland-Palatinate	64	no entry
<i>Ursula von der Leyen</i> Ministry of Labour and Social Affairs	CDU	Lower Saxony	51	luth.-protestant
<i>Ilse Aigner</i> Ministry of Agriculture, Food and Consumer Protection	CSU	Bavaria	46	catholic
<i>Karl-Theodor zu Guttenberg</i> Ministry of Defence	CSU	Bavaria	37	catholic
<i>Kristina Schröder</i> Ministry of Family, Senior Citizens, Women and Youth	CDU	Hesse	32	luth.-protestant
<i>Philipp Rösler</i> Ministry of Health	FDP	Lower Saxony	36	no entry
<i>Peter Ramsauer</i> Ministry of Transport, Building and Urban Development	CSU	Bavaria	55	catholic
<i>Norbert Röttgen</i> Ministry of Environment and Nature Protection	CDU	North Rhine-Westphalia	44	catholic
<i>Annette Schavan</i> Ministry of Education and Research	CDU	Baden-Württemberg	54	catholic
<i>Dirk Niebel</i> Ministry of Economic Cooperation and Development	FDP	Baden-Württemberg	46	no entry
<i>Ronald Pofalla</i> Chief of Chancellor's Office and Minister for Special Affairs	CDU	North Rhine-Westphalia	50	luth.-protestant

Η σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου αποδεικνύει την ύπαρξη του κλασσικού χαρακτηριστικού, όπως αυτό περιγράφεται στη θεωρία συμμαχιών. Όπως φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα, ο μικρότερος εταίρος έχει λιγότερες θέσεις και παρόλο που το CSU είχε μεγαλύτερες εκλογικές απώλειες από το CDU, τελικώς κατέλαβε τρεις υπουργικές θέσεις έναντι δύο. Αυτό συνέβη, καθώς διαφαίνονταν εξαρχής οι διαφορές μεταξύ CSU και FDP. Για τον λόγο αυτό έπρεπε, όπως υποστηρίζει και η θεωρία συμμαχιών, να εξαγοραστεί η αδιάλειπτη υποστήριξη του CSU. Μια ελαφριά διαφοροποίηση σε σχέση με την κλασσική θεωρία είναι η εκπροσώπηση των μικρών κομμάτων με παραπάνω θέσεις απ' ότι θα αντιστοιχούσε στα ποσοστά του.¹⁸⁵

¹⁸⁴ Στο ίδιο, σ. 157

¹⁸⁵ Schüttemeyer, Suzanne S. «Coalition-Building in Germany 2009 Simulating Real Politics, Preparing Merkel III?». 2010, σ. 158

Μια άλλη παράδοση στη Γερμανία θέλει τον δεύτερο εταίρο να αναλαμβάνει την θέση του αντικαγκελαρίου και του Υπουργού Εξωτερικών. Στη συγκεκριμένη περίπτωση υπήρχαν αμφιβολίες αν ο Westerwelle θα αναλάμβανε ως Υπουργός Εξωτερικών. Η θέση αυτή προσφέρει πολλά οφέλη στον κάτοχο σε σχέση με μια άλλη θέση. Μια παράδοση που κρατά από το 1972, ήθελε τον υπουργό οικονομικών να είναι πάντα Φιλελεύθερος, όταν το FDP συμμετείχε στην κυβέρνηση. Επίσης, το Υπουργείο Δικαιοσύνης ήταν ανέκαθεν ένα προπύργιο των Φιλελευθέρων. Όσο για το Υπουργείο Υγείας θεωρούνταν ως συνέπεια της προεκλογικής τους εκστρατείας καθώς επικρίθηκαν έντονα για την πολιτική υγείας του μεγάλου συνασπισμού και μετέτρεψε τη μεταρρύθμιση του γερμανικού συστήματος ασφάλισης σε ένα σημαντικό θέμα. Η κάλυψη της θέσης στο Υπουργείο Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης με έναν φιλελεύθερο, ήταν μια μάλλον πρόχειρη λύση. Όσο για το πέμπτο χαρτοφυλάκιο τους έπρεπε να πάρουν οτιδήποτε έμεινε, αν και για αυτό το υπουργείο οι Φιλελεύθεροι ζητούσαν την κατάργησή του. Όταν τα οφέλη του διακυβεύονται, το CSU δρα ως ανεξάρτητο κόμμα και υποβαθμίζει το ρόλο του ως το αδελφό κόμμα των Χριστιανοδημοκρατών.¹⁸⁶

Κάνοντας τον πρώην υπουργό εσωτερικών, Wolfgang Schäuble, Υπουργό Οικονομικών στη δεύτερη θητεία της, η Merkel απέδειξε ότι αντιλαμβάνεται ότι η κατανομή των θέσεων είναι πρωτίστως πολιτική εξουσία. Δίνοντάς του τη θέση αυτή, εξασφάλιζε ταυτόχρονα την πολιτική του υπακοή και όντας παλιός Χριστιανοδημοκράτης διέθετε εμπειρία, ικανότητα, σταθερότητα και τη φήμη να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και να ανακόψει τις νεοφιλελεύθερες δημοσιονομικές πολιτικές των Φιλελευθέρων. Μια άλλη έξυπνη κίνηση ήταν η προώθηση δύο στελεχών σε θέσεις υπουργικού συμβουλίου. Ο πρώτος, ο Norbert Röttgen, αρχηγός του CDU / CSU στο Bundestag, έγινε Υπουργός Περιβάλλοντος, θέση μέσω της οποίας μπορούσε να αποκτήσει φήμη, καθώς η αλλαγή του κλίματος και η χρήση της ατομικής ενέργειας ήταν θέματα προτεραιότητας για τον συνασπισμό. Ο δεύτερος ήταν ο πρώην γενικός γραμματέας του CDU Ronald Pofalla, τώρα επικεφαλής του γραφείου της καγκελαρίου ως Υπουργού. Παρά το ταλέντο της Angela Merkel για την επιλογή υπουργών, η ίδια έπρεπε να αντιμετωπίσει την ταχύτερη παραίτηση που είχε ποτέ στην ιστορία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας. Μόλις τέσσερις εβδομάδες μετά τον διορισμό του, ο Franz Yosef Jung ανέλαβε την ευθύνη για έναν αμφισβητήσιμο βομβαρδισμό στο Αφγανιστάν λίγες

¹⁸⁶ Schüttemeyer, Suzanne S. «Coalition-Building in Germany 2009 Simulating Real Politics, Preparing Merkel III?». 2010, σ. 158-159

εβδομάδες πριν από τις εκλογές και παραιτήθηκε. Η αντικαταστάτρια Kristina Schröder ανέλαβε ως η έβδομη γυναίκα Υπουργός στη δεύτερη κυβέρνηση Merkel.¹⁸⁷

4.4.8. Τα συμπεράσματα

Η περίπτωση της δεύτερης κυβέρνησης Merkel ανήκει στις κλασικές περιπτώσεις δημιουργίας συνασπισμών πληρώντας τα χαρακτηριστικά που θέτει η θεωρία συνασπισμών. Αρχικά, η κυβέρνηση αποτελούνταν από δύο κόμματα, αν και στην πραγματικότητα τα κόμματα ήταν τρία, οι μελετητές αναγνωρίζουν το CDU και το CSU ως ένα, δεδομένης της λειτουργίας του CSU ως τοπικό κόμμα στην περιοχή της Βαυαρίας. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της κλασικής μορφής συνασπισμών είναι η ύπαρξη μιας προεκλογικής συμφωνίας μεταξύ των εταίρων. Το τρίτο χαρακτηριστικό είναι η κατανομή των θέσεων του υπουργικού συμβουλίου. Τέλος, το τελευταίο χαρακτηριστικό είναι η ορθολογική επιλογή του εταίρου αλλά και η επιλογή από την Merkel ενός minimal winning συνασπισμού.

4.5. Το παράδειγμα της Φινλανδίας

Ο σχηματισμός κυβέρνησης μετά τις εκλογές του 1995 πήρε μια παράξενη τροπή. Όλα τα κόμματα ενεπλάκησαν σ' έναν διαγωνισμό επιθυμώντας να αναλάβουν τη διακυβέρνηση της χώρας. Η χώρα βρισκόταν εν μέσω σφοδρής οικονομικής ύφεσης, κατάσταση που απαιτούσε τη λήψη σκληρών αποφάσεων, αφού το ΑΕΠ μειωνόταν δραματικά. Αδιαμφισβήτητος νικητής των εκλογών ήταν το Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό κόμμα. Επιπλέον η παράδοση, που θέλει το πρώτο σε ψήφους κόμμα να αναλαμβάνει ρόλο επικεφαλής της κυβέρνησης, ήταν ιδιαίτερα ανεπτυγμένη. Παρ' όλα αυτά η διαδικασία σχηματισμού ήταν ιδιαίτερη, επειδή υπήρχαν πολλές προσδοκίες από τα κόμματα αλλά και κλίμα αβεβαιότητας, καθώς η τελική μορφή του συνασπισμού σήμαινε ότι κάποια κόμματα θα αποκλείονταν. Η διαδικασία, όπως αναφέρεται, ήταν συνήθης για την πολιτική σκηνή της Φινλανδίας, αλλά αυτή τη φορά το αποτέλεσμα θα εξέπληττε.¹⁸⁸

Το αποτέλεσμα ήταν ένας από τους πιο ευρείς συνασπισμούς στη μεταπολεμική ιστορία της Φινλανδίας. Οι διαπραγματεύσεις διήρκεσαν λιγότερο από ένα μήνα και οδήγησαν σε μια κυβέρνηση αποτελούμενη από πέντε κόμματα, στοιχείο που αναιρεί τη θεωρία περί minimal

¹⁸⁷ Στο ίδιο, σ. 160-162

¹⁸⁸ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 129

winning συνασπισμών. Τελικά, η κυβέρνηση αποτελούνταν από το Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό κόμμα, το κόμμα της Εθνικής Συμμαχίας, την Πράσινη Λίγκα, τη Συμμαχία της Αριστεράς και το Σουηδικό Λαϊκό κόμμα της Φινλανδίας. Εκτός συνασπισμού έμειναν η Χριστιανική Λίγκα της Φινλανδίας, το Κεντρώο, το κόμμα που ήταν στην κυβέρνηση της προηγούμενης περιόδου και το κόμμα των Νεαρών Φινλανδών που ήταν ένα πρωτοεμφανιζόμενο κόμμα. Παράλληλα η Συμμαχία της Αριστεράς και η Πράσινη Λίγκα διασπάστηκαν εσωτερικά για την τυχόν συμμετοχή τους στην κυβέρνηση. Ο συνασπισμός από τα πέντε κόμματα επανεκλέχτηκε και έμεινε στην εξουσία μέχρι τις εκλογές του 2003 εκτός από τη Λίγκα των Πράσινων, που αποχώρησε το 2002, εξαιτίας της διαφωνίας τους με την περιβαλλοντική πολιτική της κυβέρνησης.¹⁸⁹

4.5.1. Το πολιτικό σύστημα της Φινλανδίας

Το φινλανδικό σύστημα, που χαρακτηρίζεται ως σκανδιναβικό πέντε κομμάτων, αποτελούνταν από συντηρητικούς, Φιλελεύθερους, Κεντρώους, Σοσιαλδημοκράτες και Κομμουνιστές. Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των άλλων σκανδιναβικών πολιτικών συστημάτων συναντάται στην ισχύ των κεντρώων και αριστερών κομμάτων αλλά και στην ύπαρξη κομμάτων με βάση τη γλώσσα, όπως για παράδειγμα το Σουηδικό Λαϊκό κόμμα.¹⁹⁰

Το πολιτικό σύστημα υπέστη μια σταδιακή αλλαγή και διάσπαση από τα τέλη της δεκαετίας του 1960. Ένα κεντρώο λαϊκό κόμμα, οι Φινλανδοί Αγρότες, προήλθε από τη διάσπαση του Κεντρώου κόμματος. Το κόμμα αυτό το διαδέχτηκε το κόμμα των Αληθινών Φινλανδών και συμμετέχει στο Κοινοβούλιο. Η Χριστιανική Λίγκα μπήκε στο Κοινοβούλιο το 1970 και η Πράσινη Λίγκα το 1983. Όλα αυτά τα κόμματα κάποια στιγμή στην ιστορία τους συμμετείχαν σε κάποιο κυβερνητικό σχήμα. Το περίεργο είναι ότι το μέγεθος αυτής της διάσπασης δεν οδήγησε στην αύξηση της κυβερνητικής αστάθειας που αποτελούσε χαρακτηριστικό φαινόμενο της πολιτικής κατάστασης στη Φινλανδία μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Παράλληλα και περίπου στην ίδια περίοδο, το Κεντρώο κόμμα ήταν σημαντικός παράγοντας στην πολιτική ζωή, καθώς συμμετείχε σε όλες τις κυβερνήσεις, άλλοτε σε συνασπισμούς με κάποιο άλλο μεγάλο κόμμα και άλλοτε με μικρότερης ισχύος κόμματα. Σταδιακά όμως και

¹⁸⁹ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 129

¹⁹⁰ Στο ίδιο, σ. 131

καθώς το κόμμα των Συντηρητικών γινόταν πιο αξιόπιστο, τόσο αυξάνονταν σε αριθμό και οι μεταβολές των μελών των κυβερνήσεων.¹⁹¹

Το 1995 όμως το κυβερνητικό σχήμα προερχόταν απ' όλο το πολιτικό φάσμα στο δίπολο αριστεράς και δεξιάς αφήνοντας όμως ένα κενό στο κέντρο, καθώς το Κεντρώο κόμμα, σύμφωνα με απόψεις των στελεχών του, ανήκε στην αντιπολίτευση. Αυτό το σχήμα σήμαινε ότι οι χρόνιοι αντίπαλοι θα έπρεπε να συνεργαστούν για πρώτη φορά. Στην κυβέρνηση εξάλλου συμμετείχαν οι πρώην Κομμουνιστές που μετονομάστηκαν σε Συμμαχία της Αριστεράς, αφού όμως προηγήθηκε η ιδεολογική αλλά και δομική μεταρρύθμιση του κόμματος. Ακόμη το μετριοπαθές αστικό κόμμα NCP παρέμεινε στην εξουσία, παρόλο που σε δύο συνεχόμενες εκλογικές αναμετρήσεις τα ποσοστά του είχαν καθοδική πορεία. Παρόλο που η παράταξη αυτή έμεινε επί δεκατρία χρόνια στην αντιπολίτευση εξαιτίας της θεωρούμενης αναξιπιστίας του, λόγω των ευαίσθητων εξωτερικών σχέσεων της Φινλανδίας με την Σοβιετική ένωση, είχε μετατραπεί στον προτιμώμενο εταίρο τόσο του Κεντρώου κόμματος όσο και των Σοσιαλδημοκρατών. Για τους δεύτερους μάλιστα αυτή η συνεργασία ήταν το μέσο που θα ανέκοπτε την κυριαρχία του κέντρου στην πολιτική ζωή της Φινλανδίας. Τέλος, το κόμμα της Πράσινης Λίγκας ήταν η πρώτη πράσινη παράταξη που συμμετείχε σε κυβερνητικό σχήμα σε εθνικό επίπεδο.¹⁹²

4.5.2. Τα ερωτήματα

Οι υπάρχουσες θεωρίες περί υπερμεγεθών συνασπισμών χαρακτηρίζονται από κάποιο βαθμό ασάφειας, καθώς προσπαθούν να απαντήσουν σε δύο ερωτήματα ταυτόχρονα. Το πρώτο αφορά την αναγκαιότητα ύπαρξης τέτοιων συνασπισμών, ενώ το δεύτερο αφορά τις διεργασίες που συντελούνται και επιτρέπουν τον σχηματισμό τους. Για το πρώτο ερώτημα, η πιθανή απάντηση είναι ότι η σταθερότητα της κυβέρνησης, που προϋποθέτει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία, μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω του συνασπισμού αυτών των πέντε κομμάτων. Το δεύτερο ερώτημα απαντάται από τη θεωρία, αφού τα κόμματα έκριναν πως η συμμετοχή τους σε μια κυβέρνηση που αποτελείται και από ιδεολογικούς αντιπάλους θα έχει μεγαλύτερη χρησιμότητα για το κόμμα παρά από την παραμονή τους στην αντιπολίτευση. Αυτό όμως σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει ότι τα οφέλη από αυτή τη συνεργασία δεν θα πρέπει να

¹⁹¹ Στο ίδιο, σ. 131

¹⁹² Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 131

διανεμηθούν μεταξύ των εταίρων. Τέλος αυτή η συνεργασία είναι βιώσιμη, επειδή τα κόμματα θα έχουν χαμηλό κόστος στους τρεις τομείς της πολιτικής, των ψήφων και της εξουσίας.¹⁹³

4.5.3. Οι λύσεις του συνασπισμού του ουράνιου τόξου

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η επικρατούσα άποψη για πολλές θεωρίες είναι η δημιουργία των minimal winning συνασπισμών. Ακόμη και στην περίπτωση που ένα τέτοιο σχήμα δεν μπορεί να δημιουργηθεί, θα θεωρηθεί ότι αυτό οφείλεται σε κάποιον εξωγενή παράγοντα που αναγκάζει τα κόμματα να αποκλίνουν και να καταφύγουν σε μια τέτοια λύση. Στα πλαίσια αυτά, έχει αναπτυχθεί και μία άλλη άποψη, ότι οι υπερμεγέθεις συνασπισμοί δεν είναι πραγματικά υπερμεγέθεις. Μια εξήγηση είναι ότι η ύπαρξή τους οφείλεται καθαρά στις αριθμητικές ανάγκες της κυβέρνησης για να επικρατήσει. Η δεύτερη άποψη υποστηρίζει ότι μια τέτοια περίπτωση καλύπτει ειδικές συνθήκες και έχει περισσότερο συμβολική αξία.¹⁹⁴

4.5.3.1. Ειδικές νομοθετικές πλειοψηφίες

Μια άλλη εξήγηση είναι η συνταγματική προϋπόθεση ότι για την ψήφιση συγκεκριμένων νομοσχεδίων είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενισχυμένης πλειοψηφίας. Αυτή η διαδικασία υφίσταται σε τρεις περιπτώσεις σύμφωνα με το Φινλανδικό Σύνταγμα. Πρώτον, αφορά την εισαγωγή ή τροποποίηση βασικών νόμων. Εκτός αυτού, σε περίπτωση που υπάρχει ψήφιση νομοσχεδίου που τροποποιεί κάποιο βασικό νόμο, χρειάζεται πάλι μια ενισχυμένη πλειοψηφία. Δεύτερον, η φορολογική νομοθεσία έχει ισχύ πέραν του ενός έτους. Βέβαια αξίζει να σημειωθεί ότι η τελευταία αυτή διάταξη καταργήθηκε το 1995. Επιπλέον και μέχρι το 1992, κάποιο νομοσχέδιο μπορούσε να μεταφερθεί προς ψήφιση στο επόμενο έτος, κατόπιν έγκρισης του 1/3 του Κοινοβουλίου. Το 1992, αυτό το δικαίωμα περιορίστηκε σημαντικά και θα μπορούσε να εφαρμοστεί μόνο σε νομοθετικές προτάσεις που θα αποδυνάμωναν το νόμιμο δικαίωμα για θέματα ασφάλειας. Το 1995 όμως ήρθε οριστική κατάργηση. Εάν μια κυβέρνηση χρειαστεί παραπάνω από το 50% συν ένα των βουλευτών για να υπερψηφιστεί το εκάστοτε νομοσχέδιο, τότε ενεργοποιούνται οι βουλευτές του συνασπισμού. Αυτή η συνεργασία δεν είναι απαραίτητο να οδηγήσει σε σχηματισμό κυβέρνησης, καθώς μπορεί απλά να συναφθούν

¹⁹³ Στο ίδιο, σ. 131-132

¹⁹⁴ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 132

ειδικές συμφωνίες που αφορούν κάθε περίπτωση ξεχωριστά, αν και αυτή η διαδικασία ενέχει μεγαλύτερο ρίσκο.¹⁹⁵

Όταν δημιουργήθηκε ο συνασπισμός του ουράνιου τόξου το 1995 δεν υπήρχαν πολλές περιπτώσεις, όπου χρειαζόταν τέτοια κινητοποίηση. Εξάιρεση αποτέλεσε το πρώτο εξάμηνο του 1995, όπου έπρεπε να ψηφιστεί η φορολογική νομοθεσία σε βάθος χρόνου μεγαλύτερου του ενός έτους, οπότε και απαιτούνταν πλειοψηφία των 2/3 των βουλευτών. Σε γενικές γραμμές, η ανάγκη της αριθμητικής υποστήριξης της κυβέρνησης δεν ήταν επαρκής ως αιτία, ώστε να εξηγηθεί με έναν συνασπισμό αυτού του μεγέθους.¹⁹⁶

4.5.3.2. Κυβερνητική αποστασία ή εσωτερική αντιπολίτευση

Σύμφωνα με κάποιους μελετητές, η αβεβαιότητα για τη διατήρηση της κοιμματικής γραμμής σε περιόδους ψηφοφορίας μπορεί να δημιουργήσει τις συνθήκες για μια τέτοια συμμαχία. Εκτός αυτού, το φινλανδικό εκλογικό σύστημα διευκολύνει τις αποστασίες και την διαφοροποίηση των βουλευτών, επειδή δεν υπάρχει προκαθορισμένη κοιμματική λίστα και οι υποψήφιοι εκλέγονται ανάλογα με τις ψήφους που λαμβάνουν. Επιπλέον οι ψηφοφόροι δεν μπορούν να ψηφίσουν μόνο ένα κόμμα αλλά είναι υποχρεωμένοι να ψηφίσουν και κάποιον υποψήφιο. Αυτό αυτομάτως συνεπάγεται τον υψηλό ανταγωνισμό μεταξύ υποψηφίων ακόμη και μέσα στο ίδιο κόμμα και επιπλέον υψηλά κίνητρα για διαφοροποίηση και ανάληψη μιας στάσης που είναι πιο φιλική προς τους ψηφοφόρους του υποψηφίου. Στην πράξη όμως, η κοιμματική συνοχή παραμένει υψηλή υποδεικνύοντας ταυτόχρονα ότι το κόστος της διαφοροποίησης είναι μεγάλο.¹⁹⁷

Μια πιθανή αιτία είναι η δυσπιστία που επικρατούσε στους Σοσιαλδημοκράτες, ότι τα κόμματα της συμμαχίας της Αριστεράς και η Πράσινη Λίγκα δεν μπορούσαν να επαναφέρουν στην τάξη τους βουλευτές τους και θα υπήρχαν προβλήματα από την διαφοροποίησή τους. Περιέργως όμως δεν θεωρούσαν το κόμμα της Αριστεράς ως αυτό που θα δημιουργούσε πρόβλημα, παρόλο που ανέμεναν πώς θα ήταν το πρώτο που θα διαφοροποιούνταν σε περίπτωση πολιτικής διαφωνίας. Παρόλο που τα δύο προαναφερθέντα κόμματα αντιμετώπιζαν πρόβλημα εσωτερικής διάσπασης, δεν δημιούργησαν πρόβλημα απείθειας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η μεν Συμμαχία της Αριστεράς παρέμενε στην αντιπολίτευση για μεγάλο χρονικό

¹⁹⁵ Στο ίδιο, σ. 133-134

¹⁹⁶ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 134

¹⁹⁷ Στο ίδιο, σ. 134

διάστημα, ενώ η Λίγκα των Πράσινων εισερχόταν για πρώτη φορά στο Κοινοβούλιο. Επιπλέον, οι ηγεσίες των δυο κομμάτων επιθυμούσαν διακαώς να αποδείξουν την αξιοπιστία τους ως κυβερνητικοί εταίροι. Για τον λόγο αυτό, η ηγεσία της Συμμαχίας της Αριστεράς έλαβε μέτρα, ώστε να αποφεύγει την υφαρπαγή ψήφων, αφού το κόμμα κατείχε το ρεκόρ διαφοροποιήσεων μέσω της αύξησης του ορίου που απαιτούνταν για την καταψήφιση. Επίσης ένα άλλο μέσο ήταν η απειλή ότι η οποιαδήποτε διαφοροποίηση θα οδηγούσε σε διαγραφή του βουλευτή. Όπως φάνηκε, η απειλή αυτή δεν ήταν κενή, καθώς την περίοδο 1995-1999 από τη Συμμαχία της Αριστεράς διεγράφησαν τρεις βουλευτές. Ωστόσο, στις εκλογές του 1999 και μετά την επανεκλογή τους επανεντάχθηκαν στην κοινοβουλευτική δύναμη του κόμματος. Τελικά, αποδείχτηκε ότι ούτε αυτή ήταν η αίτια της δημιουργίας ενός υπερμεγέθους συνασπισμού επειδή οι Σοσιαλδημοκράτες μαζί με το κόμμα της Εθνικής Συμμαχίας κατείχαν την απαραίτητη κοινοβουλευτική πλειοψηφία, ενώ αυτό το πλεόνασμα βουλευτών δεν ήταν απαραίτητο για την επιβίωση της κυβέρνησης.¹⁹⁸

4.5.3.3. Έκτακτες περιστάσεις

Λέγεται ότι οι ειδικές περιστάσεις, όπως απειλές ή γενικότερες κρίσεις, ενισχύουν την πολιτική συνεργασία, ενώ επιβάλλεται και το πνεύμα ομόνοιας με τις οποιεσδήποτε διαφορές να αγνοούνται, έτσι ώστε να διαφυλαχθεί το κοινό συμφέρον το οποίο απειλείται. Μια ανάγκη για τόσο μεγάλη πλειοψηφία μπορεί να μεταφραστεί και ως η ανάγκη για την ύπαρξη εθνικής ενότητας. Αυτή η αντίληψη προσομοιάζει καταστάσεις που οδήγησαν σε παραιτήσεις κυβερνήσεων εξαιτίας παραγόντων που προέρχονταν από το εξωτερικό περιβάλλον των δομών λήψης αποφάσεων.¹⁹⁹

Στην πραγματικότητα η δεκαετία του 1990 βρίσκει τη Φινλανδία εν μέσω βαθιάς οικονομικής ύφεσης. Ο πρόεδρος Martti Ahtisaari και τα κόμματα τόνισαν επανειλημμένως ότι προκειμένου να διασωθεί η οικονομία και να αντιμετωπιστεί επαρκώς το πρόβλημα της ανεργίας, απαιτούνταν η πολιτική συνεργασία. Σύμφωνα όμως με τις εκτιμήσεις, η κρίση δεν είχε τόσο έντονα χαρακτηριστικά, ώστε να είναι απαραίτητη μια συνεργασία εθνικής ενότητας είτε από όλα τα κόμματα είτε των τριών μεγαλύτερων. Εξάλλου, ο συνασπισμός του ουράνιου

¹⁹⁸ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 134-135

¹⁹⁹ Στο ίδιο, σ. 135

τόξου δεν μπορεί να θεωρηθεί ως κυβέρνηση εθνικής ενότητας, καθώς το τρίτο μεγάλο κόμμα, αυτό του κέντρου, δεν συμμετείχε.²⁰⁰

Βέβαια το γεγονός ότι δεν απαιτούνταν η ύπαρξη μιας οικουμενικής κυβέρνησης δεν σημαίνει ότι δεν απαιτούνταν η γενικότερη πολιτική ενότητα. Άλλωστε για να είναι επιτυχής μια κυβέρνηση μέσω της παραγωγής πολιτικής θα πρέπει να έχει και τις απαραίτητες αριθμητικές δυνάμεις, ώστε να αποφευχθούν τα προβλήματα του παρελθόντος. Ένα παράδειγμα στην τετραετία 1991-1995 είναι οι σχέσεις μεταξύ κυβέρνησης και εργατικών συνδικάτων που οδήγησε σε συγκρούσεις που καθυστερούσαν τις μεταρρυθμίσεις για την εξισορρόπηση της οικονομίας. Ακόμη στη θητεία της πεντακομματικής κυβέρνησης, οι σχέσεις κοινωνίας κυβέρνησης βελτιώθηκαν μέσω συμφωνιών που στόχευαν στη συγκέντρωση εξουσιών για την ανάπτυξη της οικονομίας αλλά και εμμέσως του ρυθμού μεταβολής του πληθωρισμού. Η συμφωνία αυτή περιλάμβανε ανταλλάγματα μεταξύ των συνδικάτων και της κυβέρνησης με τους πρώτους να υπόσχονται να μην εμπλακούν στην ψήφιση ζητώντας αυξήσεις μισθών ή αυξήσεις στην κοινωνική ασφάλιση.²⁰¹

Δύο τέτοιες συμφωνίες υπεγράφησαν το 1995 και το 1997. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 η Φινλανδία είχε παράδοση στη λήψη αποφάσεων με όμοιο τρόπο όπως οι μεγάλες εταιρίες. Αυτός ο τρόπος λήψης αποφάσεων ήταν ζωτικής σημασίας για την κατασκευή ενός κράτους πρόνοιας. Βέβαια, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, τα συνδικάτα κλήθηκαν να συμβάλουν στη μείωση των κρατικών ενισχύσεων για την κοινωνική πρόνοια. Το ενδιαφέρον στοιχείο αυτών των προτάσεων είναι ότι η άνοδος του κορπορατισμού συμπίπτει με τη χρυσή εποχή των υπερμεγεθών κυβερνητικών συνασπισμών. Η αναζωογόνηση του κορπορατισμού θεωρήθηκε χρήσιμη για να επιτύχει στην αποκατάσταση της οικονομίας. Δεν μπορεί όμως να εξηγήσει ούτε το κυβερνητικό σχήμα ούτε και το μέγεθος του υπουργικού συμβουλίου.²⁰²

Αντίθετα, μπορεί να εξηγήσει γιατί οι Σοσιαλδημοκράτες θεώρησαν ότι είναι ζωτικής σημασίας η συμμετοχή της Συμμαχίας της Αριστεράς στην κυβέρνηση. Αρχικά το κεντρικό όργανο των φινλανδικών εμπορικών συνδικάτων, εφεξής SAK, αντιμετώπιζε στο εσωτερικό του συγκρούσεις μεταξύ των μελών με κομμουνιστικές απόψεις και εκείνων που υποστήριζαν τους Σοσιαλδημοκράτες. Το αποτέλεσμα ήταν η ύπαρξη ενός αισθήματος διχασμού, ιδίως όταν οι Σοσιαλδημοκράτες ήταν στην κυβέρνηση και οι Κομμουνιστές στην αντιπολίτευση. Για τον λόγο αυτό η συμμετοχή της Συμμαχίας της Αριστεράς θεωρούνταν σημαντική, καθώς έτσι θα

²⁰⁰ Στο ίδιο, σ. 135

²⁰¹ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 135

²⁰² Στο ίδιο, σ. 136

βελτιωνόταν η ενότητα του SAK και κατά συνέπεια η ικανότητα του οργανισμού να τηρεί και να εφαρμόζει τις συμφωνίες κορπορατιστικού χαρακτήρα. Ένας άλλος λόγος είναι ότι η Συμμαχία στην Αριστερά ως αντιπολίτευση θα μπορούσε να βλάψει την εσωτερική ενότητα των Σοσιαλδημοκρατών, καθώς η αριστερή του πτέρυγα θα αισθανόταν πίεση. Τρίτον, με τη συμμετοχή της Αριστεράς, η μελλοντική ψήφος των Σοσιαλδημοκρατών δεν θα απειλούνταν από τη σκληρή αντιπολίτευση της αριστεράς. Το συμπέρασμα της πεντακομματικής κυβέρνησης είναι ότι οι έκτακτες περιστάσεις, παρόλο που θεωρούνταν ως λόγοι για την ευρεία πολιτική συνεργασία, σπανίως οδηγούν στη συνεργασία με την εξαίρεση των πολέμων και της μεγάλης κλίμακας κρίσεων που θα έθεταν την κοινωνία σε κίνδυνο.²⁰³

Αντίθετα, μπορεί να αποτελούν εύφορο έδαφος για τη δημιουργία νέων και μη δοκιμασμένων συμμαχιών. Ακόμα και τότε όμως είναι άλλου είδους κίνητρα που επικρατούν.²⁰⁴

Ειδικές περιστάσεις που απαιτούν τη λήψη μη δημοφιλών αποφάσεων, μπορούν να παρακινήσουν το συμβαλλόμενο μέρος να συμπεριλάβει τους αντιπάλους του προκειμένου να αποτρέψει το πολιτικό τους όφελος. Έτσι ακόμη και αν τα πολιτικά κόμματα μπορούν να θυμούνται με κάποια αξιοπιστία παρελθόντα ιστορικά γεγονότα που απαιτούσαν πολιτική ενότητα, το κόστος της κατανομής της κυβέρνησης μπορεί να χειραγωγηθεί. Η σχέση μεταξύ έκτακτων καταστάσεων και κυβέρνησης πλειοψηφίας είναι πιθανό να είναι στρατηγική.²⁰⁵

Στις θεωρίες συμμαχιών επικρατεί η άποψη ότι τα κόμματα συμμετέχουν σ' ένα κυβερνητικό σχήμα, έτσι ώστε να επηρεάσουν την παραγωγή πολιτικής ή να αποκτήσουν εξουσία. Εκτός αυτών όμως, όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα κόμματα ενδιαφέρονται για την αύξηση των εκλογικών ποσοστών και τη διατήρηση σε υψηλά επίπεδα της κομματικής συνοχής. Ένα μειονέκτημα των ερευνών είναι ότι ο σχηματισμός των συνασπισμών θεωρούνταν ως ένα μεμονωμένο γεγονός, χωρίς να λαμβάνονται υπόψιν άλλες εξωγενείς παράμετροι. Τα κόμματα εξάλλου έχουν διαφορετικά οφέλη και κόστη, ανάλογα με τη θέση που έχουν στο πολιτικό σκηνικό. Αυτό σημαίνει ότι, όταν παρατηρείται το φαινόμενο του σχηματισμού πολυκομματικών συνασπισμών, πρέπει να υπολογίζεται ότι τα οφέλη της συμμετοχής στο σχήμα αυτό πρέπει να υπερτερούν των οφελών της παραμονής στην αντιπολίτευση. Στο σημείο αυτό και σύμφωνα με τον συγγραφέα, πρέπει να εξηγηθεί γιατί τα κόμματα θεωρούν ως πιο ωφέλιμη τη συμμετοχή στη κυβέρνηση παρά στην αντιπολίτευση. Επιπλέον πρέπει να

²⁰³ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 136

²⁰⁴ Στο ίδιο, σ. 136

²⁰⁵ Στο ίδιο, σ. 136

εξηγηθεί, γιατί ο ηγέτης του συνασπισμού απευθύνει κάλεσμα σε δυνάμεις που θα οδηγήσουν στη δημιουργία ενός αχρειαστα μεγάλου συνασπισμού.²⁰⁶

Η απάντηση μπορεί να κρύβεται στην επιδίωξη των στόχων πολιτικής εξουσίας αλλά και στην αύξηση των ψήφων. Αφενός, η μικρή ιδεολογική απόσταση μεταξύ εταίρων μειώνει το κόστος της παραγωγής πολιτικής αφετέρου, το ηγετικό κόμμα του συνασπισμού προστατεύεται έτσι από τους πολιτικούς εκβιασμούς μικρότερων κομμάτων. Ένα άλλο παράπλευρο όφελος είναι η μειωμένη αντίσταση της αντιπολίτευσης αλλά και η διατήρηση της δημοφιλίας της κυβέρνησης για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Τέλος, το πρόβλημα που πιθανότατα θα δημιουργούνταν από τους υπεράριθμους βουλευτές, που θα απαιτούσαν κάποια θέση στην κυβέρνηση, λύνεται με την αύξηση των διαθεσίμων θέσεων.²⁰⁷

4.5.3.4. Συμφωνία στους στόχους διαφωνία στα μέσα επίτευξης τους

Στη μεταπολεμική Φινλανδία οι ιδεολογικές αποστάσεις μεταξύ των κομμάτων σταδιακά μειώθηκαν, όπως συνέβη και με άλλες χώρες μετά τη λήξη του Β΄ ΠΠ. Προστέθηκαν όμως νέα πεδία σύγκρουσης της πολιτικής, όπως έγινε με τα περιβαλλοντικά ζητήματα και την άνοδο των κομμάτων με οικολογικό ιδεολογικό προσανατολισμό. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η διαμάχη του δίπολου αριστεράς-δεξιάς δεν αποτελούσε το μονοπώλιο, ωστόσο βρισκόταν σε πλεονεκτική θέση ιδίως την εποχή που σχηματίστηκε ο πεντακομματικός συνασπισμός. Το ερώτημα που απασχολεί εδώ είναι κατά πόσο αυτή η ιδεολογική σύγκλιση μπορεί να επηρέασε την απόφαση για τη συμφωνία και κατά πόσο η κυβέρνηση κατά τη διάρκεια της θητείας της, κατέβαλε υψηλό πολιτικό κόστος για την παραγωγή πολιτικής.²⁰⁸

Παρόλο που τα κόμματα συμφωνούσαν για την καταπολέμηση της φτώχειας, στην αποκατάσταση της εθνικής οικονομίας και των δημοσίων εσόδων, διαφωνούσαν στην προτεραιότητα και στη βαρύτητα του κάθε προβλήματος αλλά και στα μέσα επίτευξής τους. Οι διαφωνίες τους απορρέουν από τρία σημαντικά προβλήματα: η ONE, η περικοπή των φόρων και ποιους θα αφορούσε, ενώ δεν υπήρχε σαφής διάσταση απόψεων μεταξύ μελών της κυβέρνησης και αντιπολίτευσης, ιδίως στην αριστερή πτέρυγα αυτής.²⁰⁹

²⁰⁶ Στο ίδιο, σ. 136-137

²⁰⁷ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 137

²⁰⁸ Στο ίδιο, σ. 137

²⁰⁹ Στο ίδιο, σ. 137

Αρχικά η υλοποίηση του τρίτου σταδίου της ONE, για το οποίο η Φινλανδία είχε ήδη συμφωνήσει για την υλοποίησή του μέσω της υπογραφής της Συμφωνίας του Μάαστριχτ, ασκούσε πίεση στα διαθέσιμα μέσα που θα διοχετεύονταν για την αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης. Ταυτόχρονα όμως το δημόσιο χρέος αυξανόταν, ο προϋπολογισμός ήταν ετεροβαρής ενώ οι άνεργοι έφταναν το μισό εκατομμύριο και τα κριτήρια που έθετε η ONE δεν άφηναν περιθώρια ελιγμών. Ο στόχος της ανάπτυξης δεν μπορούσε να υλοποιηθεί μέσω των δημοσίων δαπανών αλλά από περικοπές στη δημόσια οικονομία και από το κράτος πρόνοιας. Το πρόβλημα αυτό οδήγησε στο διχασμό της κυβέρνησης με τη δημιουργία δυο στρατοπέδων. Από την μια πλευρά ήταν οι Σοσιαλδημοκράτες με το κόμμα του Εθνικού Συνασπισμού και το Σουηδικό Λαϊκό κόμμα, ενώ αντίθετη άποψη είχαν η Λίγκα των Πράσινων και η Συμμαχία της Αριστεράς. Η πρώτη ομάδα υποστήριζε από την αρχή τη συμμετοχή στην ONE και θεωρούσε την εκπλήρωση των πέντε κριτηρίων ως στόχο της κυβέρνησης. Εντέλει, η απόφαση θα λαμβανόταν από το Κοινοβούλιο. Τα σημεία κλειδιά του κυβερνητικού έργου ήταν η οικονομική ανάπτυξη με χαμηλό πληθωρισμό, μείωση δαπανών χωρίς όμως αύξηση της φορολογίας σε συνολικό επίπεδο. Οι διαφωνίες δεν έλειψαν και από εδώ, αλλά η τελική συμφωνία έκλεισε με την περικοπή 20 δις. Φινλανδικών μάρκων συν τα 12 δις για τα οποία είχε αποφασίσει η προηγούμενη κυβέρνηση.²¹⁰

Τα μέλη της Συμμαχίας της Αριστεράς διαφωνούσαν με τη μείωση των δαπανών, ενώ αρχικά απέκλεισαν τις οποιεσδήποτε μειώσεις που αφορούσαν την κοινωνική πολιτική. Εν μέρει την ίδια άποψη είχε και το Σουηδικό Λαϊκό κόμμα που ζητούσε τον παντελή αποκλεισμό ορισμένων τομέων. Στις διαπραγματεύσεις όμως βρέθηκε κοινό έδαφος στις περικοπές συμπεριλαμβανομένου και του ζητήματος των επιδομάτων για τους ανέργους. Ένα άλλο πεδίο σύγκρουσης ήταν η αναδιανομή των φορολογικών βαρών. Κοινή πεποίθηση ήταν πως πρέπει να γίνουν μεταρρυθμίσεις, έτσι ώστε να τονωθεί ο εργασιακός τομέας. Στις διαπραγματεύσεις αυτές φάνηκαν οι ιδεολογικές τομές που χωρίζουν την Αριστερά από τη Δεξιά. Το κόμμα της Εθνικής Συμμαχίας υποστήριζε ότι πρέπει να υπάρξει οριζόντια μείωση των φόρων για τα χαμηλά στρώματα, που θα σήμαινε ότι καθαρά οφέλη θα είχαν τα υψηλότερα εισοδήματα. Αντίθετα, οι Σοσιαλδημοκράτες με τη Συμμαχία της Αριστεράς, το Σουηδικό Λαϊκό κόμμα και την Πράσινη Λίγκα ήθελαν η μείωση να στοχεύει στα χαμηλότερα εισοδήματα. Παράλληλα, αυτή ήταν και η επίσημη κυβερνητική γραμμή. Όμως αυτή η μείωση της φορολογίας για την εργασία οδήγησε σε αύξηση σε κάποιον άλλο τομέα. Αυτό σήμαινε ότι το αίτημα της Πράσινης Λίγκας για αύξηση της φορολογίας για τη μόλυνση του περιβάλλοντος,

²¹⁰ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 137-138

δεν πέρασε. Τελικώς για να επιβιώσει η κυβέρνηση έπρεπε να επιτευχθούν σκληροί συμβιβασμοί που δημιούργησαν βαθιές διχαστικές τομές στο εσωτερικό των κομμάτων και σήμαινε πολιτική σύμπλευση. Επομένως, ούτε αυτή είναι η αιτία της πεντακομματικής κυβέρνησης.²¹¹

4.5.3.5. Προστασία από τους πολιτικούς εκβιασμούς

Η κυβέρνηση σχηματίστηκε μέσω των διαπραγματεύσεων για το κυβερνητικό έργο. Τα κόμματα διασταύρωσαν τα ξίφη τους, είτε για να εμποδίσουν την ψήφιση πολιτικών που ήταν απόμακρες από την ιδεολογία τους είτε για να υποστηρίξουν τις πολιτικές που τους συνέφεραν. Μια άποψη που διατυπώθηκε, είναι ότι μέσω αυτής της υπερμεγέθους συμμαχίας τα κόμματα προστατεύονταν από τον πολιτικό εκβιασμό μικρότερων κομμάτων, σε περίπτωση που συνασπίζονταν.²¹²

Σύμφωνα με τους διαπραγματευτές των Σοσιαλδημοκρατών, συμπεριελήφθησαν παραπάνω κόμματα πέραν του απαραίτητου, ώστε να ενισχυθεί ο έλεγχος επί των διαπραγματεύσεων και να μην μπορεί κάποιο κόμμα αποχωρώντας να ρίξει την κυβέρνηση. Δεδομένο είναι μάλιστα ότι κανένα από τα μικρότερα κόμματα δεν μπορούσε από μόνο του να οδηγήσει την κυβέρνηση σε παραίτηση ή να την εκβιάσει για την παραγωγή πολιτικής. Συγκεκριμένα, κανένα μικρό κόμμα δεν θα μπορούσε να βγάλει τα μεγαλύτερα κόμματα από την πλεονεκτική τους θέση. Βέβαια, η άποψη αυτή πλήττεται από κενά τα οποία προκαλούν ερωτήματα. Ακόμα και αν ένα κόμμα στην εξουσία έχανε μέρος της κοινοβουλευτικής του δύναμης δεν σήμαινε ότι θα οδηγούνταν σε παραίτηση, αλλά απλώς θα δυσχεραίνονταν το έργο της παραγωγής πολιτικής. Σύμφωνα με τους διαπραγματευτές των Σοσιαλδημοκρατών, η αναγνώριση ότι κανένα κόμμα δεν ήταν απαραίτητο για τον σχηματισμό κυβέρνησης, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την αυτοσυγκράτηση που οδήγησε σε υψηλή κομματική συνοχή και πειθαρχία.²¹³

Αν η κυβέρνηση ήταν μικρότερης έκτασης και ήταν υπό τον έλεγχο ορισμένων από τα μικρότερα κόμματα, οι καταστάσεις που θα μπορούσαν να παρουσιαστούν κατά τη διάρκεια του κοινοβουλευτικού έργου θα μπορούσαν να ωφελήσουν ένα μικρό κόμμα. Ειδικά, όσον αφορά τις εργασίες στις κοινοβουλευτικές επιτροπές στις οποίες, υπό ορισμένες συνθήκες, η απομάκρυνση ενός ατόμου μπορεί να απειλήσει την κυβερνητική πλειοψηφία. Όταν πολλά κόμματα

²¹¹ Στο ίδιο, σ.138

²¹² Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 138

²¹³ Στο ίδιο, σ. 138-139

συμμετέχουν στην κυβέρνηση, τείνουν να παρακολουθούν το ένα το άλλο, ώστε να μην δημιουργούν υπερβολικές απαιτήσεις και να ζητούν ειδική μεταχείριση. Θα ήταν διαφορετικό εάν η λήψη αποφάσεων στηριζόταν μόνο σε μια ομάδα.

(Συνέντευξη με τον Markku Hyvärinen, 15 Απριλίου 1995)²¹⁴

Η πλειοψηφία αυτή θεωρήθηκε ότι ενίσχυε την κυβερνητική πλειοψηφία και εγγυόταν την ικανότητα της παραγωγής πολιτικής με βεβαιότητα. Ειδικά, η αποστασία ενός και μόνο βουλευτή θα οδηγούσε σε αστάθεια και στην αβεβαιότητα της κυβέρνησης κατά τη διάρκεια της ψήφισης. Ένας άλλος λόγος ήταν ότι το κόμμα της Εθνικής Συμμαχίας ήταν επιφυλακτικό στη συμμετοχή σε μια κυβέρνηση, όπου οι αριστερές παρατάξεις πλειοψηφούσαν και συσχετιζόταν με την ανάγκη μεγαλύτερης επιρροής στην κυβέρνηση στις διαδικασίες παραγωγής πολιτικής. Το κόμμα είχε αυτή τη στάση καθώς φοβόταν, ότι αν είχε μειοψηφική θέση, τότε η παραγωγή πολιτικής θα ήταν απομακρυσμένη από τις ιδεολογικές του προτιμήσεις. Ουσιαστικά αυτό που εκφράζεται εδώ είναι ότι η συμμετοχή πολλών κομμάτων άμβλυε τις αντιθέσεις μεταξύ των συμμετεχόντων, ενώ δημιουργούσε ένα ιδεολογικά εξισορροπημένο Υπουργικό Συμβούλιο, όπου έθετε το ηγετικό σχήμα στο απυρόβλητο.²¹⁵

4.5.3.6. Ικανοποίηση των επιδιώξεων του ηγετικού κόμματος

Οι υπερμεγέθεις κυβερνήσεις θεωρούνται ότι είναι ασύμβατες με θεωρίες που δεν ερευνούν τις πολιτικές επιδιώξεις των κομμάτων. Αν όμως το ηγετικό κόμμα ικανοποιείται με έναν αριθμό portfolios και αρκείται σε μια σχετικά δίκαιη κατανομή των θέσεων, τα επιπλέον κόμματα που συμμετέχουν δεν θα επηρεάσουν τις προσδοκίες του πρώτου. Εξάλλου, οι διαθέσιμες θέσεις μπορούν να αυξηθούν αριθμητικά, ώστε να ισορροπήσει η συμμετοχή των παραπάνω παρατάξεων. Επιπλέον, υπάρχουν και οι άγραφοι κανόνες της αναλογίας που μπορούν να βοηθήσουν στη διατήρηση του ήρεμου κλίματος κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Έτσι συνέβη και σε αυτή τη περίπτωση, καθώς οι Σοσιαλδημοκράτες είχαν να καταβάλουν χαμηλό κόστος για αυτή την παραπάνω συμμετοχή εξαιτίας αυτών των ανεπίσημων αλλά κατά τα άλλα ισχυρών κανόνων. Η αρχή της αναλογικότητας που ανταποκρινόταν στα εκλογικά αποτελέσματα βοηθούσε στη διανομή των θέσεων εξουσίας. Αυτός ο κανόνας που εφαρμόστηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1970 αποδείχθηκε σωτήριος σε πολλές περιπτώσεις έκτοτε. Επιπλέον, δεν ήταν μόνο οι Σοσιαλδημοκράτες που

²¹⁴ Στο ίδιο, σ. 139

²¹⁵ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 139

ζητούσαν την εφαρμογή του αλλά και τα μέλη του Εθνικού Συνασπισμού που διακήρυτταν ότι δεν επρόκειτο να συμμετάσχουν σε μια κυβέρνηση, όπου τα αριστερά κόμματα θα είχαν καλύτερη θέση έναντι των ιδίων. Στην περίπτωση αυτή όμως το κόστος για το κόμμα ήταν υψηλό, καθώς η εφαρμογή αυτή κόστιζε θέσεις που αλλιώς μπορεί να καταλάμβανε το ίδιο. Επιπλέον, οι Σοσιαλδημοκράτες ήταν απόλυτα προετοιμασμένοι για αυτό το ενδεχόμενο, όπως φαίνεται και από το παρακάτω απόσπασμα.²¹⁶

Όταν μιλάμε για αυτούς με τους οποίους θα ήταν καλό να είμαστε σε κυβέρνηση, η εναλλακτική λύση της συνεργασίας με την LWA, το NCP και το SDP έχει εμφανιστεί στις συζητήσεις. Ο λόγος που δεν σχηματίσαμε κυβέρνηση των τριών μεγάλων κομμάτων είναι ότι θα αποτελούσαμε τη μειοψηφία. Για ποιόν λόγο θα συμφωνούσε το NCP να είναι μειονότητα σε μια κυβέρνηση με αριστερή πλειοψηφία; Αν αυτό συνέβαινε, δεν θα ήταν δίχως ανταλλάγματα. Θα απαιτούσαν σημαντικά χαρτοφυλάκια και θα απαιτούσαν σημαντικές φορολογικές ελαφρύνσεις. Αν ξεκινήσουμε να συνθέτουμε από αυτή τη βάση, δεν βλέπω κάποια εναλλακτική λύση στην οποία δεν θα συμμετέχει το SPP. Νομίζω ότι μια τέτοια κυβέρνηση δεν μπορεί να σχηματιστεί και δεν ξέρω αν υπάρχουν ακόμη οι λόγοι για κάτι τέτοιο. Αυτό θα απαιτούσε ότι κάθε κόμμα θα εκπροσωπείται σύμφωνα με τη δική του δύναμη. Αλλά τώρα αυτό σημαίνει ότι το SPP και το CL συμμετέχουν, καθώς εξισορροπούν τις σχέσεις εξουσίας μέσα στο Υπουργικό Συμβούλιο. Αυτό σημαίνει ότι το SDP δεν αναλαμβάνει σημαντικά χαρτοφυλάκια. Αλλά τα μαθηματικά είναι έτσι.²¹⁷

Σημαντικό στοιχείο επίσης ήταν και η τοποθέτηση των κομμάτων στο δίπολο αριστεράς δεξιάς, όπου η Συμμαχία της Αριστεράς και οι Σοσιαλδημοκράτες καταλάμβαναν την αριστερή πτέρυγα, ενώ δεξιότερα τοποθετούνταν οι άλλοι τρεις εταίροι. Συγχρόνως η απαίτηση της εφαρμογής του κανόνα της αναλογικότητας από τη παράταξη του Εθνικού Συνασπισμού συνέβαλε και αυτό με τη σειρά του στο μέγεθος του συνασπισμού. Το κόστος για την ηγετική παράταξη των Σοσιαλδημοκρατών προήλθε από τη συμμετοχή της Συμμαχίας της Αριστεράς και όχι από τους άλλους συμμετέχοντες.²¹⁸

²¹⁶ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 140

²¹⁷ Στο ίδιο, σ. 140

²¹⁸ Στο ίδιο, σ. 140-141

4.5.3.7. Ψηφοθηρική συμπεριφορά

Όλα τα κόμματα που θα συμμετείχαν στην κυβέρνηση του 1995 γνώριζαν ότι θα έπρεπε να λάβουν δύσκολες και μη δημοφιλείς αποφάσεις κατά τη διάρκεια της θητείας τους. Σε περίπτωση μάλιστα που οι εφαρμοζόμενες πολιτικές αποτύγχαναν, η τιμωρία του εκλογικού σώματος έπρεπε να θεωρείται δεδομένη. Μέσω της ευρείας συμμετοχής πολλών κομμάτων, αυτομάτως μειώθηκαν οι εναλλακτικές για τη στήριξη της αντιπολίτευσης. Εκτός αυτού, οι Σοσιαλδημοκράτες επιθυμούσαν εντόνως τη συμμετοχή της Συμμαχίας της Αριστεράς και της Πράσινης Λίγκας εξαιτίας των ψηφοθηρικών συμπεριφορών που εξέφραζαν.²¹⁹

Ακόμη η συμμετοχή της Αριστεράς μπορεί να λειτουργούσε ως ένα μέσο για τη διασφάλιση της επιτυχίας της παραγωγής πολιτικής. Εμμέσως όμως διασφαλιζόταν ότι η συμμετοχή του Εθνικού Συνασπισμού δεν οδηγούσε σε απώλεια ψήφων, όπως είχε συμβεί στην προηγούμενη συνεργασία τους και κόστισε στους Σοσιαλδημοκράτες εκατό χιλιάδες ψήφους. Ένας άλλος λόγος είναι ότι η συμμετοχή της Αριστεράς ενίσχυε την εσωτερική συνοχή των Σοσιαλδημοκρατών.²²⁰

Η επιδίωξη της συμμετοχής της Πράσινης Λίγκας μπορεί να εξηγηθεί, αφού θεωρούνταν ένας επικίνδυνος πολιτικός αντίπαλος και εξαιτίας των ψηφοθηρικών συμπεριφορών. Ειδικά στις αστικές περιοχές, η Πράσινη Λίγκα ανταγωνιζόταν τους Σοσιαλδημοκράτες, ιδίως στις νεαρές ηλικίες, όπου αποτελούσε μια προτιμότερη επιλογή έναντι των δεύτερων. Ακόμη πιο σοβαρός ήταν ο λόγος της συμμετοχής της Λίγκας, καθώς η γερασμένη εκλογική βάση των Σοσιαλδημοκρατών τους τοποθετούσε ως τη δεύτερη καλύτερη εναλλακτική λύση. Εδώ αξίζει να σημειωθεί, ότι βάσει παλαιότερων στοιχείων τα ηγετικά κόμματα των συνασπισμών δέχονται τα μεγαλύτερα πλήγματα από πλευράς ψήφων, επομένως η συμμετοχή επικίνδυνων αντιπάλων θεωρούνταν ως ένα μέσο εξισορρόπησης των διαρροών ψήφων, καθώς όλοι θα δέχονταν πλήγματα. Κλείνοντας αυτή την ενότητα, μπορεί να ειπωθεί ότι η διασφάλιση των ψήφων στις επόμενες εκλογές, ιδίως σε μια διαταραγμένη εκλογική τετραετία, είναι μια πιθανή εξήγηση για την εμφάνιση μιας τέτοιας κυβέρνησης.²²¹

²¹⁹ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 141

²²⁰ Στο ίδιο, σ. 141

²²¹ Στο ίδιο, σ. 141-142

4.5.3.8. Οι δυσκολίες της επιρροής των αποφάσεων και η προσέλκυση ψήφων από την αντιπολίτευση

Κατά τον Ström, η προετοιμασία για τον σχηματισμό κυβέρνησης αυξάνεται αναλογικά με τον βαθμό δυσκολίας της αντιπολίτευσης να επηρεάσει την παραγωγή πολιτικής. Σ' αυτήν την περίπτωση υπάρχει το σκεπτικό της ένταξης στην κυβέρνηση, ακόμη και αν δεν υπάρχει απόλυτη σύγκλιση απόψεων μεταξύ των κομμάτων. Αυτή η άποψη επικρατούσε ιδίως στα μικρά κόμματα, εφόσον επιθυμούσαν να κυβερνήσουν, ιδίως μάλιστα αν υπήρχε το πρόβλημα του εσωτερικού διχασμού, αν και τα τρία μικρότερα κόμματα είχαν διαφορετική αντίληψη για τους λόγους που έπρεπε να ενταχθούν. Αρχικά το Σουηδικό Λαϊκό κόμμα επιθυμούσε τη συμμετοχή του, επειδή αναγνώριζε τη δυσκολία της αδυναμίας παραγωγής πολιτικής από την αντιπολίτευση, ιδίως των πολιτικών που αφορούσαν τον σουηδικό και δίγλωσσο πληθυσμό. Εκτός αυτού ήταν κοινή η πεποίθηση στο εσωτερικό του κόμματος ότι το κόστος της παραμονής στην αντιπολίτευση ξεπερνούσε κατά πολύ το κόστος της συμμετοχής στην κυβέρνηση. Συνολικά η ικανότητα επιρροής των πολιτικών εξελίξεων θα ήταν πολύ μεγαλύτερη σε μια κυβέρνηση δεδομένης μάλιστα της σταθερότητας των εκλογικών ποσοστών αλλά και του γενικότερου χαμηλού κόστους.²²²

Για τα άλλα δύο μικρά κόμματα, τη Συμμαχία της Αριστεράς και την Πράσινη Λίγκα, η επιρροή του κυβερνητικού έργου δεν ήταν τόσο το πρόβλημα όσο η εντατική προσπάθεια που κατέβαλαν τα κόμματα, ώστε να παρουσιαστούν ως αξιόπιστοι κυβερνητικοί εταίροι. Αυτή η μεταβολή θα τους ανέβαζε στις προτιμήσεις των ψηφοφόρων αλλά και θα τους κατέτασσε στους πιθανούς κυβερνητικούς εταίρους, στοιχείο που για την Πράσινη Λίγκα που δεν είχε συμμετάσχει ποτέ σε κυβέρνηση ήταν σημαντικό και με την πολιτική της ατζέντα να παρουσιάζεται μέσω της φράσης:²²³

Ο δρόμος της αντιπολίτευσης έφτασε στο τέλος του. Μπορεί το κυβερνητικό πρόγραμμα να είναι μια καταστροφή αλλά η εξουσία δεν προσφέρεται πολλές φορές. Kõnkkölä²²⁴

Για τη Λίγκα οι κίνδυνοι ήταν πολλοί, αφού η χρόνια παραμονή στην αντιπολίτευση δεν είχε φέρει τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα. Η ενδεχόμενη υλοποίηση πολιτικών που ασπαζόταν από άλλα κόμματα, θα οδηγούσε στην περιθωριοποίησή της. Όλα αυτά τα

²²² Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 142

²²³ Στο ίδιο, σ. 142

²²⁴ Kõnkkölä: Πρώτος πρόεδρος της Πράσινης Λίγκας και ο πρώτος Φινλανδός πολιτικός με αναπηρία

δεδομένα καθιστούσαν τη συμμετοχή της Λίγκας σε μια κυβέρνηση υψίστης σημασίας στόχο.²²⁵

Για τη Συμμαχία της Αριστεράς η οποία μετά το 1991, όπου και έγινε η αναδιάρθρωση του κόμματος, δεν είχε ξανακυβερνήσει, η παραμονή στην αντιπολίτευση θεωρούνταν ως αδιέξοδο, στοιχείο που φαίνεται και από τις δηλώσεις των διαπραγματευτών.²²⁶

Η ώρα της αξιοπιστίας έφτασε και για χάρη της πρέπει να συμμετάσχουμε στην κυβέρνηση

Τα προβλήματα μεταξύ των κομμάτων της Συμμαχίας της Αριστεράς και της Πράσινης Λίγκας διέφεραν γιατί η μεν Λίγκα ήθελε να αποκτήσει αξιοπιστία έναντι των ψηφοφόρων, ενώ η Συμμαχία ήθελε να μετατραπεί σε αξιόπιστη λύση μεταξύ των άλλων κομμάτων. Κύριο μέλημα της συμμαχίας δεν αποτελούσε η δημοφιλία μεταξύ των ψηφοφόρων γιατί θεωρούνταν ότι θα είχε αρνητικά αποτελέσματα στα εκλογικά ποσοστά του κόμματος. Αυτό που ενδιέφερε, ήταν να φανεί το κόμμα ως μια παράταξη αξιόπιστη που μπορεί να αναλάβει το κυβερνητικό φορτίο. Αυτό μπορούσε να επιτευχθεί μόνο μέσω της συμμετοχής σε μια κυβέρνηση και τον συμβιβασμό μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.²²⁷

Ανακεφαλαιώνοντας, η κλίση για τη συμμετοχή σε μια κυβέρνηση αυξάνεται ανάλογα με τη δυσκολία επιρροής του κυβερνητικού έργου από την αντιπολίτευση. Χρειάζεται όμως να υπάρξει διαφοροποίηση μεταξύ επίσημων και πραγματικών ευκαιριών για την άσκηση επιρροής. Ένα μικρό κόμμα δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τα επίσημα μέσα για να επηρεάσει. Επιπλέον, όταν σε έναν πιθανό σχηματισμό η ύπαρξη παραπάνω συμμετοχών δεν επηρεάζει τα εκλογικά αποτελέσματα, τότε αυξάνονται οι πιθανότητες σχηματισμού της. Αυτό που ουσιαστικά μετράει είναι το χαμηλό κόστος της συμμετοχής και το υψηλό κόστος της παραμονής στην αντιπολίτευση.²²⁸

²²⁵ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 142

²²⁶ Στο ίδιο, σ. 142-143

²²⁷ Στο ίδιο, σ. 143

²²⁸ Στο ίδιο, σ. 144

4.5.4. Συμπεράσματα για την περίπτωση της Φινλανδίας

Το συμπέρασμα από τη μελέτη του συνασπισμού του ουράνιου τόξου είναι ότι τα στρατηγικά οφέλη έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις πιθανότητες δημιουργίας ενός υπερμεγέθους συνασπισμού παρά οι πραγματικές ανάγκες της κυβέρνησης. Όπως φάνηκε και στις προηγούμενες ενότητες, καμιά από τις πιθανές θεωρίες που αναφερόντουσαν στις ανάγκες του κυβερνώντος κόμματος δεν ήταν αρκετές ώστε να προκαλέσουν αυτού του είδους την κινητοποίηση. Για το ηγετικό κόμμα η συμμετοχή παραπάνω κομμάτων αφορούσε τόσο τα οφέλη όσο και τη μείωση του πολιτικού κόστους σε μια κρίσιμη περίοδο. Το πρώτο όφελος ήταν ο αυξημένος έλεγχος στην κυβέρνηση. Το δεύτερο καλό ήταν ότι οι Σοσιαλδημοκράτες προτίμησαν να συνεργαστούν με τους αντιπάλους τους ώστε να μειωθεί η πολιτική φθορά που φέρει η παραγωγή πολιτικής, ιδίως στα εκλογικά ποσοστά τα οποία θα δέχονταν πλήγματα. Επιπλέον, μέσω της ύπαρξης ανεπίσημων κανόνων για τη διανομή των θέσεων, τα υπόλοιπα κόμματα μπορούσαν να συμμετάσχουν με χαμηλό κόστος. Ακόμη και για τα υπόλοιπα κόμματα, η δυσκολία να επηρεάσουν την πολιτική από την αντιπολίτευση αλλά και να πραγματοποιήσουν τις προσδοκίες τους στα θέματα πολιτικής εξουσίας, ήταν ένας σημαντικός παράγοντας που καθόριζε τη στάση τους. Η συμβουλή του συγγραφέα προς τους μελλοντικούς ερευνητές είναι ότι πρέπει να δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στη δυναμική μεταξύ πολιτικής επιρροής και της κατοχής εξουσίας. Το γενικό συμπέρασμα είναι ότι οι υπερμεγέθεις συνασπισμοί μπορούν να σχηματιστούν πιο εύκολα σε πολιτικά συστήματα, όπου κυριαρχεί η ασυμμετρία μεταξύ της επιρροής της αντιπολίτευσης και του κόστους της συμμετοχής σε μια κυβέρνηση σε σχέση με τα εκλογικά ποσοστά.²²⁹

²²⁹ Jungar, Ann-Cathrine. «The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland.» 2011, σ. 143-144

4.6. Συμπεράσματα για τις χώρες

Σε σχέση τώρα με τις χώρες και τη σύνδεσή τους με τη θεωρία μπορεί να λεχθεί πως στην περίπτωση της Σουηδίας επιβεβαιώνεται η άποψη των κλασσικών σχολών που υποστηρίζουν ότι μπορεί πρωτίστως να ενδιαφέρονται για την απόκτηση εξουσίας αλλά υφίσταται και η εναλλακτική περίπτωση τα κόμματα να ενδιαφέρονται κυρίως για την παραγωγή πολιτικής. Όπως φάνηκε και στο κεφάλαιο που αναφερόταν στη Σουηδία, η δομή και η στόχευση του κόμματος ήταν αυτά που το οδήγησαν στην έλλειψη προετοιμασίας και του κόστισαν τελικά τη θέση στο Υπουργικό Συμβούλιο. Ακόμη, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή της εργασίας, ένα από τα κριτήρια για την επιλογή του εταίρου είναι η ιδεολογική απόσταση μεταξύ των κομμάτων. Ένα από τα χαρακτηριστικά των κομμάτων ήταν η μη ξεκάθαρη ιδεολογική τους θέση αλλά και η άρνηση συνεργασίας αυτών από διαφορετικά μπλοκ. Για την Ισπανία η κατάσταση διαφέρει, καθώς δεν υφίσταται κάποιος συνασπισμός παρά μόνο οι *a la carte* συμφωνίες. Ωστόσο και εδώ υπάρχουν κάποια χαρακτηριστικά που αναφέρονται στις θεωρίες. Αρχικά εμφανίζεται η δεύτερη εναλλακτική συνεργασίας αυτής της *a la carte* συμφωνίας μεταξύ των κομμάτων. Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε και στα συμπεράσματα του κεφαλαίου για την Ισπανία, οι ηγεσίες των κομμάτων λαμβάνουν υπόψιν, πριν δράσουν, το κόστος που θα έχει η απόφαση στην κομματική συνοχή αλλά και στη διατήρηση των θέσεών τους. Τέλος, η ιεράρχηση στόχων, όπως φαίνεται και στη θεωρία, εμφανίζεται και στην περίπτωση της Ισπανίας με ιδιαίτερη βαρύτητα. Για την περίπτωση της Γερμανίας και συγκεκριμένα για τους μεγάλους συνασπισμούς, η απόκλιση από την κλασσική μορφή συνασπισμών επιβεβαιώνει τη θεωρία ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο συνασπισμός τόσο μεγαλύτερο είναι το κόστος για τη διατήρησή του. Επίσης η κομματική συνοχή και ο κίνδυνος διατάραξής της ήταν ένας από τους λόγους που οδήγησαν στην αλλαγή των μελών του συνασπισμού του 2009. Επιπλέον, στον συνασπισμό του 2009 οι θεωρίες σε σχέση με τη στελέχωση της κυβέρνησης επιβεβαιώθηκαν, όπως συνέβη και με την υπογραφή της προεκλογικής συμφωνίας μεταξύ των εταίρων. Κλείνοντας, στην περίπτωση της Φινλανδίας, παρόλο που σχηματίστηκε ένας υπερμεγέθους συνασπισμός, εμφανίζονται και εκεί κάποια χαρακτηριστικά των θεωριών. Ένα από αυτά είναι η αναλογία των θέσεων ανάλογα με τα ποσοστά των κομμάτων. Ακόμη και αν ο συνασπισμός ήταν υπερμεγέθους, μπορεί να θεωρηθεί ότι η αρχική μορφή συμβάδιζε με τις προσταγές της θεωρίας περί μικρού μεγέθους, καθώς όπως εξηγήθηκε προηγουμένως, η συμμετοχή των παραπάνω κομμάτων είχε μικρή έως καθόλου επιρροή στα κέρδη των κομμάτων.

5. Επίλογος

Όπως φάνηκε και από τη βιβλιογραφία, η θεωρία συμμαχιών είναι ένα αντικείμενο που αφορά σε μεγάλο βαθμό την πολιτική ζωή των ευρωπαϊκών χωρών. Οι θεωρίες έχουν να καλύψουν ακόμη πολλά κενά, έτσι ώστε να αυξηθεί το ποσοστό επιτυχίας των προβλέψεων των συνασπισμών. Αυτό βέβαια παρουσιάζει κάποιες αντικειμενικές δυσκολίες, καθώς μεταξύ των εκλογικών αναμετρήσεων συντελούνται σημαντικές αλλαγές τόσο στο εσωτερικό των χωρών όσο και στο περιβάλλον που τα περικλείει. Ομολογουμένως, υπάρχουν και κάποιες σταθερές μεταβλητές, όπως είναι η ιδιοσυγκρασία και η νοοτροπία των πληθυσμών που διαφέρει ανά περίπτωση. Αυτή η αντίληψη μπορεί να καθιστά τη δημιουργία συνασπισμών σχεδόν υποχρεωτική. Ένα ακόμη συμπέρασμα που εξάγεται από την εργασία είναι ότι οι δύο κλάδοι των πολιτικών επιστημών και της κοινωνικής ψυχολογίας έχουν πολλά κοινά σημεία επαφής και για τον λόγο αυτό θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία μεταξύ των επιστημόνων. Εξάλλου, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, κάποια ερωτήματα έχουν απαντηθεί από τον τομέα της κοινωνικής ψυχολογίας, ενώ για τις πολιτικές επιστήμες παραμένουν αναπάντητα. Συμπερασματικά, μπορεί κάποια ερωτήματα να χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης, ωστόσο είναι βέβαιο ότι η συνεχής δημιουργία συνασπισμών θα βοηθήσει στην μετεξέλιξη της θεωρίας ιδίως αν ενισχυθεί και η συνεργασία με την κοινωνική ψυχολογία.

6. Βιβλιογραφία

- 1) Aguilera, Cesáreo R. 'Los socialistas ante los pactos de gobernabilidad de 1993 y 1996.' Granada, 2001.
- 2) Andeweg, Ruby B., Lieven De Winter, και Patrick Dumont. 'From Coalition Theory to Coalition Puzzles.' Στο *Puzzles of Government Formation Coalition theory and deviant cases*, επιμέλεια Ruby B. Andeweg, Lieven De Winter, και Patrick Dumont, 1–19. London: Routledge, 2011.
- 3) Aylott, Nicholas, και Torbjörn Bergman. 'When median-legislator theory fails The Swedish Greens in 1998 and 2002.' Στο *Puzzles of Government formation Coalition theory and deviant cases*, επιμέλεια Ruby B. Andeweg, Lieven De Winter, και Patrick Dumont, 44–65. Routledge, 2011.
- 4) Bäck, Hanna, και Patrick Dumont. 'Why so few, and why so late? Green parties and the question of governmental participation'. *European Journal on Political Research* 46 (2006): 535–567.
- 5) Baron, Jonathan. 'Do no harm.' Στο *Codes of conduct: Behavioral research into business ethics*, επιμέλεια David M. Messick και Ann E. Tensbrunsel, 197–213. Russel Sage Foundation, 1997.
- 6) Bergman, Torbjörn. 'Constitutional Rules and Party Goals in Coalition Formation An Analysis of Winning Minority Governments in Sweden'. Umeå: Department of Political Science, 1995.
- 7) Bonasich, Phillip. 'A single measure for point and interval predictions of coalition theories.' *Behavioral Science* 24 (1979): 83–92.
- 8) Bulli, Giorgia. 'A Post-Modern Campaign? The Sleepy Development to the 2009 Federal Election.' Στο *Germany after the Grand Coalition: Governance and Politics in a Turbulent Environment*, επιμέλεια Silvia Bolgherini και Florian Grotz, 89–106. New York: Palgrave Macmillan, 2010.
- 9) Caciagli, Mario. 'The Choice for Stability The Results of the 2009 Federal Election.' Στο *Germany after the Grand Coalition: Governance and Politics in a Turbulent Environment*, επιμέλεια Silvia Bolgherini και Florian Grotz, 107–24. New York: Palgrave Macmillan, 2010.

- 10) 'coalitiontheory', 2017. <http://www.coalitiontheory.net/research-areas/coalition-formation-theory>.
- 11) Connolly, Kate. 'Embattled Schulz tries to sell coalition deal to sceptical SPD'. *The Guardian*, 2018. <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/17/germany-social-democrats-divided-grand-coalition-vote-angela-merkel>.
- 12) Diez, Anabel, και Luis R Aizpeolea. 'Pujol rechaza formar Gobierno con González.' *EL PAIS*. 1993. https://elpais.com/diario/1993/06/25/espana/740959223_850215.html.
- 13) EL PAIS. 'Gobernabilidad y alianzas'. *EL PAIS*. 1993. https://elpais.com/diario/1993/06/03/opinion/739058402_850215.html.
- 14) Fitzmaurice, John. 'Coalition theory and practice in Scandinavia.' Στο *Coalitional behaviour in theory and practice: an inductive model for Western Europe*, επιμέλεια Geoffrey Pridham, 251–77. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- 15) Fleischer, Julia. 'A Dual Centre? Executive Politics under the Second Grand Coalition in Germany'. *German Politics* 19, τχ. 3–4 (Δεκέμβριος 2010): 353–68.
- 16) 'Gemeinsam für Deutschland.Mit Mut und Menschlichkeit. Koalitionsvertrag von CDU, CSU und SPD'. Union Betriebs-GmbH, 2005.
- 17) Gosepe, Pedro. 'El PNV intentará llegar a acuerdos, según Anasagasti'. *EL PAIS*. 26 Ιούλιος 1993. https://elpais.com/diario/1993/06/26/espana/741045602_850215.html.
- 18) Heywood, Andrew. *Politics*. Palgrave Foundations, 1995.
- 19) Jungar, Ann-Catherine. 'The Rainbow Coalition: a surplus majority coalition in Finland'. Στο *Puzzles of government formation: coalition theory and deviant cases*, επιμέλεια R. B. Andeweg, Lieven de Winter, και Patrick Dumont, 129–46. London: Routledge, 2011.
- 20) Kahan, James P., και Amnon Rapoport. 'Prolegomena'. Στο *Theories of coalition formation*, 13–15. Hillsdale, N.J: L. Erlbaum Associates, 1984.
- 21) Keith, Kathryn. 'International Elections'. House of Commons, 2009. <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN05274#fullreport>.

- 22) Mackie, Thomas T., και Richard Rose. ‘General Elections in Western Nations During 1983’. *European Journal of Political Research* 12, τχ. 3 (Σεπτέμβριος 1984): 335–42.
- 23) Miller, Bernhard, και Wolfgang C. Müller. ‘Managing Grand Coalitions: Germany 2005–09’. *German Politics* 19, τχ. 3–4 (Δεκέμβριος 2010): 332–52.
- 24) Pridham, Geoffrey. ‘An inductive theoretical framework for coalitional behaviour: political parties in multi-dimensional perspective in Western Europe.’ Στο *Coalitional behaviour in theory and practice: an inductive model for Western Europe*, 1–29. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- 25) Reniu, Josep. M. “‘Spain is different’ explaining minority governments by diverging party goals.’ Στο *Germany after the grand coalition: governance and politics in a turbulent environment*, επιμέλεια Silvia Bolgherini και Florian Grotz, 112–28. New York: Palgrave Macmillan, 2010.
- 26) Riker, William H. *The theory of political coalitions*. Westport, Conn: Greenwood Press, 1984.
- 27) Schüttemeyer, Suzanne S. ‘Coalition-Building in Germany 2009 Simulating Real Politics, Preparing Merkel III?’ Στο *Germany after the Grand Governance and Politics in a Turbulent Environment*, επιμέλεια Florian Grotz και Silvia Bolgherini, 147–65. New York: Palgrave Macmillan, 2011.
- 28) Van Beest, Ilya. ‘A neglected alternative? Psychological approaches to coalition formation’. Στο *Puzzles of government formation: coalition theory and deviant cases*, επιμέλεια R. B. Andeweg, Lieven de Winter, και Patrick Dumont, 24–44. London: Routledge, 2011.
- 29) Von Blumenthal, Julia. ‘Towarnds a new German Federalism? How the 2006 Constitutional Reform did (not) change the dynamics of the federal system.’ Στο *Germany after the grand coalition: governance and politics in a turbulent environment*, επιμέλεια Silvia Bolgherini και Florian Grotz. New York: Palgrave Macmillan, 2010.